

Päivi Mäntyneva, Eeva-Leena Ketonen,
Johanna Peltoniemi, Henri Aaltonen, Heikki Hiilamo

Sosiaalipoliittiset toimet koronapandemian aikana vuonna 2020

Vertailututkimus Suomesta ja
12 muusta OECD-maasta

SOSIAALITURVAKOMITEAN JULKAISUJA 2021:2

Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2021:2

Sosiaalipoliittiset toimet koronapandemian aikana vuonna 2020

Vertailututkimus Suomesta ja
12 muusta OECD-maasta

Päivi Mäntyneva, Eeva-Leena Ketonen, Johanna Peltoniemi,
Henri Aaltonen, Heikki Hiilamo

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

© 2021 tekijät ja sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN pdf: 978-952-00-8356-4

ISSN pdf: 2670-3858

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Sosiaalipoliittiset toimet koronapandemian aikana vuonna 2020. Vertailututkimus Suomesta ja 12 muusta OECD-maasta

Sosiaaliturvakomitean julkaisu 2021:2

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö

Tekijät Päivi Mäntyneva, Eeva-Leena Ketonen, Johanna Peltoniemi, Henri Aaltonen, Heikki Hiilamo

Kieli suomi **Sivumäärä** 93

Tiivistelmä

Tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia pandemiaan liittyviä sosiaalipoliittisia toimia Suomi ja 12 muuta OECD-maata toteuttivat vuonna 2020. Lisäksi analysoitiin, millaisia muutoksia toimet olivat suhteessa pandemiaa edeltäviin politiikkatoimiin. Tutkimusaineisto koottiin ensisijaisesti hallitusten, parlamenttien ja ministeriöiden dokumenteista. Tutkimuksessa analysoitiin yhteensä 208 sosiaalipoliittista tointa regiimiteorian pohjalta valituissa maissa: Suomi, Norja, Ruotsi, Tanska, Islanti, Alankomaat, Saksa, Espanja, Italia, Iso-Britannia, Yhdysvallat, Etelä-Korea ja Japani. Toimet liittyivät työttömyysturvaan, sairausvakuutukseen, lapsiperheiden etuuksiin, eläkkeisiin, viimesijaisiin tukiin, suoriin tulonsiirtoihin, työllisyyden edistämiseen, asumisen tukemiseen, opiskelijoiden etuuksiin ja ylivelkaantuneisuuden ehkäisyyn.

Sosiaalipoliittisissa muutoksissa korostuivat etuuskien tasokorotukset, omavastuupäivien poistot ja etuusjaksojen pidennykset. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa tämänkaltaisten muutosten suhteellinen osuus oli suurin. Sen sijaan viimesijaista sosiaaliturvaa muutettiin vähiten. Sosiaaliturvaa laajennettiin 11 maassa. Uusista toimista yleisimpiä olivat kerta-luontoiset tulonsiirrot kahdeksassa maassa. Pandemian aikaiset toimet eivät olleet pelkästään reagointia toteutuneisiin riskeihin, vaan niiden avulla myös ennaltaehkäistiin uusien riskien toteutumista.

Klausuuli Työpaperi liittyy Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen koronakriisin sosiaalipoliittisista ulottuvuuksista (päättönumero 13355273).

Asiasanat koronakriisi, sosiaalipoliitiikka, sosiaaliturvan muutokset, OECD-maat, sosiaaliturvauudistus

ISBN PDF 978-952-00-8356-4

ISSN PDF 2670-3858

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8356-4>

Socialpolitiska åtgärder under coronapandemin 2020. Jämförande undersökning om Finland och 12 andra OECD-länder

---

Publikationer av kommittén för social trygghet 2021:2

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet

Författare Päivi Mäntyneva, Eeva-Leena Ketonen, Johanna Peltoniemi, Henri Aaltonen, Heikki Hiilamo

Språk finska

Sidantal 93

Referat

Studien gick ut på att undersöka vilka socialpolitiska åtgärder i anslutning till pandemin som genomfördes i Finland och i 12 andra OECD-länder 2020. Dessutom analyserades vilka förändringar åtgärderna ledde till i förhållande till de politiska åtgärder som föregick pandemin. Forskningsmaterialet samlades i första hand in från olika regeringars, parlaments och ministeriers dokument. I studien analyserades sammanlagt 208 socialpolitiska åtgärder i länder som valdes utifrån regimteorin: Finland, Norge, Sverige, Danmark, Island, Nederländerna, Tyskland, Spanien, Italien, Storbritannien, Förenta staterna, Sydkorea och Japan. Åtgärderna gällde arbetslöshetsförmåner, sjukförsäkring, förmåner för barnfamiljer, pensioner, stöd som beviljas i sista hand, direkta inkomstöverföringar, främjande av sysselsättning, stöd för boende, förmåner för studerande och förebyggande av överskuldssättning.

De socialpolitiska ändringarna gällde främst nivåhöjningar i förmåner, slopande av självriskdagar och förlängningar av förmånsperioder. I Finland, Sverige och Norge var den relativa andelen ändringar av detta slag störst. Där gjordes emellertid minst ändringar i de sociala förmåner som beviljas i sista hand. Socialskyddet utvidgades i 11 länder. I åtta länder var de vanligaste nya åtgärderna inkomstöverföringar av engångsnatur. Åtgärderna under pandemin gick inte enbart ut på att reagera på realiserade risker, utan genom åtgärderna förebyggde man också nya risker.

Klausul Arbetsdokumentet hänför sig till ett projekt om coronakrisens socialpolitiska dimensioner (beslutsnummer 13355273) som finansieras av Finlands Akademi.

Nyckelord coronakrisen, socialpolitik, ändringar i den sociala tryggheten, OECD-länderna, reformen av den sociala tryggheten

---

ISBN PDF 978-952-00-8356-4

ISSN PDF 2670-3858

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8356-4>

Social policy measures during the COVID-19 pandemic in 2020. A comparative study of Finland and 12 other OECD countries

---

Publications of the Social Security Committee 2021:2**Publisher** Ministry of Social Affairs and Health**Authors** Päivi Mäntyneva, Eeva-Leena Ketonen, Johanna Peltoniemi, Henri Aaltonen, Heikki Hiilamo**Language** Finnish**Pages** 93**Abstract**

The study examines what social policy measures related to the COVID-19 pandemic Finland and 12 other OECD countries implemented in 2020. It also analyses the changes in the social policy measures in relation to pre-pandemic policy measures. The data for this study was collected primarily from documents of governments, parliaments and ministries. The study analyses a total of 208 social policy measures in the following countries selected on the basis of regime theory: Finland, Norway, Sweden, Denmark, Iceland, the Netherlands, Germany, Spain, Italy, the United Kingdom, the United States, South Korea and Japan. The findings of this study show that the measures were related to unemployment benefits, health insurance cash benefits, benefits for families with children, pensions, last-resort assistance, direct income transfers, employment promotion, housing support, student benefits and prevention of over-indebtedness.

The social policy changes focused on increases in benefits, the removal of the waiting period for unemployment benefits and the extension of benefit periods. The relative share of such changes was the highest in Finland, Sweden and Norway, whereas the last-resort form of social security was changed the least in all countries studied. Social security coverage was extended in 11 countries. One-off income transfers were the most common new measures in eight countries. The social policy measures used due to the COVID-19 pandemic were not only reactive but they also prevented the emergence of new risks.

Provision The working paper is related to the project on the social policy dimensions of the COVID-19 crisis (decision number 13355273) that was funded by the Academy of Finland.**Keywords** COVID-19 crisis, social policy, changes in social security, OECD countries, social security reform**ISBN PDF** 978-952-00-8356-4**ISSN PDF** 2670-3858**URN address** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8356-4>

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Valmiudet, pandemiatilanne ja rajoitustoimet	9
3	Tutkimuksen toteutus	17
3.1	Hyvinvointiregiimiteoria tutkimusjoukon valinnan kriteerinä.....	18
3.2	Teoriaohjaava sisällönanalyysi ja analyysin toteutus	19
4	Sosiaalipoliittiset toimet ja muutokset sosiaaliturvaan	24
4.1	Sosiaalipoliittikka vastauksena pandemiaan liittyvien riskien lievittämiseen	24
4.2	Sosiaalipoliittiset toimet vertailussa	25
4.2.1	Työttömyysturvaan liittyvät sosiaalipoliittiset toimet	31
4.2.2	Sairausvakuutus ja sen laajentaminen	37
4.2.3	Eläkkeet.....	41
4.2.4	Lapsiperheiden etuudet	43
4.2.5	Viimesijaiset etuudet osana sosiaaliturvaa	49
4.3	Ennaltaehkäisevät toimet osana pandemian aikaista sosiaalipoliittikka.....	51
4.3.1	Suorat tulonsiirrot kotitalouksille.....	51
4.3.2	Työllisyyden edistäminen	54
4.3.3	Opiskelijoiden etuudet	66
4.3.4	Asumisen tukeminen ja ylivelkaantumisen ehkäisy	70
5	Yhteenveto ja pohdinta	75
5.1	Päätulokset.....	75
5.2	Pohdintaa muutoksista vuonna 2020	78
5.3	Tutkimuksen luotettavuus	79
	Aineistolähteet	81
	Liitteet	91
	Viitteet	92

1 Johdanto

Koronapandemia on ollut vakava kriisi paitsi globaalilla tasolla, niin myös yksittäisten valtioiden näkökulmasta. Ensimmäisen tartuntatapauksen raportoinnista oli kulunut ainoastaan kuukausi, kun Maailman terveysjärjestö (WHO) julisti maailmanlaajuisen pandemian 30.1.2020. Pandemian edettyä myös tarve sosiaalipoliittisille toimille korostui. Tutkimuksen lähtökohtana on, että eri hyvinvointivaltioiden toteuttamalla sosiaalipolitiikalla on vaikutusta niin kannattelevana voimana ja hätäapuna kuin myös väestön ja maiden elpymisen kannalta [1].

Keskitymme tutkimuksessa vuonna 2020 tehtyihin sosiaalipoliittisiin toimiin. Tutkimme, millaisia pandemiaan liittyviä sosiaalipoliittisia toimia Suomessa ja 12 verrokkimassa toteutettiin vastauksena pandemiassa toteutuneisiin ja ennaltaehkäistävissä oleviin sosiaalipoliittisiin riskeihin. Tutkimme myös, millaisia muutoksia sosiaalipoliittiset toimet ja ohjelmat aiheuttivat harjoitettuun sosiaalipolitiikkaan. Tutkimus sisältää tietoja Suomessa toteutettujen sosiaalipoliittisten toimien välittömistä vaikutuksista sosiaaliturvaetuuksien käyttöön. Tutkimus rajattiin vuoteen 2020. Tutkimusjoukon maat ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti, Alankomaat, Saksa, Iso-Britannia, Yhdysvallat, Espanja, Italia, Etelä-Korea ja Japani. Sosiaalipoliittisilla toimilla ja ohjelmilla tarkoitamme tässä yhteydessä erilaisia sosiaaliturvaetuuksia esimerkiksi työttömyyteen, sairauksiin, ylivelkaantuneisuuteen, asumiseen ja lapsiperhe-etuisuuksiin liittyen.

Alkuvaiheessa pandemiaa tehtyjen sosiaalipolitiikan vertailututkimusten mukaan hyvinvointivaltioregiimeillä on ollut vaikutusta siihen, millaisiin toimiin eri hyvinvointivaltioissa ryhdyttiin [1]. Greven ym. pohjoismainen vertailututkimus keskittyi Tanskaan, Norjaan, Ruotsiin ja Suomeen [2]. Sen mukaan kaikissa hyvinvointivaltioissa valtio otti vahvan roolin markkinoiden toiminnalle ja jatkoi polkuriippuvaisella tavalla. Suhteellisen anteliaita etuuksia suunnattiin esimerkiksi niille, jotka olivat työttömänä ja joiden tulot vähentyivät olennaisesti pandemian takia. Vertailututkimuksessa Ison-Britannian ja Irlannin sosiaalipoliittisista toimista tutkijat esittävät, että poliittiset valinnat ja muun muassa työttömyysturvaa ja työllistämisen edistämistä koskevat toimet nojasivat pandemiaa edeltävään politiikkaan, vaikka etuuksien tasoja nostettiin [3]. Itä-Euroopan maiden Puolan, Liettuan, Unkarin ja Slovakian vertailussa tutkittiin pandemian aikaisten toimien yhtäläisyyksiä ja eroja. Kaikissa maissa sosiaalipoliittisilla toimilla turvattiin työpaikkoja ja myös yritystoimintaa. Eroavuuksia oli etenkin siinä, miten valtioissa toimittiin kaikkein heikoimmassa asemassa olevien turvaamiseksi [4]. Taloudellisen tuen kohdentuminen maantieteellisesti

eri maanosiin ei jakaantunut tasaisesti perheiden hyvinvoinnin tueksi: Amerikassa ja Euroopassa taloudellinen panostus oli kattavampi kuin Afrikassa ja Aasiassa [5].

Johdantoluvun jälkeen luvussa kaksi luodaan tilannekatsaus siihen, millaisin lähtökohdin tutkimusjoukon maat vastasivat pandemiaan ja millaisia strategioita ne toteuttivat keväällä 2020. Luku kolme sisältää kuvauksen tutkimuksen toteutuksesta. Luvussa neljä esitetään tutkimuksen tulokset. Tutkimuksen päättää luku viisi, joka sisältää johtopäätökset ja pohdinnan tutkimuksen tuloksista.

2 Valmiudet, pandemiatilanne ja rajoitustoimet

Tässä luvussa kuvaamme tutkimusjoukon maiden valmiuksia ja lähtökohtia koronapandemiaan sekä eri maiden strategioita ja rajoitustoimien käynnistymistä erityisesti kevään 2020 aikana. Lisäksi esitämme vertailun tautitapausten ja kuolleisuuden osalta tutkimusjoukon maissa sekä koosteen rajoitustoimien tiukkuudesta vuoden 2020 aikana Suomessa ja 12 verrokkimaassa.

Maailmanlaajuisesti rikkailla hyvinvointivaltioilla ovat jo lähtökohtaisesti olleet paremmat valmiudet vastata pandemian vaikutuksiin keski- ja pienituloisiin valtioihin verrattuna. WHO:n pandemiaan varautumista koskevasta raportista [6] ilmenee, että niin inhimillisen kehityksen, terveydenhuollon järjestelmien kuin digitaalisten yhteyksien osalta ovat Suomi ja 12 muuta OECD-maata inhimillisen kehityksen indeksillä (HDI) mitattuna 29 kehittyneimmän maan joukossa (Taulukko 1). Espanjassa, Yhdysvalloissa ja Etelä-Koreassa ja Italiassa eriarvoisuutta esiintyy enemmän kuin muissa verrokkimaissa indeksin perusteella. Pohjoismaista Ruotsissa ja Tanskassa sekä angloamerikkalaisen hyvinvointimallin maista Isossa-Britanniassa sairaalapaikkoja ei ole ollut samassa määrin kriisin alkaessa kuin verrokkimaissa.

Taulukko 1. Inhimillinen kehitys ja pandemiaan varautuminen Suomessa ja 12 OECD-maassa.

HDI	Maa	Inhimillinen kehitys			Terveysthuoltojärjestelmä				Yhteydet	
		HDI-indeksi	Eriarvoisuuteen mukautettu indeksi (IHDI)	Eriarvoisuus HDI	Lääkärit	Sairaanhoidajat ja kätilöt	Sairaala-paikat	Nykyiset terveydenhuoltomenot	Matkapuhelin-liittymät	Laajakaista-yhteydet
		(arvo)	(arvo)	(%)	(10,000 ihmistä kohden)			(% BKT)	(100 ihmistä kohden)	
		2018	2018	2018	2010–2018	2010–2018	2010–2018	2016	2017–2018	2017–2018
Hyvin korkea inhimillinen kehitys										
1	Norja	0,954	0,889	6,8	46,3	181	39	10,5	107,2	41,3
4	Saksa	0,939	0,861	8,3	42,1	132	83	11,1	129,3	41,1
6	Islanti	0,938	0,885	5,7	39,7	157	32	8,3	126,1	40,6
8	Ruotsi	0,937	0,874	6,7	54	115	26	10,9	125,1	39,8
10	Alankomaat	0,933	0,87	6,8	35,1	111	47	10,4	120,6	43,4
11	Tanska	0,93	0,873	6,1	44,6	103	25	10,4	125,1	44,1
12	Suomi	0,925	0,876	5,3	38,1	147	44	9,5	132,2	31,5
15	Iso-Britannia	0,92	0,845	8,2	28,1	83	28	9,8	117,5	39,6
15	Yhdysvallat	0,92	0,797	13,4	25,9	86	29	17,1	123,7	33,8
19	Japani	0,915	0,882	3,6	24,1	115	134	10,9	139,2	32,6
22	Etelä-Korea	0,906	0,777	14,2	23,7	70	115	7,3	129,7	41,6
25	Espanja	0,893	0,765	14,3	40,7	55	30	9	115,9	32,5
29	Italia	0,883	0,776	12,1	40,9	59	34	8,9	137,5	28,1

Pandemia vaikutti vuonna 2020 vääjäämättä ihmisten elämään ja yhteiskuntien toimintaan monin tavoin. Se lisäsi epävarmuutta työllisyydestä, toimeentulosta ja eri elämäntilanteissa olevien yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnista. Ensimmäisestä tartuntatapauksesta raportoitiin Suomessa jo tammikuun 2020 lopussa. Pandemian edetessä maaliskuussa Suomessa todettiin valmiuslain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitetut poikkeusolot ajankaksolle 13.3.–15.6.2020. Tällöin oli mahdollista ottaa käyttöön toimivaltuuksia, jotka normaalioloissa eivät olisi olleet mahdollisia. Toukokuussa 2020 Suomessa siirryttiin hybridistrategiaan, jossa epidemia luokiteltiin kolmeen epidemiavaiheeseen. Luokittelun avulla arvioitiin epidemiatilannetta, suositusten ja rajoitusten tarvetta ja niiden kohdistamista.

Toisin kuin monissa muissa maissa, Ruotsissa työpaikat, peruskoulut, kaupat ja ravintolat pidettiin keväällä 2020 avoinna. 11.3.2020 annetussa ohjeistuksessa kiellettiin väliaikaisesti yli 500 henkilön tapahtumat ja julkiset kokoontumiset. Maaliskuun lopussa tätä ohjeistusta tiukennettiin koskemaan yli 50 henkilön tilaisuuksia. Vaikka Ruotsi ei sulkeutunut muiden maiden tavoin, siellä annettiin kuitenkin suosituksia, joissa painotettiin esimerkiksi etäisyyksien pitämistä, etätyöskentelyä, matkustamisen välttämistä, käsihygieniää, riskiryhmiin kuuluvien luona vierailun välttämistä ja yli 70-vuotiaiden kontaktien minimoimista. Samoin suositettiin asiakasmäärien rajoituksia kaupoissa ja toisen asteen ja korkeakoulutuksen siirtämistä etäopetukseen.

Tanskan epidemialainsäädäntöä muutettiin useaan otteeseen kriisin käynnistyessä. Jo maaliskuussa 2020 toimeenpantiin ensimmäiset rajoitustoimet, jotka jatkuivat huhtikuulle 2020, jolloin suunniteltiin ensimmäisen kerran asteittaista rajoituksista luopumista [7]. Islannissa julistettiin hätätila 6.3.2020. Jo tätä ennen ensimmäisen tartunnan ilmaannuttua 27.1.2020 Islannissa nostettiin hälytysvalmiutta. Varautumis- ja reagointisuunnitelmat tarkistettiin ja huoltovarmuusvarastot kartoitettiin. Tammikuun loppupuolella kaikille maahantulijoille suositeltiin 14 päivän karanteenia, ja karanteenista tuli pakollinen 26.2.2020. Pandemian alussa maaliskuun loppupuolella Islannissa pyrittiin muiden maiden tavoin rajoittamaan koronataudin leviämistä. Keinovalikoimaan kuuluivat esimerkiksi karanteenit, sairastuneiden eristäminen, laaja tiedottaminen sekä julkisten kokoontumisen ja tilaisuuksien rajoittaminen (ensin 100 henkilöön ja sittemmin 20 henkilöön). Lisäksi yliopistoissa ja korkeakoulussa siirryttiin etäopetukseen ja päiväkodit ja peruskoulut toimivat rajoitetusti [8].

Norjassa painotettiin globaalin yhteistyön merkitystä pandemian hallinnassa [9]. Karanteenitoimet ulkomailta tultaessa, samoin kuin päivähoidon ja peruskoulussa käynnin jatkuvuuden turvaaminen yhteiskunnan huoltovarmuuden kannalta tärkeissä tehtävissä toimiville, olivat osa alkuvaiheen toimia kriisin hallitsemiseksi. Maaliskuussa Norjan hallitus esitti kolmivaiheisen suunnitelman toimista, joiden tarkoitus oli turvata työllisyyttä, toimeentuloa ja taloutta kriisin aikana [10].

Vaikka Alankomaissa olisi ollut mahdollisuus julistaa poikkeusolot (*limited state of emergency, general state of emergency*), ei tähän vaihtoehtoon päädytty, vaan olemassa olevan lainsäädännön katsottiin antavan riittävät valmiudet kriisin hallintaan. Muiden maiden tapaan Alankomaissa asetettiin monia rajoitustoimia, joita huhti-toukokuussa vähitellen lievennettiin. Saksassa osavaltioiden velvoite kriisiajan toimenpiteisiin tuli keskitetysti. Varsinaista hätätilaa ei kuitenkaan asetettu keväällä 2020. Italia, jossa ensimmäisenä eurooppalaisena maana tautitapausten ja sairaalahoitoon tarpeessa olleiden potilaiden määrä oli hälyttävä heti alkuvuodesta 2020, julisti 31.1.2020 puoli vuotta kestäneen hätätilan. Espanjassa hätätila julistettiin 14.3.2020 ja sitä laajennettiin kevään 2020 aikana kolmesti [7].

Iso-Britannian [11] hallitus myönsi 40 miljoonan punnan rahoituksen rokotteen kehittämistyöhön (CEPI) ja pandemiatiedottamiseen sekä testaukseen helmikuun alussa 2020. Maaliskuun alussa julkaistiin nelivaiheinen toimintasuunnitelma: *hillitse-viivytä-tutki-lievennä* ja korostettiin kansainvälisen yhteistyön merkitystä ihmishenkien pelastamisessa. [12] Yhdysvalloissa ensimmäisistä tartuntatapauksista kerrottiin tammikuussa 2020. Yhdysvaltojen pandemian vastaisessa pelastussuunnitelmassa vuonna 2020 painotettiin hätäavun antamista, terveydenhuoltojärjestelmän vahvistamista ja työntekijöiden suoje-lua samoin kuin rokotusvalmiuden ja -kattavuuden saavuttamista.

Japani kertoi 4.4.2020 käyttävänsä merkittävän osan bruttokansantuotteestaan pandemian vastaisiin toimiin. Toimissa keskityttiin infektioiden leviämisen estämiseen ja tarvittavien sairaanhoidollisten rakenteiden kehittämiseen, yritystoiminnan tukemiseen, suoriin tulonsiirtoihin kaikille kansalaisille sekä alennusten ja palvelusetelien avulla turismiin, ruokapalvelujen ja tapahtuma-alan yritysten tukemiseen [13]. Etelä-Korean strategiaa koronapandemian ehkäisyyn on kuvailtu onnistuneeksi [14]. Etelä-Korea sovelsi MERS-epidemiasta saatuja oppeja ja käytti kolmen T:n – testaa, jäljitä ja hoida (*testing - tracing - treating*) -strategiaa. Sitä, että Etelä-Korea välttyi kansallisilta rajoitustoimilta vuonna 2020 voi pitää poikkeuksellisena. Huolimatta siitä, että Etelä-Korea oli ensimmäisten maiden joukossa, jossa tartuntatapausten määrä saavutti huippunsa helmi-maaliskuussa 2020, on siellä ollut vähän kuolemia väkilukuun suhteutettuna. Koronatapausten jäljitys ja karanteenit olivat Etelä-Koreassa erittäin valvottuja rangaistustenkin uhalla [14].

Taulukossa 2 esitetään tutkimusjoukon maissa raportoidut tautitapaukset ja koronakuolemat miljoonaa asukasta kohden vuonna 2020. Tutkimusjoukon maista korona iski ensimmäisenä pandemiavuonna väkilukuun suhteutettuna kaikkein pahiten Italiaan, Espanjaan, Isoon-Britanniaan ja Yhdysvaltoihin. Yhdysvalloissa tautitapauksia raportoitiin tutkimusjoukon maista eniten suhteutettuna väkilukuun, kun taas Italiassa, Espanjassa ja Isonsa-Britanniassa koronakuolemien määrä oli väestöön suhteutettuna suurin. Sen sijaan Japanissa ja Etelä-Koreassa sekä tautitapauksia että koronakuolemia oli suhteessa muita tutkimusjoukon maita vähemmän. Suomessa sekä koronakuolemia että todettuja tautitapauksia oli varsin maltillinen määrä.

Taulukko 2. Koronatautitapaukset ja kuolleisuus koronaan ensimmäisen pandemiavuoden aikana (tilanne 31.12.2020).

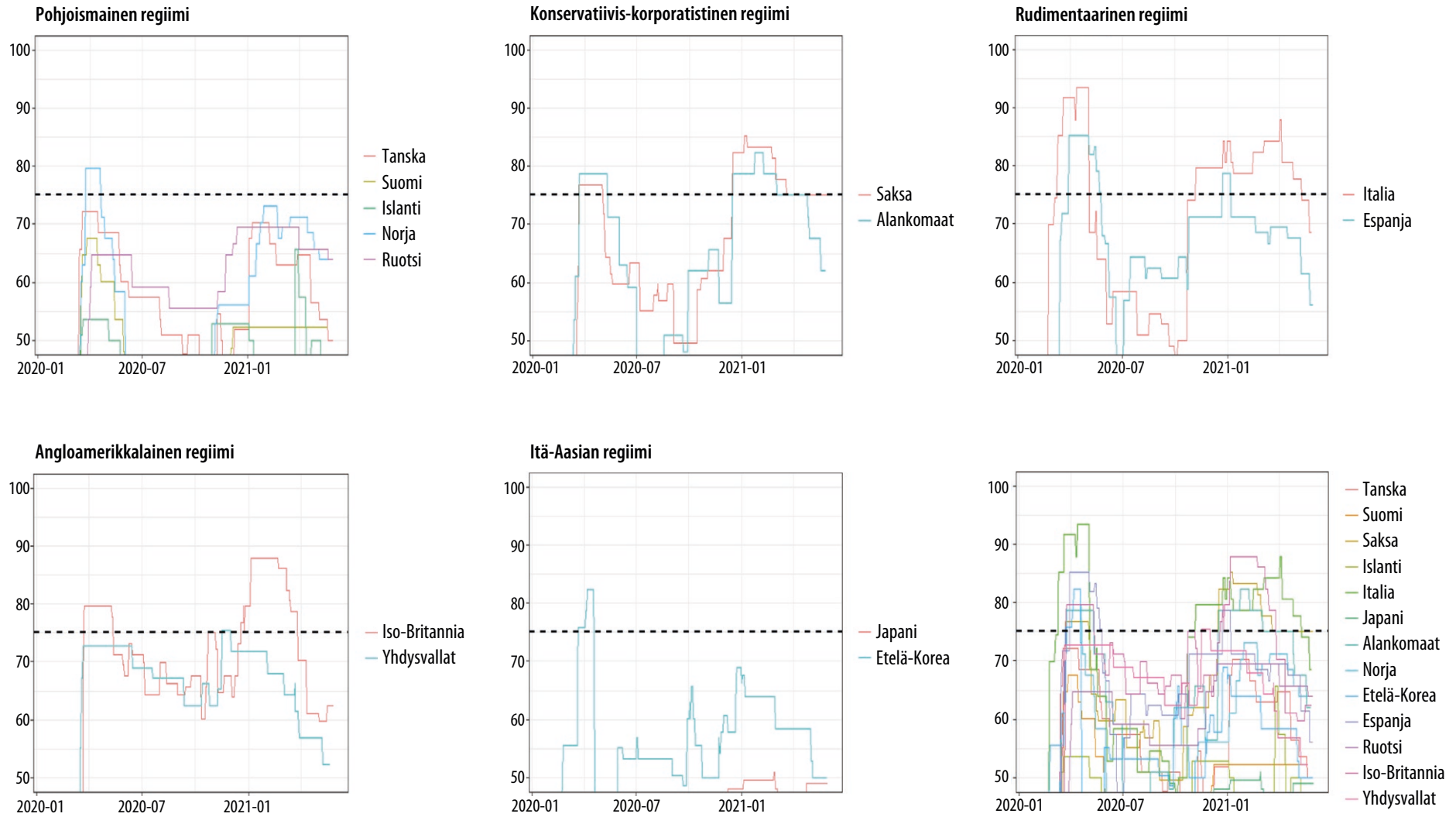
Maa	Kuolemat 31.12.2020/miljoona asukasta	Raportoidut tapaukset 31.12.2020/miljoona asukasta	Järjestys 31.12.2020 raportoitujen tapausten mukaan
Italia	1 227	34 851	6
Espanja	1 087	41 242	4
Iso-Britannia	1 084	36 771	5
Yhdysvallat	1 064	60 725	1
Ruotsi	864	43 308	3
Alankomaat	673	47 178	2
Saksa	403	21 013	8
Tanska	224	28 334	7
Suomi	101	6 517	11
Islanti	85	16 861	9
Norja	80	9 143	10
Japani	26	1 865	12
Etelä-Korea	18	1 204	13

Lähde: COVID-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University.

Oxfordin yliopiston ja sen kumppaneiden kehittämä ja satojen vapaaehtoisten ylläpitämä pitkittäisaineisto havainnollistaa eri maiden hallitusten politiikan tiukkuutta [15]. Rajoitustoimia (*stringency index*) kuvaava indeksi sisältää yhdeksän ulottuvuutta, jotka ovat: koulujen sulkeminen, työpaikkojen sulkeminen, julkisten tapahtumien peruuttaminen, julkisten kokousten rajoitukset, julkisen liikenteen sulkeminen, kotona pysymisen vaatimukset, julkiset tiedotuskampanjat, maiden sisäisen liikkuvuuden rajoittaminen ja matkustamiseen liittyvät säännökset. Indeksi kuvaa näiden mittareiden keskiarvoa asteikolla 0–100 (100 = tiukin toimi). Jos maan sisäisesti on eroja, on indeksi laskettu tiukimman vastauksen vastetasona. Indeksi kuvaa hallituksen politiikan tiukkuutta, eikä sinällään arvota maiden välisiä eroja tehokkuuden tai paremmuuden mukaan.

Oheinen kuvio 1 kuvaa tähän tutkimukseen sisältyvissä maissa vuoden 2020 aikana tehtyjä rajoitustoimia edellä esitetyn indeksin avulla. Kuvioista voi päätellä, että rajoitustoimien ajoitus oli hyvin samanrytmistä ja samantasoista sekä Keski- ja Etelä-Euroopassa että angloamerikkalaisen hyvinvointimallin maissa. Poikkeuksen tekee kesä 2020, jolloin Espanja ja Alankomaat höllensivät vähäksi aikaa rajoitustoimiaan toisin kuin Saksa ja Italia. Itä-Aasian hyvinvointimallin maissa hallitusten rajoitustoimien ajoitus oli hyvin samanaikaista, vaikkakin Etelä-Koreassa rajoitustoimien tiukkuus oli hetkellisesti keväällä 2020 erittäin korkea – yli 80 asteikolla 0–100. Sen sijaan Japani on tutkimukseen sisältyvistä maista ainoa, jossa hallituksen toimien tiukkuusindeksi pysyi vuonna 2020 pääosin alle 50. Muissa maissa huhtikuun 2020 koronatapausten piikki ilmeni hetkellisesti erityisen korkeana indeksilukuna.

Kuvio 1. Rajoitustoimien tiukkuusindeksi 12 OECD-maassa ja Suomessa ajanjaksolla 22.1. – 31.12.2020.

Lähde: Thomas Hale, Noam Angrist, Rafael Goldszmidt, Beatriz Kira, Anna Petherick, Toby Phillips, Samuel Webster, Emily Cameron-Blake, Laura Hallas, Saptarshi Majumdar, and Helen Tatlow. (2021). "A global panel database of pandemic policies (Oxford COVID-19 Government Response Tracker)." Nature Human Behaviour.

Koronapandemia lisäsi tuntuvasti eri maiden menoja ja vähensi niiden tuloja. Vuonna 2020 OECD-maat lainasivat markkinoilta noin 15,1 miljardia euroa, mikä oli 60 prosenttia enemmän verrattuna aiempaan vuoteen [16]. Pandemian lopullisista vaikutuksista julkiseen talouteen esitettiin arvioita tulevaisuuteen suuntaavien skenaarioiden avulla. Vuoden 2021 keväällä arvioiden mukaan kriisin ennustettiin jäävän julkistalouden menojen osalta kuitenkin suhteellisen lyhytaikaiseksi ja menojen tasapainon palautuvan monissa maissa vuoden 2019 tasolle viimeistään vuonna 2025. Kansainvälisen valuutarahaston (IMF) (2021) julkaiseman datan ja ennusteen mukaan Suomessa julkisen talouden menot kasvoivat vuodesta 2019 128,232 miljardista 134,508 miljardiin euroon vuonna 2020. (ks. liitetaulukko 1.). Edelleen kasvun ennustettiin jatkuvan vuoden 2021 aikana 139,626 miljardiin euroon. Sosiaaliturvamenot olivat kokonaisuudessaan 15,8 miljardia vuonna 2020. Kasvua vuoteen 2019 oli 0,9 prosenttia.

Taulukko 3. havainnollistaa, että kaikissa tutkimusjoukkoon lukeutuissa maissa julkisen talouden menojen osuus bruttokansantuotteesta kasvoi vuonna 2020. Useimmissa maissa kasvu oli merkittävää. Suomessa julkisen talouden menojen osuus kasvoi 3,3 prosenttiyksikköä. Ennusteen perusteella julkisen talouden menojen odotetaan supistuvan jo vuodesta 2021 alkaen. Tutkimusjoukon maista julkisen talouden menojen suhteellinen kasvu oli kaikkein suurinta Norjassa, Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa ja Japanissa.

Taulukko 3. Julkisen talouden menojen osuus (%) bruttokansantuotteesta 2018–2026 (ennusteet), IMF.

OECD-maat	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Suomi	53,3	53,4	56,7	56,6	55,1	54,3	54,0	53,7	53,5
Ruotsi	48,8	48,3	53,1	52,2	50,5	49,2	49,1	48,9	49,0
Norja	48,9	51,6	58,2	52,0	51,2	50,6	50,5	50,6	50,7
Tanska	50,5	49,2	55,1	52,2	51,3	50,7	50,3	50,1	50,1
Islanti	44,0	43,4	49,7	49,4	48,6	46,8	43,8	42,4	42,0
Saksa	44,5	45,2	51,1	51,6	47,3	46,6	46,3	46,2	46,2
Alankomaat	41,5	41,3	46,9	46,6	45,4	44,9	44,1	43,6	43,5
Espanja	41,7	42,1	52,3	50,7	47,1	45,9	45,0	43,5	43,3
Italia	48,4	48,6	57,3	56,7	53,1	51,3	49,7	49,4	48,4
Yhdysvallat	35,4	35,7	46,2	45,0	37,3	35,9	35,8	36,1	36,4
Iso-Britannia	39,0	38,9	50,3	47,5	42,5	41,4	41,2	41,2	41,2
Etelä-Korea	20,4	22,6	25,6	25,6	25,3	25,5	25,6	25,4	25,2
Japani	37,0	37,2	46,7	43,0	37,8	36,6	36,6	36,7	36,8

3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, onko pandemian aikainen sosiaalipolitiikka ollut enemmän jatkoa aikaisemmin harjoitetulle politiikalle vai ovatko keskellä pandemiaa vuonna 2020 toteutetut sosiaalipoliittiset toimet johtaneet uusiin sosiaalipoliittisiin aloitteisiin ja uudistuksiin. Tutkimuskysymyksemme ovat: Millaisia pandemiaan liittyviä sosiaalipoliittisia toimia Suomessa ja 12 verrokkimaassa toteutui vuonna 2020? Suomen osalta tutkimukseen sisältyi tietoja välittömistä vaikutuksista sosiaaliturvaetuisuuksien käytössä. Lisäksi analysoimme, millaisia lyhyen aikavälin muutoksia kyseiset toimet olivat suhteessa aiemmin harjoitettuihin politiikkatoimiin [17]. Tutkimusjoukon valinta perustuu hyvinvointiregiimiteoriaan [18], jota on sittemmin edelleen kehitelty ja siitä on esitetty useita variaatioita.

Tutkimusjoukkoon valittiin kaksi maata jokaisesta regiimistä, pois lukien Pohjoismaat, joista tutkimukseen valittiin kaikki viisi. Pohjoismaiden korostunut asema tutkimuksessa johtuu siitä, että Pohjoismaainen hyvinvointivaltioiden vertailu on luonteva lähtökohta.

Tutkimusaineisto sisältää edellä esitetyissä hyvinvointivaltioissa toteutetut sosiaalipoliittiset toimet, joista tehtiin päätöksiä 1.1.2020 ja 31.12.2020 välisenä aikana. Tämä alkujaan pääosin muuta kuin tutkimustarkoitusta varten olemassa oleva internet-pohjainen tietokoottiin hallitusten ja parlamenttien dokumenteista, ministeriöiden tiedotteista ja muista asiakirjoista. Tutkimusaineistoa täydennettiin yliopistojen ja kansainvälisten järjestöjen ylläpitämistä, ajantasaisista avoimista koronatietokannoista ja koosteista koronatoimista kuten Eurofoundin COVID-19 EU PolicyWatch -tietokannasta ja The International Social Security Associationin Coronavirus country measures -listasta. Lisäksi aineiston keruussa hyödynnettiin kansallisia ja kansainvälisiä tilannekuvauksia ja tutkimusraportteja, joita julkaisivat esimerkiksi Euroopan komissio, IMF, OECD, WHO ja Maailmanpankki. Aineiston sosiaalipoliittisista toimista sisällytettiin tutkimukseen kustannusarviot niissä tapauksissa, kun kustannuksista oli esitetty arviot tutkimusdokumenteissa. Kustannusarvioiden perusteella laskettiin niiden suhde julkisen talouden menoihin. Luettelo käytetyistä [aineistolähteistä](#) esitetään tutkimusraportin lopussa.

3.1 Hyvinvointiregiimiteoria tutkimusjoukon valinnan kriteerinä

Tutkimukseen sisältyvät maat edustavat viittä eri hyvinvointiregiimiä ja sijoittuvat maantieteellisesti eri puolille maailmaa. Regiimi-lähestymistapa toimii tutkimuksessa tutkimusjoukon valinnan kriteerinä. Käytämme regiimijaottelua myös havainnollistamaan tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa mukana olevat maat edustavat kaikki hyvinvointivaltioita, mutta niillä on toisistaan poikkeavat tavat järjestää kansalaistensa sosiaaliturva. Hyvinvointiregiimiteorian avulla myös tyypitellään erilaisia hyvinvointivaltioita sen perusteella, millaisia painotuseroja hyvinvointia turvaavien valtion ja julkisen vallan, markkinoiden ja perheen (sekä kansalaisyhteiskunnan ja kirkon) rooleissa on. Hyvinvointiregiimiteoria erottaa toisistaan liberaalin (kuten Yhdysvallat), konservatiivis-korporatistisen (kuten Saksa) ja sosialidemokraattisen (kuten Ruotsi) hyvinvointivaltio-mallin.

Yksinkertaistaen liberaalissa järjestelmässä tuet ovat minimalistisia ja tarveharkintaisia. Konservatiivisessa järjestelmässä etuuskien ehtona on osallistuminen työelämään. Sosialidemokraattisessa järjestelmässä valtio tarjoaa universaaleja etuuksia periaatteessa kaikille kansalaisilleen [19]. Tätä Esping-Andersenin [18] kehittämää teoriaa on kehitetty monin variaatioin ja jaotteluun on sittemmin lisätty rudimentaarin regiimi, johon Välimeren maat kuuluvat [20, 21]. Myös Itä-Aasian maat – tässä tutkimuksessa Japani ja Etelä-Korea – on tunnustettu tutkimuksissa omaksi hyvinvointiregiimiksi [22], ja näissä maissa valtion rooli hyvinvoinnin järjestäjänä on huomattavan pieni, kun taas perheen asema ja talouskasvun merkitys hyvinvoinnin mahdollistajana on korostunut.

Tässä tutkimuksessa mukana olevista maista sosialidemokraattiseen eli pohjoismaiseen, laajaan universaaliin sosiaalivakuutukseen ja -palveluihin perustuvaan hyvinvointiregiimiin lukeutuvat Suomen lisäksi Norja, Ruotsi, Tanska ja Islanti. Inklusiivisen sosialidemokraattisen regiimin maissa universaalit etuudet eivät ole olleet riippuvaisia yksilön kontribuutiosta [18, 23]. Erityisesti alhainen työttömyys, naisten korkea osallistumisaste palkkatyöhön, koulutus ja sosiaalinen työllistäminen (*welfare employment*) erottavat Pohjoismaat muista regiimeistä. Konservatiivis-korporatistisen hyvinvointiregiimin valtioita tässä tutkimuksessa ovat Saksa ja Alankomaat. Tämän regiimin maissa valtiolla ei ole niin keskeistä roolia kuin Pohjoismaissa, vaan sosiaaliturva on voimakkaammin sidoksissa ammatilliseen asemaan ja perheeseen. Näissä maissa naisten työmarkkina-asema on ollut perinteisesti heikko. Kolmannen sektorin ja kirkon merkitys on ollut suuri etenkin Saksassa [18, 19].

Liberaalissa tai angloamerikkalaisessa hyvinvointiregiimissä perheen ja erityisesti markkinoiden merkitys on suuri. Sosiaalivakuutus ja universaalit etuudet ovat vaatimattomat ja niissä tarveharkinta on merkittävässä roolissa. Tarveharkintaiset etuudet kohdistuvat lähinnä matalatuloisille ja muista valtion etuuksista riippuvaisille [18, 19]. Tässä tutkimuksessa liberaalin regiimin maihin lukeutuvat Iso-Britannia ja Yhdysvallat.

Rudimentaarisien regiiimin piiriin kuuluvia Välimeren maita yhdistää jokseenkin samankaltainen kehitys sosiaalipoliittisissa järjestelmissä viime vuosikymmenien aikana. Rudimentaarisien regiiimin maissa sosiaaliturvaetuudet ja palvelut ovat asiakasryhmäkohtaisia, esimerkiksi työkäisillä työttömillä ja sairauslomalla olevilla on Pohjoismaihin verrattuna heikompi sosiaaliturva ja etuudet ovat alhaisemmalla tasolla [20, 24]. Tässä tutkimuksessa Italia ja Espanja edustavat rudimentaarisista regiiimiä.

Itä-Aasian hyvinvointiregiiimin maissa on sosiaaliseen statukseen perustuva sosiaalivakuutusjärjestelmä; perheen sekä ammattiyhdistysliikkeen asema ovat keskeisiä hyvinvoinnin turvaamisessa [25]. Esimerkiksi Japanin järjestelmää on luonnehdittu status-riippuvaiseksi mieselättäjäpohjaiseksi sosiaalivakuutukseksi [26, 27]. Itä-Aasian regiiimistä esimerkkimaat ovat tässä tutkimuksessa Japani ja Etelä-Korea.

Tutkimusjoukoksi muodostui siis Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti, Saksa, Alankomaat, Iso-Britannia, Yhdysvallat, Espanja, Italia, Etelä-Korea ja Japani. Sen lisäksi, että nämä maat edustavat eri hyvinvointivaltioregiiimejä, ovat ne kaikki myös OECD-maita (yht. 36).

3.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi ja analyysin toteutus

Katsauksen tutkimusmenetelmänä on sisällönanalyysi [28]. Sisällönanalyysiä sovellettiin tutkimuksessa ensin luokittelemalla, sitten analysoimalla ja vertailemalla eri sosiaalipoliittisia toimia tutkimusjoukon maissa. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi kohdistui avoimesti saatavilla oleviin dokumentteihin empiirisen tutkimustiedon tuottamiseksi.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin ainoastaan sosiaaliturvaetuuksiin ja esimerkiksi palvelujen saatavuus ja pandemian aikaiset aineettoman sosiaaliturvan kysymykset rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Tulonsiirtojen lisäksi julkisilla sosiaalipalveluilla on merkittävä rooli hyvinvointivaltioiden toiminnassa väestön hyvinvoinnin kannalta. Tutkimuksesta rajautuivat myös alueellisesti ja paikallisesti toteutetut sosiaalipoliittiset toimet korona-kriisistä selviytymiseksi. Tämä näkökulma tulee tutkimuksessa esille välillisesti siten, että kansallisesti päätettyjen toimien toimeenpano on vääjäämättä toteutunut alue- ja paikallistasolla. Esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa etuuden suuruus on voinut määräytyä alueen sosioekonomisen tilanteen mukaan. Saksa ja Yhdysvallat ovat liittovaltioita, joissa alueilla on vahva autonomia, mikä on vaikuttanut sosiaalipoliittisten toimien päätöksentekoon ja toimeenpanoon.

Aineistonkeruu käynnistyi 1.7.2020. Tutkimusaineisto karttui kumulatiivisesti, koska toimia muutettiin ja jatkettiin kriisin jatkuessa. Aineistossa esiteltyjen toimien sisältö ja kuvaus perustuvat keväällä 2021 saatavissa olleisiin tietoihin. Taloudellinen tarkastelu pohjautui toimien kustannusarvioihin ja kustannusten osuuteen kunkin maan julkisen talouden

menoista (ja osin arvioista vuoden 2020 lopun osalta). Suomessa toimeenpantujen toimien osalta käytössä oli seurantatiedot etuisuuksien käytöstä ja maksetuista etuisuuksista (Kelan tilastotietokanta Kelasto).

Tutkimuksen analysointi eteni vaiheittain teoriaohjaavasti. Kehitimme analyysiä varten luokittelun sosiaalipoliittisista toimenpiteistä, jossa toimet jaettiin sosiaalisten riskien näkökulmasta ennaltaehkäiseviin ja korjaaviin toimiin (Taulukko 4). Aineistonkeruun lähtökohtana oli sosiaalipoliittisten toimien kohdentuminen yksilöille, perheille ja kotitalouksille. Käytännössä kuitenkin esimerkiksi työllisyyden edistämistoimet kohdistuvat sekä yrityksille että työntekijöille. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin yritystuet, joilla kompensoitiin esimerkiksi liiketoiminnan rajoitustoimia [26]. Monet tutkimusjoukon maista tekivät alakohtaisia ja alueellisia toimia yhdessä sosiaalisten partnereiden kanssa. Toimet liittyivät erityisesti työllisyystoimiin. Tämä laaja joukko toimia rajattiin myös tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Pääsääntöisesti yksi toimenpide esiintyi ainoastaan yhden kerran luokittelussa. Saman toimenpiteen keston jatkamista ei tulkittu uudeksi toimenpiteeksi, vaikka toimeenpanossa olisi ollut ajallisesti taukoa.

Taulukko 4. Pandemiaan liittyvien sosiaalipoliittisten toimien luokittelu.

<p>Koronapandemiaan liittyvien sosiaalisten riskien lieventämiseen tähtäävät toimet</p>	<p>Työttömyys: Työttömyysturva (palkansaajille ja itsensä työllistäjille työn puutteen tai vähentymisen vuoksi maksettu korvaus, ei koske lomautusta/työn jakamista)</p> <p>Sairaus: Sairausvakuutus (laajennus karensstilanteisiin, helpotuksia tuen piiriin pääsemiseen kuten freelancerit, omavastuupäivien poisto/vähentäminen)</p> <p>Eläkkeet (esimerkiksi oikeus nostaa etukäteen ansaittua/maksettua eläketurvaa, terveydenhuollon ammatillisilla mahdollisuus yhdistää paremmin eläkettä ja palkkatuloa)</p> <p>Lapsen syntymä: Lapsiperheiden tuet (esimerkiksi rahallinen tuki, ruokakupongit ja korvaus puuttuvasta kouluruokailusta, oikeus hoitaa sairasta lasta kotona, lastenhoitokulujen korvaaminen, palvelusetelit päivähoidon, yksinhuoltajien tuet)</p> <p>Ihmisarvoisen elämän edellyttämä toimeentulo: Viimesijaiset tuet (esimerkiksi toimeentulotuen korotus, ts. muutos olemassa olevaan järjestelmään (vrt. suora tuki kotitalouksille), verorahoitteinen eli sosiaaliavustus)</p>
<p>Koronapandemian takia uhkaavien sosiaalisten riskien ehkäisemiseen tähtäävät toimet (ennaltaehkäisevät toimet)</p>	<p>Yleinen tulojen pienentyminen: Suora tuki kotitalouksille (uusi rahana maksettava tukimuoto, kertaluonteinen, väliaikainen tai pysyvä uusi tulonsiirto laajalle saajajoukolle, voi olla tarveharkintainen, voidaan maksaa myös verohyvityksenä/veronalennuksena esimerkiksi vapautus sosiaaliturvamaksuista, ei sisällä ruokakuponkeja tai muita muutoin kuin rahalla maksettavia etuja)</p> <p>Työllisyyden edistäminen (esimerkiksi palkan sivukulujen alennukset, työntekijöille ja työnantajille maksetut palkkatuet, sisältää myös lomautukset/työn jakamisen [esim. Kurzarbeit], muut työllistämisen edistämisen toimenpiteet, ei yritystukia, esimerkiksi tuki ravintoloille)</p> <p>Ylivelkaantumisen ehkäisy (esimerkiksi saatavien perintäkielto, korkokatot, lyhennysvapaat, häätökielto, ei katkaista sähkön tai veden jakelua tai suljeta puhelinliittymää maksamattomien laskujen vuoksi, lykkäys henkilöverojen maksuun)</p> <p>Inhimillinen pääoma: opiskelijoiden tuet (opintolainojen lykkäys [merkitään myös ylivelkaantumisen ehkäisyyn], työnantaja voi lyhentää verovapaasti opintolainaa, tulorajojen muutokset)</p> <p>Asumisen tukeminen (asumistukien parannukset, tuki vuokran maksuun, asuntolainojen helpotukset ml. lyhennysten keskeytykset)</p>

Toisessa sisällönanalyysin vaiheessa sosiaalipoliittisia toimia analysoitiin teorialähtöisesti. Analysissä huomioitiin se, ettei eri maiden vertailuun ollut käytettävissä niin sanottua yhteistä lähtötilannetta tai perustasoa. Maiden sosiaaliturvan kattavuus, toteutustapa ja käytetyt toimet vaihtelivat jo ennen pandemiaa [17, 29]. Hallin [17] mukaan ensimmäisen asteen muutoksessa politiikkainstrumentin – esimerkiksi etuuden taso – muuttuu suhteessa aiempaan. Tällöin politiikkainstrumenttia muutetaan esimerkiksi aiemman kokemuksen ja uuden tiedon sekä tulevaa kehitystä koskevien ennusteiden avulla. Tavoitteet säilyvät samoina ja muutos on asteittainen. Toisen asteen muutoksena voidaan ymmärtää tilanne, jossa toimien käyttötapa muuttuu. Kolmannen asteen muutoksessa tapahtuu muutoksia kaikissa kolmessa politiikkainstrumentin komponenteissa – instrumentin ”säätelystä”, instrumenteissa ja tavoitteissa. Kolmannen asteen muutokset syntyvät aiempien kokemusten reflektiosta, jolloin koko (osa)järjestelmää uudistetaan ja myös politiikan tausta-ajattelu muuttuu [17, 278-279]. Kolmannen asteen muutoksia tapahtuu vain harvoin. Perustulon kaltaiset suorat tuet kotitalouksille voivat edustaa paradigmaston ajattelun muutosta. Siinä, missä Hall keskittyi teoriassaan sosiaali-, terveys- ja talouspoliittisissa järjestelmissä tapahtuviin muutoksiin, mukailemme teorian ajatusta pienessä mittakaavassa pandemia-ajassa tehtyihin sosiaalipoliittisiin toimiin.

1. Ensimmäisen asteen muutos: Toimet, joiden avulla esimerkiksi etuuteen on tehty tasokorotus, omavastuupäiviä on poistettu tai etuusjaksoa on pidennetty.
2. Toisen asteen muutos: Laajennus ja toimet, joiden avulla etuuden piiriin on päässyt aiempaa suurempi joukko ihmisiä. Esimerkiksi työttömyysturvan ulottaminen henkilöille, jotka eivät ennen pandemiaa olleet oikeutettuja etuuteen.
3. Kolmannen asteen muutos: Uusi toimi, jonka myötä isolle osalle väestöä on suunnattu uusi sosiaalipoliittinen toimenpide. Toimen luokittelu uudeksi muutokseksi ei välttämättä edellytä paradigman muutosta, joka muuttaisi sosiaaliturvan järjestämisen peruseriaatteita tai rakenteita.

Muutosta suhteessa aiempaan analysoitiin käytettävissä olevien dokumenttien perusteella. Aineistossa on ollut esimerkiksi viittauksia siihen, että kyseessä on uusi toimi, joka poikkeaa esimerkiksi aiemmista työttömyysturvaan liittyvistä toimista ja edellyttää muutoksia olemassa olevaan järjestelmään. Osan toimien kohdalla käytettiin myös toissijaisia lähteitä tiedon luottavuuden varmistamiseksi.

Analyysia ja argumentointia täydennettiin toimien kustannusarvioilla, niissä tapauksissa, kun niistä on ollut maininta tutkimusaineistossa. Kun toimen arvioidut kustannukset vuonna 2020 ovat olleet yksi prosentti tai enemmän suhteessa julkisen talouden vuotuisiin menoihin, on toimi luokiteltu suureksi. Vastaavasti kun toimen arvioidut menot jäivät alle yhden prosentin julkisen talouden menoista, on se tulkittu pieneksi. Tiedot tähän

tutkimukseen lukeutuvien maiden julkisen talouden menoista laskettiin IMF:n [30] datasta ja tietokannasta. Yleistä eri maissa toteutetuissa pandemian aikaisissa toimissa on ollut se, että ne ovat olleet strategisia kriisi- ja elvytyspaketteja, joissa yksittäisten toimenpiteiden kustannuksia ei välttämättä ole eritelty tai ainakaan ne eivät ilmenneet tutkimusaineistoon sisältyvistä dokumenteista. Toimenpiteiden rahoitukseen voitiin käyttää erilaisia kansallisia rahoituslähteitä, kuten valtioiden budjettirahoitus, erilaiset rahastot ja lainat.

4 Sosiaalipoliittiset toimet ja muutokset sosiaaliturvaan

4.1 Sosiaalipolitiikka vastauksena pandemiaan liittyvien riskien lievittämiseen

Hyvinvointivaltioiden harjoittama sosiaalipolitiikka ja sosiaaliturva muodostuivat historiallisesti turvaamaan eläkkeet ja turvaamaan niin sanotuilta perinteisiltä riskeiltä kuten työttömyydeltä ja sairauksilta [24]. Demografinen kehitys, uudet riskit ja politiikkatoimet eri maissa ovat vääjäämättä vaikuttaneet sosiaaliturvan uudistustarpeisiin. Esimerkiksi väestön ikääntyminen, aktiivipolitiikka, naisten ansiotyö, monimuotoiset perheet, yksinasuvien määrän kasvu, epävarmat työurat, matalapalkkatyöt, työn ja hoivan yhdistäminen, uudenlainen köyhyys ja ylivelkaantuneisuus sekä uudet osaamistarpeet ja elinikäinen oppiminen ovat muovanneet osaltaan uudenlaisia vaatimuksia sosiaaliturvalle kaikissa hyvinvointiregiimeissä.

Tarkastelemme seuraavissa luvuissa, millaisia sosiaalipoliittisia toimia koronakriisi aiheutti 2020 aikana eri maissa. Tutkimme, ovatko toimet tulkittavissa ensimmäisen asteen muutoksiksi eli tasokorotuksiksi, toisen asteen muutoksiksi eli laajennuksiksi, joissa etuus on ulotettu uusille väestöryhmille vai kokonaan uudenlaisiksi toimiksi [17]. Aloitamme vertailevalla osiolla luvussa 4.2., jonka jälkeen siirrymme yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. Aluksi käsittelemme työttömyysturvaan, sairausvakuutukseen, eläkkeisiin, lapsiperheiden etuuksiin ja viimesijaisiin tukiin liittyviä toimia. Tutkimuksessa nämä toimet lukeutuvat niin sanottuihin perinteisiin riskeihin, joilta hyvinvointivaltiot suojaavat väestöään. Tämän jälkeen keskitymme toimiin, joilla ennaltaehkäistiin uusien riskien toteutumista. Nämä toimet sisältävät suorat tulonsiirrot kotitalouksille, työllisyyden edistämisen, opiskelijoille suunnatut etuudet sekä ylivelkaantumisen ehkäisyyn ja asumisen tukemisen liittyvät toimet.

4.2 Sosiaalipoliittiset toimet vertailussa

Tässä luvussa esittelemme tutkimustulokset viidestä näkökulmasta. Ensiksi tarkastelemme, missä määrin vuoden 2020 aikaiset pandemiaan liittyvät sosiaalipoliittiset toimet olivat korjaavia ja uusia riskejä ennaltaehkäiseviä niin maittain kuin hyvinvointivaltio-regiimeittäin (Taulukko 5). Toiseksi tehtyjä toimia vertaillaan tutkimuksessa luokittain ja maittain (Taulukot 6 ja 7). Kolmanneksi tutkimusaineistoon kehitelty luokittelu esitetään regiimeittäin ja luokittain (Taulukot 8 ja 9). Neljänneksi kerromme toimien taloudellisesta suuruusluokasta suhteessa julkisen talouden menoihin vuonna 2020. Lopuksi esitämme taulukossa 10 koosteen teoriaohjaavasta analyysistä, jonka mukaisesti toimet sijoittuivat kolmeen luokkaan: ensimmäisen asteen muutoksiin (tasokorotukset ym.), toisen asteen muutoksiin (laajennukset) ja kolmannen asteen muutoksiin (uudet toimet).

Taulukko 5. Korjaavat ja ennaltaehkäisevät toimet maittain vuonna 2020.

Maat	Korjaavat toimet	Ennaltaehkäisevät toimet	Ennaltaehkäisevien toimien osuus %
Suomi	7	11	61 %
Ruotsi	6	9	60 %
Norja	7	6	46 %
Tanska	7	6	46 %
Islanti	6	7	54 %
Iso-Britannia	7	6	46 %
Yhdysvallat	7	9	56 %
Alankomaat	3	8	73 %
Saksa	7	8	53 %
Espanja	11	13	54 %
Italia	8	13	62 %
Etelä-Korea	12	7	37 %
Japani	7	10	59 %
Yhteensä	95 (45 %)	113 (55 %)	

Ennako-oletusten vastaisesti sosiaalipoliittiset toimet eivät olleet vuoden 2020 globaalien pandemian puhjettua pelkästään pandemian vaikutuksia lievittäviä ja korjaavaa työtä, sillä lukuisat toimet kohdistuivat myös uusien riskien ennaltaehkäisemiseen. Tanskaa, Isoa-Britanniaa ja Etelä-Koreaa lukuun ottamatta ennaltaehkäisevien toimien osuus oli yli puolet kussakin maassa. Norjassa ja Alankomaissa oli ennaltaehkäisevien toimien osuus suurin. Suomessa yli 60 prosenttia pandemiaan liittyvistä toimista kohdistui ennaltaehkäiseviin toimiin eli työllisyyden edistämiseen, opiskelijoiden etuuksiin ja ylivelkaantumisen ehkäisyyn. (5.)

Kuten taulukosta 6 voi päätellä, oli vuonna 2020 pandemiaan liittyvistä sosiaalipoliittisista toimista enemmistö työllisyyden edistämistoimia. Yli neljännes toimista (27 %) lukeutui tähän luokkaan. Koska työllistämistoimissa tehdyt toimet oli useimmiten esitetty toimenpidepaketteina, on todennäköistä, että näiden toimien osuus on tätäkin merkittävämpi. Toiseksi eniten pandemiaan liittyviä toimia tehtiin työttömyysturvaan (14 %) ja lapsiperheiden etuuksiin (14 %). Sairausvakuutukseen, eläkkeisiin, viimesijaisiin tukiin, suoraan tukeen kotitalouksille, ylivelkaantumisen ehkäisyyn, opiskelijoiden etuuksiin ja asumiseen lukeutuvia toimia oli melko tasaisesti – kussakin luokassa alle 10 prosenttia. Viimesijaisiin etuuksiin, kuten toimeentuloturva Suomessa, kohdistui tutkimusjoukon maissa yhteensä 11 sosiaalipoliittista toimea. Näiden toimien suhteellinen osuus oli 4 prosenttia.

Taulukko 6. Sosiaalipoliittiset toimet luokittain ja suhteelliset osuudet (%).

Toimia kokoavat luokat	Toimien lukumäärä N=208	Suhteellinen osuus tutkimusaineistossa (%)
Työttömyysturva	30	14 %
Sairausvakuutus	17	8 %
Eläkkeet	10	5 %
Lapsiperheiden etuudet	30	14 %
Viimesijaiset etuudet	8	4 %
Suora tuki kotitalouksille	11	5 %
Työllisyyden edistäminen	57	27 %
Opiskelijoiden tuet	17	8 %
Asumisen tukeminen ja ylivelkaantumisen ehkäisy	17	8 %
Yhteensä	208	100 %

Taulukko 7. on kooste kaikista tutkimusjoukon maissa tehdyistä toimista (lkm) maittain ja luokittain. Taulukon perusteella voi todeta, että tutkimusjoukon maissa – hyvinvointiregimistä riippumatta – on tehty sosiaaliturvan eri ulottuvuuksiin liittyviä toimia. Kun Suomessa tehtyjä sosiaalipoliittisia toimia verrataan muissa maissa tehtyihin toimiin, määrällisesti toimet painoutuivat työttömyyden ehkäisyyn ja työttömyysturvaan, kuten valtaosassa tutkimusjoukon maita. Myös opiskelijoiden tukemista priorisoitiin. Opiskelijoille suunnatut tulonsiirrot olivat yleisiä kaikissa maissa paitsi Italiassa ja Etelä-Koreassa. Etelä-Koreassa painotettiin ja panostettiin kattavaan etäopetukseen pandemian aikana opiskelijoiden tukemiseksi. Pohjoismaista Ruotsin tapaan Suomessa ei koettu tarvetta tehdä muutoksia eläkkeiden (iän perusteella) ja tulojen yhdistämiseen. Suomessa ei myöskään toteutettu suoria tulonsiirtoja, joita monissa maissa kutsuttiin hätäperustuloksi. Tämän tyyppisiä tulonsiirtoja toteutui yli puolessa tutkimusjoukon maista. Ylivelkaantuneisuus on yksi uusista riskeistä, johon Suomessa pureuduttiin myös keskellä koronakriisiä. Merkittävä muutos suhteessa aiempaan oli kulutusluottojen väliaikainen korkokatto sekä kulutusluottojen markkinointikielto. Tutkimusaineiston anglosaksisen regiimin sekä Välimeren regiimin maissa väestön asumista tuettiin monin tavoin. Asumista tuettiin Pohjoismaissa Ruotsissa, jossa lapsiperheiden asumistukea korotettiin väliaikaisesti 25 prosenttia. Suomi lukeutuu Norjan, Tanskan, Ison-Britannian, Italian ja Etelä-Korean tavoin maihin, joissa muutettiin viimesijaisten tukien saamista ja/tai otettiin käyttöön uusia etuuksia.

Taulukko 7. Sosiaalipoliittiset toimet luokittain ja maittain (N=208).

Maa	Työttömyys- turva	Sairaus- vakuutus	Eläkkeet	Lapsi- perheet	Viimesijainen tuki	Suorat tulonsiirrot	Työllisyyden edistäminen	Opiskelijoiden tuet	Ylivelkaan- tumisen ehkäisy	Asumisen tukeminen
Suomi	3	1	0	1	2	0	6	3	1	1
Ruotsi	2	3	0	1	0	0	4	3	1	1
Norja	3	1	1	1	1	0	4	1	1	0
Tanska	3	1	1	1	1	1	4	1	0	0
Islanti	1	1	1	4	0	1	4	1	0	0
Iso-Britannia	0	3	1	1	1	0	3	1	2	1
Yhdysvallat	3	1	1	2	0	2	2	2	2	1
Alankomaat	2	0	0	1	0	0	5	1	1	1
Saksa	2	0	1	4	0	0	2	2	4	0
Espanja	6	1	3	1	0	1	7	1	3	1
Italia	1	2	0	4	1	2	8	0	1	2
Etelä-Korea	3	3	1	3	2	1	5	0	0	1
Japani	1	0	0	6	0	3	3	1	1	2
Yhteensä	30	17	10	30	8	11	57	17	17	11

Taulukko 8 kokoaa yhteen tutkimusjoukkoon sisältyvät korjaavat ja ennaltaehkäisevät toimet regiimeittäin. Ennaltaehkäisevien toimien lukumäärä on regiimeittäin tarkasteltuna ollut suurempi kaikissa muissa regiimeissä paitsi tutkimusjoukon Aasian maissa. Erot korjaavien ja ennaltaehkäisevien toimien lukumäärien välillä ovat kuitenkin kaikissa tutkimusjoukon maissa verrattain pienet. Keski-Euroopassa ja Välimeren maissa painotus ennaltaehkäiseviin toimiin ilmenee selkeimmin.

Taulukko 8. Korjaavat ja ennaltaehkäisevät toimet regiimeittäin (N=208).

Toimien luokat	Pohjois- maat*	Keski- Eurooppa	Välimeren maat	Anglosaksiset maat	Aasian maat
Korjaavat toimet (lkm)	34	10	19	13	19
Ennaltaehkäisevät toimet (lkm)	38	16	26	16	17

*Tutkimusjoukkoon valittiin Pohjoismaisesta regiimistä viisi hyvinvointivaltiota, kun kaikista muista regiimeistä on kaksi valtiota.

Taulukosta 9 ilmenee, että Pohjoismaissa ja Keski-Euroopassa työllisyyden edistäminen on ollut pandemian aikaisten sosiaalipoliittisten toimien (lkm) keskiössä. Anglosaksisissa maissa ja tässä tutkimuksessa Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa toimet painottuivat lukumääräisesti työllisyyden edistämisen ohessa myös ylivelkaantumisen ehkäisyyn. Aasian maissa eli Japanissa ja Etelä-Koreassa olivat lapsiperheiden tukeminen toinen pandemian aikainen prioriteetti työllisyystoimien kanssa toimien lukumäärien perusteella.

Taulukko 9. Sosiaalipoliittiset toimet luokittain ja regiimeittäin (N=208).

Toimien luokat	Pohjois- maat*	Keski- Eurooppa	Välimeren maat	Anglosaksiset maat	Aasian maat
Työttömyysturva	12	4	7	3	4
Sairausvakuutus	7	0	3	4	3
Eläkkeet	3	1	3	2	1
Lapsiperheiden tuet	8	5	5	3	9
Viimesijaiset tuet	4	0	1	1	2
Suora tuki kotitalouksille	2	0	3	2	4
Työllisyyden edistäminen	22	7	15	5	8
Ylivelkaantumisen ehkäisy	3	5	1	5	1
Opiskelijoiden tuet	9	3	1	3	1
Asumisen tukeminen	2	1	6	1	3

*Tutkimusjoukkoon valittiin Pohjoismaisesta regiimistä viisi hyvinvointivaltiota, kun kaikista muista regiimeistä on kaksi valtiota.

Tutkimusjoukon maiden kustannusarvioihin perustuvia taloudellisesti suuria toimia sisältyi tutkimusaineistoon yhteensä 17. Näiden toimien arvioidut kustannukset vuonna 2020 olivat noin 373,4 miljardia euroa. Yhdysvalloissa kansalaisille myönnettyjen verohelpotusten osuus kokonaissummasta on merkittävä, sillä arvioidut kustannukset olivat vuonna 2020 yhteensä noin 245 miljardia euroa. Kunkin maan julkisen talouden kannalta arvioidut mittavimmat toimet olivat Pohjoismaista Ruotsin palkkatukijärjestelmä (n. 9,3 mrd. €, 3,7 % julkisen talouden menoista), Alankomaiden palkkatuki NOW-ohjelma (19 – 24 mrd., 3,3–6 %) Espanjan työllisyyden mukautustuki ERTE (22,8 mrd., 3,3 %), Yhdysvalloissa toteutetut verohyvitykset kansalaisille (3 %) sekä Etelä-Koreassa universalistinen suora tuki kotitalouksille (3,2 %). On todennäköistä, että sosiaalipoliittisten toimien lopulliset kustannukset pandemian ja väliaikaisten sosiaalipoliittisten toimien jatkuessa, ovat huomattavasti suuremmat kuin tässä esitetyt arviot vuositason kustannusten osalta. Yksittäisistä maista määrällisesti eniten taloudellisesti mittavia toimia toteutettiin Etelä-Koreassa, jossa edellä mainitun suoran tuen (11,7 mrd., 3,2 % julkisen talouden menoista) lisäksi annettiin eläkemaksuihin lykkäyksiä ja vapautuksia (4,3 mrd., 1,2 % julkisen talouden menoista) sekä osana työllisyyden edistämistoimia lykkäyksiä ja vähennyksiä työnantajamaksuihin (5,6 mrd., 1,7 % julkisen talouden menoista). Etelä-Koreassa pandemiaa edeltäneet julkisen talouden sosiaaliturvamenot, arviolta 12 prosenttia, olivat tutkimusjoukon maista pienimmät. Siten pandemiaa edeltävän sosiaaliturvan alhaisempi kattavuus ja taso verrattuna Pohjoismaihin on voinut vaikuttaa osaltaan tarpeeseen toteuttaa taloudellisesti mittavia toimia.

Taulukossa 10 kuvataan, millaisia muutoksia tutkimusjoukon maissa tehdyt toimet aiheuttivat harjoitettuun sosiaalipolitiikkaan. Taulukosta voi havaita, että suurin osa vuonna 2020 tehdyistä sosiaalipoliittisista toimista oli ensimmäisen asteen muutoksia. Tämä tarkoittaa, että pandemiaan liittyvät toimet olivat esimerkiksi tasokorotuksia jo olemassa oleviin sosiaaliturvaetuksiin. Etenkin Pohjoismaissa, mutta myös kaikissa tutkimusjoukon maissa, valtaosa toimista muutti olemassa olevien sosiaali- ja työttömyysturvan tasoa. Toimien myötä pidennettiin esimerkiksi päivärahajakson pituutta ja jopa niin, että työttömyyspäivärahopäivät eivät vähentäneet tulevia työttömyyspäivärahajaksoja. Tämän tyyppisiä muutoksia kytkeytyi myös muihin tutkimukseen sisältyneisiin etuuksiin kuten sairauspäivärahoihin. Lisäksi etuuksien maksumenettelyjä joustavoitettiin ja etuuksien saannin ehtoja helpotettiin.

Taulukko 10 havainnollistaa, että myös toisen asteen muutokset olivat suhteellisen yleisiä. Suomessa 6 prosenttia toimista laajensi sosiaaliturvaa uusille ryhmille ja aiempaa suuremmalle väestönosalle, jotka aiemmin jäivät kyseisten etuuksien ulkopuolelle. Saksassa (23 %), Isossa-Britanniassa (23 %) ja Espanjassa (25 %) noin neljännes pandemiaan liittyvistä toimista lukeutui tähän ryhmään. Pandemiavuoden 2020 aikana kolmannen asteen muutoksia, joilla tässä tarkoitetaan uusia toimia ja ohjelmia, toteutettiin eniten Japanissa (35 %) ja Islannissa (31 %). Yhdysvalloissa noin viidennes (19 %) toimista oli uusia.

Pohjoismaissa Islannin lisäksi myös Tanskassa (8 %) uudistettiin sosiaalipoliittikkaa pandemiaan liittyvien toimien avulla ainakin väliaikaisesti.

Taulukko 10. Muutoksen asteet: tutkimusjoukon sosiaalipoliittiset toimet.

	1. asteen muutokset	2. asteen muutokset	3. asteen muutokset
Suomi	94 %	6 %	
Ruotsi	93 %	7 %	
Norja	92 %	8 %	
Tanska	77 %	15 %	8 %
Islanti	62 %	8 %	31 %
Iso-Britannia	69 %	23 %	8 %
Yhdysvallat	69 %	13 %	19 %
Alankomaat	82 %	18 %	
Saksa	67 %	20 %	13 %
Espanja	71 %	25 %	4 %
Italia	76 %	19 %	5 %
Etelä-Korea	84 %	11 %	5 %
Japani	53 %	12 %	35 %

4.2.1 Työttömyysturvaan liittyvät sosiaalipoliittiset toimet

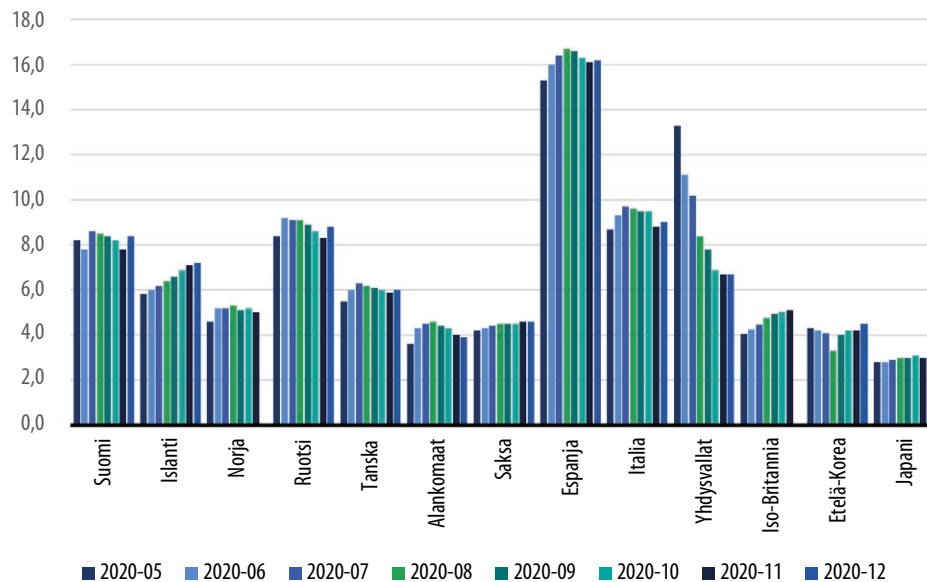
Yhdysvaltoja lukuun ottamatta verrokkimaissa ei tapahtunut lyhyellä aikavälillä suuria muutoksia työttömyydessä (Kuvio 2). OECD:n työttömyystilaston mukaan Espanjan korkea työttömyysaste, 16,2 prosenttia, erottui muista OECD-maista. Suomessa, Ruotsissa ja Italiassa kuukausittainen työttömyysaste oli varsin samanlainen touko-joulukuun 2020 välisenä aikana.

Joulukuussa 2020 työttömyysprosentti Suomessa oli 8,4. Työttömiä oli 48 000 enemmän verrattuna edellisvuoteen, jolloin työttömyysprosentti oli 7,4. Kun työttömyyslukuihin sisällytetään lomautetut, on työttömyystilanne synkempi vuoden 2020 osalta Työministeriön työllisyyskatsauksen mukaan [31]. Monissa maissa työttömyyden kasvun ennustettiin jatkuvan vuonna 2021.

Tutkimusjoukon maista Japanissa työttömyys oli alhaisin, eikä muuttunut kuin hivenen vuoden aikana. Kun työttömiä oli toukokuussa 2020 yhteensä 2,8 prosenttia työvoimasta, kasvoi työttömien osuus työvoimasta ainoastaan 0,2 prosenttiyksikköä joulukuun loppuun mennessä. Etelä-Koreassa, Saksassa ja Alankomaissa työttömyys pysyi alle viiden prosentin. Ajanjaksolla touko-joulukuu 2020 kasvoi työttömien osuus Isossa-Britanniassa +0,8 prosenttia (5,1 %). Yhdysvalloissa työttömyys laski toukokuussa 13 prosentista 6,7 prosenttiin vuoden 2020 loppuun mennessä.

Kuvio 2. Työttömyys 12 OECD-maassa ja Suomessa vuonna 2020, % (OECD-lyhyen aikavälin työttömyystilasto).

Kaikkiaan tarkastelun kohteena olleista 13 maasta 12:ssa maassa muutettiin työttömyysturvaa, yhteensä 30 toimea (Taulukko 11). Viisitoista toimista oli ensimmäisen asteen muutoksia ja lähinnä jo ennen pandemia-aikaa olemassa oleviin etuisuuksiin tehtyjä korotuksia työttömyysturvan tasoon, omavastuuajan poistoja ja työttömyysturvan jakson pidennyksiä.

Taulukko 11. Työttömyysturvaan liittyvät sosiaalipoliittiset toimet.

Maa	Toimi (N=30)	Muutos	
		1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Suomi	Työttömyysetuuden omavastuupäivien (5 pv) poisto.	1	
	Työmarkkinatuki yrittäjille (tulot vähemmän kuin 1 089,67 €/kk). Työttömyysturvan suojaosan korotus (300 € → 500 €).	2	
	Työttömyysetuuden sovittelujen joustavoittaminen.	1	
Ruotsi	Työttömyysetuuden omavastuupäivien poisto (6 pv) ja työssäoloehtojen joustavoittaminen.	1	1
	Peruspäivärahan korotus 36 €–51 € (365 SEK–510 SEK) (osa-aikaisille 25 € (255 SEK), ansiosidonnaisen päivärahan korotus.	1	
Norja	Työttömyyskorvauksen omavastuupäivien poisto (3 pv).	2	2 (1,05 %, sis. lomautukset)
	Työttömyyspäivärahan korotus.	1	
	Työttömyysturvaa laajennettu siten, että useammat kuuluvat järjestelmien piiriin (ml. freelancerit ja ammatinharjoittajat, myös oppisopimuskoulutuksessa olevat).	1	1
Tanska	Työttömyyskorvauksen saannin joustavoittaminen ja työttömyyskassoihin kuulumisen jäsenyysehtojen helpottaminen.	1	1
	Työttömyysturvajakson pidennys.	1	
	Freelancerit ja itsenäiset ammatinharjoittajat työttömyysturvan piiriin.	2	

Maa	Toimi (N=30)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Islanti	Lisäkorvaus (2,5 %) työttömyysturvaan henkilöillä, kun ansiosidonnainen etuus päätymässä. Lisäkorvaus tarkoittaa ansiosidonnaisen työttömyysturvan lisäkorotusta, kun etuus on päätymässä lähikuukausina. Tämän lisäksi vuonna 2021 maksetaan julkisen talouden talousarvioesityksessä säädetty 3,6 % korotus sekä lapsikorotukset (vuonna 2020 4 % ja 2021 6 %).	1	1
Alankomaat	Tulosidonnainen tulotuki työntekijöille (flex-workers), jotka ovat toimeentuloa turvaavien etuuksien ulkopuolella.	1	
	Tulotuki- ja lainaohjelma itsenäisille ammatinharjoittajille (1 050–1 500 €/kk). Muutettiin myöhemmin tarveharkintaiseksi (TOZO 1–4) ja tulo- ja omaisuusidonnaiseksi.	2	2 (1,3 %)
Yhdysvallat	Työttömyyskorvauksetuuden tason korotus.	1	
	Työttömyyskorvauksetuuden keston pidennys ja edellytys työhistorian pituudesta poistettu.	1	
	Etuuden laajentaminen ryhmille, jotka eivät yleensä ole oikeutettuja työttömyysturvaan.	2	
Saksa	Työttömyysturvan keston 3 kk:n pidennys.	1	
	Itsenäisten ammatinharjoittajien työttömän perusturvan saamisehtojen helpotukset.	2	
Espanja	Työttömyysetuuden tarveharkinnan keskeytyminen. Helpotettu kausityöntekijöiden pääsy työttömyysturvan piiriin (ml. matkailuala).	2	
	Koeajalla työsopimuksensa päättäneet työntekijät työttömyysturvan piiriin.	2	
	Kulttuurialan työntekijöiden työttömyysturvan parantaminen.	2	
	Väliaikainen tuki kotitaloustyöntekijöille.	2	

Maa	Toimi (N=30)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
	Ylimääräinen työttömyyskorvausta vastaava tuki itsensä työllistäjille (kausiluonteiset itsensä työllistät).	2	
	Väliaikainen tuki 430 €/kk tilapäistyöntekijöille.	2	
Italia	Ylimääräistä työttömyysturvaa kahdeksi kuukaudeksi niille, joiden aiemmin saama työttömyysturva päättyi 1.5.2020–30.6.2020.	2	
Etelä-Korea	Itsenäisten ammatinharjoittajien ja freelancereiden pääsyä työttömyysetuuden (374 €/kk, 500 000 KRW) piiriin helpotettu.	2	
	Nuorten työllistämistuen saamisen ehtoja helpotettu ja etuutta nostettu (370 €/kk).	1	
	Hätäapurahasto rakennusalan työntekijöille.	1	
Japani	Työttömyysetuus noin 2 600 € (330 000 JPY) kuukaudessa työntekijöille, jotka eivät ole oikeutettuja palkkaan tai korvaukseen työstä poissaolon ajalta.	2	

Puolet, yhteensä 15 pandemiaan liittyvistä työttömyysturvatoimista oli toisen asteen muutoksia eli laajennuksia sosiaaliturvan kattavuuteen väestössä. Pandemia-aika mahdollisti esimerkiksi itsensä työllistäjien, freelancereiden ja ylipäättään kyseisissä valtioissa ennen työttömyysturvan ulkopuolelle jäävien ryhmien pääsyn etuuksien piiriin. Näin tapahtui esimerkiksi Suomessa (yrittäjille työmarkkinatuki), Norjassa, Tanskassa, Yhdysvalloissa, Alankomaissa, Espanjassa, Italiassa, Etelä-Koreassa ja Japanissa. Espanjassa tehtiin vuonna 2020 lukuisia muutoksia, joilla turvattiin erilaisissa työsopimussuhteissa olevien toimeentulo niiden osalta, jotka olisivat muuten jääneet työttömyysturvan ulkopuolelle. Työttömyysturvan piiriin pääsivät esimerkiksi matkailualalla ja kulttuurialalla työskentelevät henkilöt.

Italiassa tehtyjen väliaikaisten muutosten myötä enemmistö freelancereista, itsensä työllistäjistä ja epätyöllisissä työsuhteissa olevista sai työttömyysturvaa 600–1000 euroa kuukaudessa maaliskuu–toukokuu 2020 välisenä aikana. Elokuussa tuensaantia jatkettiin osalla mainittuja ryhmiä. Työttömät olivat tietyin ehdoin oikeutettuja myös 1000 euron verovapaaseen korvaukseen. Tämän etuuden piirissä arvioitiin olevan noin viisi miljoonaa

ihmistä. Työttömyysturvan laajennusten piiriin kuuluivat esimerkiksi maatalouden määräaikaiset työntekijät, päivystävät työntekijät, kotitaloustyöntekijät, urheilu- ja merenkulun työntekijät, matkailun kausityöntekijät sekä viihdealan työntekijät.

Yhdysvalloissa liittovaltion maksaman työttömyyskorvauksen määrää nostettiin, etuuden kestoja pidennettiin ja se laajennettiin itsenäisille ammatinharjoittajille, keikkatyöläisille, freelancereille ja niille, joilla on lyhyt työhistoria. Työttömyyskorvausta saattoi enimmillään saada 39 viikkoa tai vuoden 2020 loppuun. Tavanomaisen työttömyyskorvauksen (vaihtelee osavaltioittain) lisäksi maksettiin 506 euroa (600 \$) viikossa enintään neljän kuukauden ajan. Vuoden 2020 lopussa tämän ylimääräisen työttömyyskorvauksen määrä muutettiin 244 euroksi (300 \$). Alankomaissa pandemian aikana toimeenpantu TOZO-ohjelma on tulotuki- ja lainaohjelma, jonka avulla itsensä työllistäjille turvattiin työttömyysturva. Tulotuki- ja lainaohjelma TOZO:n avulla itsenäiset ammatinharjoittajat (*self-employed and independent contractors*) ovat voineet hakea ylimääräistä tulotukea (*additional income support*). Etuuden suuruuteen (1 050 € – 1 500 €) vaikuttivat tulot sekä kotitalouden kokoonpano. Aluksi tukea saattoi saada kolmen kuukauden ajan, mutta myöhemmin tukea jatkettiin vielä neljällä kuukaudella. Aluksi tarveharkintaa ei tehty, eivätkä omaisuus tai puolison tulot vaikuttaneet (Tozo1). Myöhemmin puolison tulot huomioitiin (Tozo2 ja 3) ja hakijan säästöt ja omaisuus huomioitiin (Tozo4). Vuoden 2020 aikana ohjelmaa muutettiin useasti ja tarveharkintaa lisättiin. Ohjelman kautta oli mahdollista saada myös matalakorkoista lainaa 10 157 euroa. Japanissa muutettiin työttömyysturvaetuuden saamisen ehtoja, jotta aiempaa useampi työtön pääsi työttömyysturvan piiriin.

Taloudellisesti mittavimpia toimia suhteessa julkisen talouden menoihin olivat Alankomaiden tulotuki- ja lainaohjelma sekä Norjassa tehdyt työttömyysturvaetuuksien muutokset. Tosin Norjassa arvioon sisältyivät lomautusten kustannukset. Yhteenlaskettu osuus julkisen talouden menoista oli Norjassa yli yhden prosentin (2,2 mrd. euroa [23 mrd. NOK]).

Suomessa yrittäjien työttömyysturvan väliaikaiset muutokset tulivat voimaan 16.3.2020 alkaen. Muutokset joustavoittivat työttömyysturvan saantia poistamalla viisi omavastuupäivää sekä pidentämällä etuuksien kestoja siten, että pandemian aikaiset työttömyyspäivät eivät vähentäneet työttömyystuen kestoja (keskimäärin 400 pv). Työssäolovaatimusta lyhennettiin 26 kuukaudesta 13 kuukauteen ja työttömyystuen ennakkomaksumahdollisuus lavennettiin kahdesta kuukaudesta puoleen vuoteen. Lisäksi työttömyyskorvauksen suojaosaa korotettiin, millä haluttiin vaikuttaa erityisesti osa-aikaisten työllistymiseen ja kausiluontoisiin työmahdollisuuksiin. Suojaosan väliaikaista muutosta jatkettiin 30.6.2021 asti (500 euroa, jos sovittelujakso on kuukausi ja 465 euroa, jos sovittelujakso on 4 viikkoa). Käytännössä työmarkkinatukeen olivat oikeutettuja pandemian takia yritys muodosta riippumatta kaikki yrittäjät, joiden tulot olivat enintään 1 089,67 euroa kuukaudessa yritys-toiminnan keskeytyessä tai päättyessä. Freelancerit olivat oikeutettuja työmarkkinatukeen, mikäli heidän tulonsa jäivät alle edellä mainitun rajan. Työmarkkinatuki on ollut 724 euroa

kuukaudessa. Vuonna 2020 tuen piirissä oli yhteensä 44 000 yrittäjää ja työmarkkinatuen kokonaiskustannukset olivat vuonna 2020 kaiken kaikkiaan 165,8 miljoonaa euroa [32]. Pandemian aikana ansiopäivärahojen ja peruspäivärahaetuuksien saajien määrä kasvoi huomattavasti verrattuna vuoteen 2019 (ks. Taulukko 12). Verrattuna vuoteen 2019 peruspäivärahan saajien lukumäärä lähes kaksinkertaistui ja muutos edellisvuoteen on 95 prosenttia. Peruspäivärahan saamisen ehtona on se, että henkilö ei ole työttömyyskassan jäsen ja työssäoloehdot täyttyvät.

Taulukko 12. Työttömyysetuuksien saajat ja maksetut etuudet ja niiden suhteellinen vuosimuutos 2019–2020 (Kelan tilastotietokanta Kelasto).

Maksetut etuudet (€) ja niiden saajat (hlöä)	2019	2020	Muutos (%)
Ansiopäivärahan saajat	245 508	455 789	86 %
Maksetut ansiopäivärahat	1 690 401 751	2 665 835 034	58 %
*liikkuvuusavustuksen saajat	1 893	1 957	3 %
Työmarkkinatuen saajat	282 227	304 559	8 %
Maksetut työmarkkinatuet	1 658 594 756	1 866 271 058	13 %
Peruspäivärahan saajat	65 444	127 419	95 %
Maksetut peruspäivärahat	209 868 651	397379456	89 %
*liikkuvuusavustuksen saajat	1 073	913	-15 %

* Liikkuvuusavustus sisältää sekä työmarkkinatuen että peruspäivärahan saajat.

4.2.2 Sairausvakuutus ja sen laajentaminen

Tutkimukseen lukeutuvissa maissa on erilaisia tapoja järjestää sairausvakuutus ja esimerkiksi sairauspäivärahojen maksu. Eri maiden julkisten sairausvakuutusjärjestelmien välillä on merkittäviä eroja siinä, kuinka yleisesti väestöllä on yksityisiä vakuutuksia täydentämässä julkista sairausvakuutusta. Suomessa julkinen sairausvakuutus kattaa koko väestön. Yleistä kuitenkin on, että työntekijöillä päivärahat sairastumistapauksissa maksetaan työtuloperustaisesti (kuten Suomessa) ja työterveydenhuolto on osa järjestelmää. Käytännössä työnantajien osuus vaihtelee esimerkiksi työehtosopimuksittain ja työnantajakohtaisesti. Vakuutusyhtiöillä on merkittävä rooli puolestaan esimerkiksi päätöksenteossa koskien työtapaturmia. Suomessa reilulla viidenneksellä vakuutetuista (22 %) on yksityinen terveystakuutus. Yksityisten vakuutusten kattavuudet ovat erityisen korkeat Etelä-Koreassa, jossa 70 prosentilla väestöstä on yksityinen terveystakuutus.

Yhdysvalloissa yli 60 prosentilla väestöstä on yksityinen sairausvakuutus ja julkinen sairausvakuutus kattaa ainoastaan 34 prosenttia väestöstä. Alankomaiden sairausvakuutusjärjestelmä perustuu yksityisiin vakuutuksiin, jollaisen jokainen on velvollinen ottamaan valtion säännellessä ja valvoessa vakuutusyhtiöiden toimintaa. Alankomaissa yksityisesti vakuutettujen osuus väestöstä on 84 prosenttia. Tanskassa (35 %) ja Saksassa (35 %) yksityisillä vakuutuksilla katetaan noin kolmannes väestöstä. Prosenttiosuudet eivät ole kuitenkaan suoraan vertailukelpoisia, koska esimerkiksi Suomessa yksityisiä vakuutuksia otetaan täydentämään julkista turvaa, kun taas joissakin muissa maissa yksityiset vakuutukset voivat olla ainoa sairausturvan muoto [33].

Yhdeksässä tutkimusjoukon maassa – Tanskassa, Suomessa, Saksassa, Espanjassa, Italiassa, Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Etelä-Koreassa ja Japanissa – työntekijöiden sairastama koronaviruksen aiheuttama tauti voi rinnastua lainsäädännöllisesti työntekijöiden osalta ammattitautiin ja/tai työtapaturmaan. Suomessa tätä säätelee Työtaturma- ja ammattitautilaki (459/2015) ja koronaviruksen aiheuttama tauti voi määrittyä ammattitautina. Italiassa ja Espanjassa koronaviruksen aiheuttama tauti on määritetty työtapaturmaksi, kun useimmissa maissa koronaan sairastuneen sairauskorvaus voi määrittyä työperäisenä sairautena [33].

Alankomaita, Saksaa ja Japania lukuun ottamatta kaikissa tutkimusjoukon maissa tehtiin väliaikaisia muutoksia sairausvakuutukseen (Taulukko 13). Yleisimpiä muutoksia ovat väliaikaiset tasokorotukset, joustot olemassa oleviin etuuksiin, kuten omavastuupäivien poisto, tukijakson pidennykset ja helpotukset tuen piiriin pääsemiseksi. Muutokset kasvattivat sairausvakuutuksen piiriin pääsevien joukkoa. Lisäksi valtion rahoitusvastuuta lisättiin. Tukea myönnettiin myös ennaltaehkäisevästi.

Tanskassa, Islannissa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa laajennettiin (ansioihin perustuvan) sairauspäivärahan myöntämistä useille ryhmille, jotka ennen pandemiaa eivät olisi olleet oikeutettuja vastaaviin etuuksiin. Näihin ryhmiin kuuluivat etenkin freelancerit ja itsensä työllistäjät. Lisäksi valtiot ottivat rahoitusvastuuta koronatartuntojen ja karanteenien samoin kuin perheenjäsenten hoidon aikaisesta palkallisesta sairauslomasta. Ruotsissa, Tanskassa ja Isossa-Britanniassa sairausvakuutukseen liittyviä etuuksia myönnettiin vuonna 2020 riskiryhmään kuuluville. Tanskassa ennaltaehkäisevä sairauspäiväraha ulotettiin riskiryhmään kuuluvien lähiomaisille. Suomessa väliaikaisella epidemiatuella on turvattu toimeentuloa tilanteissa, joissa esimerkiksi ulkomailta Suomeen saapuva henkilö on karanteenissa (ks. lapsiperheiden etuudet). Sairausloman ja sairauspäivärahan lisäksi tartuntatautipäiväraha on ollut Suomessa jo aiemminkin käytössä ollut etuus. Sen myöntämiseksi on tarvittu lähtökohtaisesti tartuntatautilääkärin päätös, sittemmin näitä ehtoja on muutettu.

Taulukko 13. Sairausvakuutukseen liittyvät sosiaalipoliittiset toimet.

Maa	Toimi (N = 17)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Suomi	Väliaikainen epidemiatuki ulkomailta Suomeen saapuville (karanteeni poikkeusolojen aikana).	1	
Ruotsi	Odotuspäivien poisto ja etuuden korotus. Velvoite lääkärintodistuksesta poistettu väliaikaisesti.	1	
	Ennaltaehkäisevä sairauspäiväraha riskiryhmiin kuuluville työntekijöille ja itsenäisille ammattiharjoittajille korkeintaan 80 € (804 SEK) enintään 90 päivän ajan, jotka joutuvat kokonaan tai osittain pidättäytymään työskentelemästä.	2	
	Korvausjakson muutos hammashoittoon.	1	
Norja	Freelancereiden ja itsensä työllistäjien omavastuupäiviä vähennetty 16:sta 3:een. Oma ilmoitus 1.6.2020 saakka, sen jälkeen lääkärintodistus tarvitaan 4:stä päivästä alkaen.	1	
Tanska	Etuus ensimmäisestä sairauspäivästä alkaen ja laajennus riskiryhmiin kuuluvien omaisiin ja itsenäisiin ammattiharjoittajiin.	1	
Islanti	Työntekijöitten oikeutta sairausetuuksiin pidennetty. Itsensä työllistäjät oikeutettuja tukeen karanteenin ajalta. Valtion tuki myös karanteenin ajalta. Itsenäisille ammattiharjoittajille 80 % ja enintään 135 € (21 100 ISK) päivässä tai 4 055 € (633 000 ISK) kuukaudessa.	2	
Yhdysvallat	Työntekijä (ml. itsenäinen ammattiharjoittaja tai keikkatyöläinen), joka ei voi käydä töissä koronaan liittyvistä syistä, oikeutettu palkalliseen sairauslomaan 10 päivän (max. 80 h) ajan. Korvaus enintään 416 € (511 \$) päivässä ja enimmillään yhteensä 4 164 € (5 110 \$). Sairausloma läheisen hoitoon. Valtio korvaa kulut alle 500 hlöä työllistäville työnantajille.	2	2 (2,7 %)

Maa	Toimi (N = 17)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Iso-Britannia	Sairaspäivärahan korotus (105 € → 107 € [94,25 £ → 95,85 £]/vk), odotusajan (4 pv) poisto, etuuden kesto enintään 28 viikkoa, myös karanteenin ja omaehtoisen karanteenin aikana sekä riskiryhmien osalta ennalta-ehkäisevästi. Valtio korvaa sairauspäivärahoista 2 viikkoa (alle 250 työntekijän yritykset).	1	
	Universal Creditin saannin helpotukset, kun ei oikeutta sairauspäivärahaan (esim. itsenäiset ammatinharjoittajat tai ne, jotka ansaitsevat vähemmän kuin 131 € [118 £] viikossa) (ks. viimesijaiset etuudet).	2	
	New Style Employment and Support Allowance -tuki (ESA) samanaikaisesti Universal Creditin kanssa.	2	
Espanja	Tartunta- tai karanteenitapauksissa työntekijöille työtapaturmakorvausta (korvaus 60 % → 75 %), joka katetaan julkisista varoista.	1	
Italia	Palkallisen sairausloman pidennys (3 pv/kk → 12 pv/kk) erityistä tukea tarvitsevien hoitoon.	1	
	Sairausloma karanteenissa oleville.	1	
Etelä-Korea	Karanteenissa olevat (ml. omaehtoinen karanteeni) saavat päivärahaa vaihtoehtoisista järjestelmistä. Päivärahan suuruus voi olla 96 € päivässä.	1	
	Pienituloisille 30–50 % alennusta sairausvakuutusmaksuihin 3 kk:n ajan.	1	
	Työtapaturmavakuutuskorvaus sairastuneille.	1	

Sairausvakuutukseen liittyviä taloudellisesti mittavia toimia (yli prosentti julkisen talouden menoista) toteutui Yhdysvalloissa, jossa työntekijä (ml. itsenäinen ammatinharjoittaja tai keikkatyöläinen), joka ei voi käydä töissä koronaan liittyvistä syistä, oikeutettu palkalliseen sairauslomaan 10 päivän (max. 80 h) ajan. Sairauslomaa sai myös läheisen hoitoon.

Enemmistö sairausvakuutusta koskevista toimista on ollut taloudelliselta volyymltaan varsin pieniä muutoksia.

4.2.3 Eläkkeet

Japania lukuun ottamatta tarkasteltujen hyvinvointivaltioiden eläkejärjestelmiin sisältyy asumiseen sekä ansiotulojen ja työnteon perusteella myönnettävät etuudet. Eläkeikä on yleisesti 61–67-vuotta ja varhaiseläke 57–65-vuotta. Etuisuuksien kattavuudessa, tuen harkinnanvaraisuudessa ja universalistisuudessa on eroja.

Tutkimusaineiston maissa vanhuuseläkkeisiin liittyviä muutoksia tehtiin 10. Eläkkeisiin liittyviä sosiaalipoliittisia toimia toteutettiin yhteensä kahdeksassa maassa: Norjassa, Tanskassa, Islannissa, Yhdysvalloissa, Isonsa-Britanniassa, Saksassa, Espanjassa ja Etelä-Koreassa (Taulukko 14).

Koronakriisi toi esille tarpeen saada nopeasti ammattitaitoista työvoimaa. Tämä tarve kohdistui erityisesti työvoiman saatavuuteen sairaaloissa kuten hoitajiin, lääkäreihin, pelastusalan työntekijöihin ja ensihoitajiin. Yleisintä tutkimusjoukon maissa oli se, että iän perusteella eläkettä saavat ovat voineet ansaita aiempaa enemmän ilman, että työnteolla on vaikutusta eläkkeen suuruuteen tai verotukseen. Esimerkiksi Saksassa eläkkeensaajien tuloraja korotettiin 6 300 eurosta 44 590 euroon vuodessa. Norjassa eläkkeeltä töihin palaava julkisen terveydenhuollon henkilöstö sekä julkisessa terveydenhuollossa työskentelevä muu henkilöstö (kuten kokit ja siivoojat) saivat ansaita rajattomasti ilman, että se vaikuttaa eläkkeeseen, kunhan tarve työvoimalle liittyy koronapandemiaan.

Isonsa-Britanniassa äskettäin eläköityneiden sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden paluuta töihin helpotettiin vastaavalla tavalla. Myös Espanjassa eläköitynyt terveydenhuoltohenkilökunta on voinut palata töihin ilman, että työtulo pienentää eläkettä. Tanskassa eläkeiän saavuttaneet, mutta työelämässä jatkavat ovat tietyin ehdoin oikeutettuja verottomaan kertaluontoiseen korvaukseen. Pandemian takia näitä ehtoja lievennettiin siten, että aikaisempaa vähäisempi työskentely todettiin riittäväksi korvauksen saamiseen, koska yhteiskunnan sulkutilan takia työmahdollisuuksia oli aiempaa vähemmän. Suomessa eläkkeellä olevat työntekijät ja yrittäjät voivat työskennellä eläkkeellä. Työ kerryttää eläkettä, kunnes henkilö täyttää ylimmän vanhuuseläkerajan. Palkkatulo on verollista tuloa.

Eläkkeitä koskevat muutokset liittyivät lisäksi toimeentulon turvaamiseen. Islannissa, Yhdysvalloissa ja Espanjassa helpotettiin vapaaehtoisten eläkesäästöjen ennen aikaista nostamista. Toimien ilmeisenä tarkoituksena oli tukea koronan vuoksi talousvaikeuksiin joutuneiden toimeentuloa.

Taulukko 14. Eläkkeisiin liittyvät sosiaalipoliittiset toimet.

Maa	Toimi (N= 10)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Norja	Eläkkeellä olevien (terveydenhuoltoala) työskentely COVID-19 takia ei vaikuta eläkkeisiin.	1	
Tanska	Verovapaan työskentelyn mahdollistava tuntiraja (1 560 h/vuosi → 1 040 h/vuosi) alennettiin vanhuuseläkkeellä olevien (1.1.1954 tai sitä ennen synt.) osalta. Voi työskennellä verovapaasti aiempaa enemmän eli verovapauden saavuttaa vähemmällä työskentelyllä kuin aikaisemmin.	1	
Islanti	Mahdollistettu yksityisten eläkesäästöjen nostaminen 5 100 € (800 000 ISK)/kk saakka. (15 kk:n kuluessa enint. 76 900 € [12 milj. ISK.]	1	
Yhdysvallat	Eläkesäästöjä voi nostaa enintään 81 500 € [100 000 \$] ilman, että joutuu maksamaan 10 % lisäveron (ennen 59,5 vuoden ikää).	1	
Iso-Britannia	Helputuksia eläkkeellä (sosiaali- ja terveysalan työntekijät) olevien työskentelyyn. Aiemmin max. 16 h/viikossa tuntiraja poistettiin väliaikaisesti, niin että työnteolla ei ole vaikutusta NHS-eläkkeisiin.	1	
Saksa	Eläkkeellä työskentelevät voivat väliaikaisesti ansaita enemmän (6 300 € → 44 590 €).	1	
Espanja	Eläkkeellä oleva terveydenhoitohenkilöstö voi palata töihin ilman, että se pienentää eläkettä.	1	
	Joustoja eläkesäästöjen nostamiseen.	1	
	Lyhytaikaisten työsuhteiden piirissä olevat (workers under short-term work schemes) ja toimintansa lopettaneet itsenäiset ammatinharjoittajat voivat tehdä nostoja eläkerahastoistaan tietyin ehdoin.	1	
Etelä-Korea	Eläkemaksuihin on ollut mahdollista saada lykkäyksiä pitkälle ajanjaksolle.	1	2 (1,2 %)

Etelä-Koreassa kansalaisille pakollisten eläkemaksujen alennukset ja lykkäykset ovat olleet taloudellisesti suuri toimi. Kustannusvaikutukseksi arvioitiin 4,5 miljardia euroa (6 triljoonaa KRW). Toimen osuus Etelä-Korean julkisen talouden menoista arvioitiin olevan 1,2 prosenttia.

4.2.4 Lapsiperheiden etuudet

OECD-maissa kaikista kotitalouksista lapsiperheitä on vähintään viidennes lukuun ottamatta Japania (17 %) (OECD-database, Family household structures [34]). Siten etenkin kaikille lapsiperheille suunnatut pandemian aikaiset sosiaalipoliittiset toimet ulottuvat isoon osaan väestöstä. Suomessa, kuten verrokkimaissa, on käytössä lukuisia perhepoliittisia etuuksia, joista yleisimpiä ovat lapsilisät ja vanhempainetuudet. Pohjoismaissa samoin kuin monissa muissakin maissa etuudet ovat universalistisia eli kansalaiset tai maassa asuvat ovat oikeutettuja niihin. Islannissa universalistisen lapsilisän ohella maksetaan tulo- ja sosiaaliturvasta lapsilisää. Yksinhuoltajille kohdennetaan tukea joko erillisinä yksinhuoltajille suunnattuina etuuksina tai osana yleisiä perhe-etuuksia. Saksassa yksinhuoltajien tukia on kytketty työttömyysetuuksiin. Saksan lisäksi Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Suomessa myönnetään elatustukea. Italiassa on käytössä suurperhe-etuus, jota voivat saada tarveharkintaisesti vähintään kolmilapsiset perheet. Perhe-etuuksien osuus bruttokansantuotteesta on kuitenkin ollut Pohjoismaissa yleisesti suurempi verrattuna esimerkiksi Espanjaan, Etelä-Koreaan ja Yhdysvaltoihin.

Kaikissa tutkimukseen sisältyvissä 13 hyvinvointivaltioissa päätettiin ja toimeenpantiin vuoden 2020 aikana muutoksia lapsiperheiden etuuksiin, tutkimusaineistossa yhteensä 30 toimea (Taulukko 15). Monet näistä toimista kytkeytyvät olennaisesti sairausvakuutukseen ja työperustaisiin etuuksiin ja Ruotsissa asumisen tukemiseen. Tyypillisiä jo ennen pandemiaa käytössä olleiden etuuksien uudistuksia olivat aikaisempaa helpompi tuen saatavuus lasten sairastumisen ennaltaehkäisemiseksi, etuusjaksojen pidennykset, tasokorotukset ja ylipäättään tulonmenetysten korvaaminen tilanteissa, joissa yksi tai molemmat vanhemmat hoitavat lapsiaan kotona pandemiatilanteen takia. Työnantajan osuutta työssäkäyvien vanhempien perhevapaa- tai vastaavilta jaksoilta on pienennetty valtion ottaessa suuremman vastuun kustannuksista. Enemmistö toimista on järjestelmän kanalta pääasiassa etuuksien tasokorotuksia ja joustoja etuisuuksiin. Kertaluontoisia universalistisia ja tulo- ja sosiaaliturvasta tulonsiirtoja lapsiperheille toteutettiin Saksassa, Islannissa, Etelä-Koreassa ja Japanissa. Toimien avulla useimmat lapsiperheet pääsivät etuuksien piiriin.

Taulukko 15. Lapsiperheiden etuudet.

Maa	Toimi (N = 30)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Suomi	Väliaikainen epidemiatuki hoidettaessa lasta kotona palkattomalla vapaalla pandemian takia 723,50 €/kk.	1	
Ruotsi	Lapsiperheiden asumistuen korotus 25 %.	1	
Norja	Sairaalan lapsen hoitamiseen liittyvien vapaapäivien määrän kaksinkertaistaminen ajalle 13.3–30.6.2020. Etuutta voi saada myös koulujen ja päiväkotien kiinnityksen aikana. Itsenäisillä ammatinharjoittajilla ja freelancereilla on oikeus samaan määrään päiviä (3 odotuspäivää).	1	
Tanska	Äitiysetuutta sairaalan lapsen hoitamiseen 10 päivän ajan tietyin ehdoin. Koskee sekä työntekijöitä että itsenäisiä ammatinharjoittajia.	1	
Islanti	Kertaluontoinen tuki lapsiperheille. 256 € (40 000 ISK) lasta kohden, jos tulot vuonna 2019 alle 5 939 € (927 000 ISK). Muille 129 € (20 000 ISK) lasta kohden.	3	
	Eriytynyt verovapaa lapsilisä 192 € (30 000 ISK) tai 269 € (42 000 ISK) lasta kohden (erityisin ehdoin).	3	
	Lapsiperheet, joiden tulot jäävät alle 4 740 € (740 000 ISK) vuodessa voivat hakea tukea lasten virkistystoimintaan.	1	
	Lisätuki 390 € (61 840 ISK) riski- tai erityisryhmiin kuuluvien lasten vanhemmille, jotka hoitavat lastaan yhtäjaksoisesti vuoden.	1	
Yhdysvallat	Palkallista vapaata 12 viikkoa lapsen hoitamiseen, jos lapsi on sairas tai koulu/päiväkoti on suljettu. Etuus 2/3 tuloista max. 163 € (200 \$) päivässä.	1	1
	Lisämäärärahoihin pyritään turvaamaan riittävä lastenhoitoapu kriittisillä aloilla työskenteleville, kuten terveydenhuollon työntekijöille, pelastustyöntekijöille ja puhtaanapitotyöntekijöille 51 mrd. € (63 mrd. \$)	1	1
Iso-Britannia	Lastenhoitokustannuksiin saatavien korvausten ehtoja on väljennetty. Korvaus kouluruokailusta (17 €/vk) lapsille, jotka ovat oikeutettuja ilmaiseen kouluruokailuun.	1	

Maa	Toimi (N = 30)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Alankomaat	Lastenhoitomaksut, jotka vanhemmat maksoivat, vaikka eivät voineet käyttää ko. palvelua hoitopaikkojen sulkeuduttua, korvataan.	1	
Saksa	Perheille korvataan 67 % tuloista, mutta enintään 2 016 €/kk 10 viikon ajan, jos joutuu jäämään kotiin hoitamaan lapsiaan koulujen tai päiväkotien sulkemisen takia. Yksinhuoltajilla 20 viikkoa.	1	
	Lapsilisän saamisen ehtojen helpotukset. Huomioidaan 1 kk:n tulot 6 kk:n sijaan. Pienituloisten lapsiperheiden ylimääräisen lapsilisän myöntämisehtojen helpotukset.	1	
	Kertaluonteinen bonus 300 €/lapsi.	3	
	Yksinhuoltajien tuloverovähennysoikeus 1 900 eurosta 4 000 euroon.	1	
Espanja	Etuus vanhemmille, jotka pandemian takia ja lähikoulusulkujen takia kotona hoitamassa lapsia.	1	
Italia	30 päivän vanhempainloma, korvaus 50 % palkasta.	1	
	Vaihtoehtona vanhempainlomalle voi saada kuponkeja lastenhoitopalvelujen ostamiseksi (max. 1 200 €).	1	
	Laajennettu etätyöoikeutta yksityisen sektorin alle 14-vuotiaaan lapsen vanhemmille.	1	
	Oikeus palkattomaan lomaan työntekijöille, jotka hoitavat 12–16-vuotiaita lapsiaan koulujen sulkemisen ajan. Työnantajia koskee väliaikainen irtisanomiskielto.	1	
Etelä-Korea	Työssä käyville vanhemmille 20 päivää palkallista vapaata lasten hoitoon. Korvaus 37 € (50 000 KRW) päivässä molemmille vanhemmille.	1	
	Alle 7-vuotiaiden lasten vanhemmille palveluseleitä päivähoitoon.	1	
	150 €:n (200 000 KRW) tuki lapsiperheille lasta kohden. (Ensin alle 7-vuotiaat, sittemmin peruskouluikäiset.)	2	

Maa	Toimi (N = 30)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Japani	Kertaluonteinen käteismaksu lapsilisää saaville lapsiperheille 79 € (10 000 JPY).	3	
	Kertaluontoinen käteismaksu lapsilisää saaville yksinhuoltajille 395 € (50 000 JPY) kotitaloutta kohden + 237 € (30 000 JPY) toisesta lapsesta alkaen.	3	
	Parannettu raskaana olevien turvaa: Korvaus työnantajille, jotka ovat 7.5.–30.9.2020 ottaneet käyttöön palkallisen lomajärjestelmän raskaana oleville. Tekstiosiossa voisi tarkentaa: Sen puitteissa raskaana olevat työntekijät saavat ottaa palkallista lomaa 7.5.2020 ja 31.1.2021 välisenä aikana. Korvaus 5–20 päivän ajalta 1 976 € (250 000 JPY).	1	
	Yrityksille tukea, kun työntekijät ottavat palkallista lomaa koulujen/päiväkotien sulkujen tai lapsen sairauden takia. 66 € (8 330 JPY) päivässä. 1.4.2020 alkaen 121 €/päivä.	1	
	Lastenhoitajan palkkaamisen kulut korvataan työntekijöille ja itsensä työllistäjille.	1	
	32 €:n (4 100 JPY) tuki päivässä freelancereille ja ulkoistetuille työntekijöille, jotka joutuvat perumaan keikkansa, koulusulkujen tai sairaan lapsen vuoksi. 1.4.2020 alkaen 59 €/päivä.	2	

Ruotsissa lapsiperheiden asumistukea korotettiin 25 prosenttia ajanjaksolle 1.7.–31.12.2020. Norjassa sairaan lapsen hoitamiseen saatavien vapaapäivien määrä kaksinkertaistettiin ajalle 13.3.–30.6.2020. Tanskassa lapsiperheitä tuettiin äitiysetuuden avulla siten, että työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat voivat saada äitiysetuutta sairaan alle 14-vuotiaan lapsen hoitamiseen kymmenen päivän ajan, mikäli he täyttävät työssä-olovaatimuksen, eikä heillä ole mahdollista saada korvausta työnantajille suunnattujen toimenpiteiden kautta. Islannissa toteutettiin kaikille lapsiperheille kertaluontoinen 129 euron tuki (20 000 ISK) jokaista lasta kohden tai 256 euroa (40 000 ISK), mikäli perheen tulot vuonna 2019 olivat alle 5 939 euroa (927 000 ISK). Lisäksi kaikille lapsilisään oikeutetuille perheille maksettiin joulukuussa 2020 erityinen verovapaa ylimääräinen lapsilisä 192 euroa (30 000 ISK) lasta kohden tai 269 euroa (42 000 ISK) erityisin ehdoin. Islannissa on ollut käytössä myös lisätuki riski- tai erityisryhmiin kuuluvien lasten vanhemmille. Sen suuruus

on 390 euroa (61 840 ISK), jos hoitaa lastaan yhtäjaksoisesti vuoden ja pienempi, jos hoitaa vähemmän aikaa, mutta kuitenkin vähintään 100 euroa (15 460 ISK).

Saksassa pandemian aikaisia muutoksia sosiaaliturvaan olivat ylimääräinen lapsilisä ja yksinhuoltajien verovähennysoikeus, jonka myötä verovähennyksen raja muutettiin 1 908 eurosta 4 008 euroon. Sitä on suunniteltu pysyväksi muutokseksi lapsiperheiden tilanteen helpottamiseksi. Etuuksia laajennettiin itsensä työllistäjille ja freelancereina työskenteleville vanhemmille. Saksassa perheille korvattiin tulonmenetyksiä siltä ajalta, kun päiväkodit ja koulut olivat suljettuina. Lisäksi lapsilisän saamisen ehtoja helpotettiin, jos tulot laskivat lyhennetyn työajan, työttömyyden tai muun tulonmenetyksen vuoksi. Etuuden saamiseksi huomioitiin hakemusta edeltävän kuukauden tulot, kun yleensä etuuden määrittely on perustunut edeltävän puolen vuoden tuloihin. Saksassa päätettiin 300 euron tulonsiirrosta (yhtä lasta kohden) kaikille lapsiperheille.

Italiassa erityisellä vanhempainvapaalla haluttiin turvata aiempi pidempikestoinen etuusjakso. Japanissa lapsiperheet saivat kertaluonteisen 79 euron (10 000 JPY) avustuksen jokaista 31.3.2020 tai aikaisemmin syntynyttä lasta kohden. Pienituloisille yksinhuoltajaperheille myönnettiin ylimääräinen kertaluontoinen tuki: 395 euroa (50 000 JPY) ensimmäisestä lapsesta ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 237 euroa (30 000 JPY). Lisäksi Japanissa raskaana olevat työntekijät voivat saada erityistä palkallista lomaa pandemian takia. Työnantajille, jotka aloittivat ohjelman soveltamisen määrättyinä aikana, maksettiin korvaus. Raskaana oleva työntekijä saa olla palkallisella vapaalla 7.5.2020 – 31.1.2021, mikäli kättilö tai lääkäri oli määrännyt lopettamaan työskentelyn koronaan liittyvistä syistä. Japanissa mahdollistettiin työntekijöiden jääminen palkalliselle lomalle koronaan sairastuneen lapsen takia ja tuettiin yrityksiä, joiden työntekijät jäivät palkalliselle lomalle hoitaakseen koronaan sairastunutta lastaan tai koulujen ollessa suljettuna koronan takia. Tuki ulotettiin koskemaan freelancereita. Tukea saattoi saada lisäksi lastenhoitopalveluun.

Yhdysvalloissa *Families First Coronavirus Responce Act* loi järjestelmän, jossa alle 18-vuotiaiden lasten vanhemmat saattoivat jäädä hoitamaan sairasta lasta kotiin korkeintaan 12 viikon ajaksi. Etuus koski myös tilanteita, joissa koulu tai päiväkotit oli suljettu. Etuus oli noin 2/3 tulotasosta, mutta enintään 163 euroa (200 Yhdysvaltojen dollaria) päivässä. Uudistus kattoi julkisen sektorin työntekijöitä ja yksityisellä sektorilla työskenteleviä työntekijöitä alle 500 henkilön yksityisissä yrityksissä. Esimerkiksi suurin osa liittohallituksen työntekijöistä oli jo ennen pandemiaa oikeutettu palkalliseen perhe- ja sairauslomaa. 12 viikon palkallinen vapaa mahdollistui yhdistämällä sairausloma ja perhevapaa.

Isossa-Britanniassa lapsiperheet saattoivat saada korvausta lastenhoitokustannuksiin eri sosiaaliturvaetuuksien kautta (*Universal Credit, Tax Credit tai Tax Free Credit*). Lapsiperheillä, joilla oli oikeus ilmaiseen kouluruokaan, saivat viikoittain 17 euron (15 punnan) ostokuponkeja, joilla voivat ostaa ruokaa, kun koulut olivat suljettuna ja mikäli koulut eivät

toimittaneet aterioita muulla tavoin. Tämän etuuden piirissä oli vuonna 2020 noin 1,3 miljoonaa lasta.

Alankomaissa on lastenhoitoon liittyvien kustannusten korvaamiseen kohdennettu taloudellisia panostuksia. Alankomaissa koronan vuoksi suurin osa päiväkodeista ja ilta-päiväkerhoista suljettiin kahteen kertaan keväällä 2020 maaliskuusta alkaen noin kahdeksi kuukaudeksi ja uudelleen joulukuun puolessa välissä 2020. Tuona aikana vanhemmat olivat oikeutettuja saamaan korvauksen päivähoitomaksuista kahden eri järjestelmän kautta. (*Vergoeding eigen bijdrage kinderopvang* (TTKO) lastenhoitoetuuksiin oikeutetuille ja *Tijdelijke tegemoetkomingsregeling kinderopvang zonder overheids-vergoeding* (TTKZO) muille.)

Etelä-Koreassa työssäkäyville vanhemmille korvattiin ansionmenetyksiä ajalta, jona he hoitivat lapsiaan kotona. Korvaus oli 37 euroa (50 000 KRW) päivässä. Aluksi palkallista lastenhoitovapaata oli mahdollisuus saada viisi päivää, mutta myöhemmin päivien määrää lisättiin kymmeneen ja sitten kahteenkymmeneen päivään. Nyt lapsiperheet saivat palvelusetelitä alle 7-vuotiaiden lasten hoitoa varten. Lisäksi lapsiperheille myönnettiin kertaluontoinen noin 150 euron (200 000 KRW) suuruinen tuki lasta kohden. Aluksi tämä kohdennettiin perheille, joissa oli alle 7-vuotiaita lapsia, mutta myöhemmin se laajennettiin kattamaan kaikki lapsiperheet, joissa oli peruskouluikäisiä lapsia.

Suomessa alettiin keväällä 2020 myöntää väliaikaista epidemiatukea niille, jotka joutuivat ottamaan palkatonta vapaata työstään lapsen hoitamisen takia. Sama etuus oli käytössä myös ulkomailta Suomeen palaaville karanteenin aikana. Hallituksen esityksen (51/2020) mukaan tavoitteena oli korvata palkan menetystä ja turvata ihmisten toimeentuloa silloin, kun he ovat hallituksen suositusten noudattamisen johdosta jääneet ansiotyöstään palkattomalle vapaalle hoitaakseen varhaiskasvatuksessa olevaa tai perusopetuksen lähiope-tukseen poikkeusolojen aikana oikeutettua lastaan tai jäädäkseen karanteenia vastaaviin olosuhteisiin palattuaan Suomeen ulkomailta. Esityksellä haluttiin vahvistaa hallituksen linjaamien suositusten noudattamista koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Hallituksen esityksen mukaan arvioitiin, että etuuden piiriin tuli noin 60 000 henkilöä, 50 000 lasten vanhempaa sekä noin 10 000 ulkomailta Suomeen saapuvaa henkilöä. Epidemiatukea maksettiin poikkeusolojen aikana keväällä 16.3.–13.5.2020 yhteensä 2 936 henkilölle yhteensä noin 54 000 päivältä (keskimäärin 18 euroa/pv). Kustannukset olivat noin 1,6 miljoonaa euroa.

4.2.5 Viimesijaiset etuudet osana sosiaaliturvaa

Tässä luvussa kerrotaan pandemiaan liittyvistä muutoksista viimesijaiseen sosiaaliturvaan. OECD:n tilastojen mukaan suhteellinen köyhyys on ollut vähäisintä tutkimusjoukon maista Islannissa, Tanskassa ja Suomessa. Näissä maissa niiden kotitalouksien osuus, joissa kuluksyksikkökohtaiset tulot ovat alle puolet väestön mediaanituloista on noin 5–6 prosenttia. Etelä-Koreassa ikääntyneiden (yli 65-vuotiaat) köyhyys sekä Välimeren maiden lapsiköyhyys (0–17-vuotiaat) erottuvat suhteessa verrokkimaihin. OECD-maiden tilastossa suhteellinen köyhyysaste kuvastaa niiden kotitalouksien osuutta, joiden tulot olivat enintään puolet koko väestön kotitalouksien mediaanituloista [35].

Alankomaissa, Ruotsissa ja Saksassa kyseinen osuus oli noin 10 prosenttia ja Isonsa-Britanniassa keskimäärin 12 prosenttia. Espanjassa ja Italiassa kotitalouksia, joissa tulot jäävät alle köyhyysrajan, on lähes 15 prosenttia. Tutkimusjoukon maissa suhteellinen köyhyys oli korkeinta Etelä-Koreassa sekä Yhdysvalloissa, jossa osuus oli noin 17–18 prosenttia. Etelä-Koreassa ikääntyneiden yli 65-vuotiaiden köyhyysaste oli erityisen korkea, yli 44 prosenttia. Yhdysvalloissa sekä ikääntyneiden että lapsiperheiden suhteellinen köyhyys koski joka viidettä kotitaloutta.

Viimesijaisiin etuuksiin liittyviä muutoksia toimeenpantiin Suomessa, Norjassa, Tanskassa, Isonsa-Britanniassa, Italiassa ja Etelä-Koreassa (Taulukko 16). Norja, Tanska ja Italia tekivät muutoksia aktiivintulotteeseen pandemian aikana, mikä takasi etuuden jatkuvuuden sosiaali- ja työllisyyspalveluiden kiinniolon aikana. Norjassa toimeentulotuen saannin ehtoja helpotettiin siten, että edunsaajat, joita koskevat tietyt aktiivisuusveloitteet eivät menettäneet etuuksiaan, vaikka eivät voineet vastata aktiivisuusvaatimuksiin. Samoin Tanskassa toimeentulotuen (*kontanthjælp*) täysimääräiseen saamiseen liittyvistä aktiivisuus- ja työveloitteista päätettiin joustaa 31.6.2021 saakka. Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö antoi maaliskuussa 2020 poikkeusolojen käynnistyessä suosituksen Kelalle ja kunnille, jossa kehoitettiin luopumaan perustoimeentulotuen alentamiseen liittyvästä harkinnasta.

Vuonna 2020 pandemian seurauksena Isonsa-Britanniassa helpotettiin *Universal Creditin* eli yleistuen¹ saamisen ehtoja ja etuuden tasoa korotettiin. *Working Tax Creditin* piirissä olevat henkilöt ovat voineet saada tätä pienituloisille työssäkäyville suunnattua tukea, jonka perustasoa korotettiin (1 162 eurosta 3 381 euroon [1 045 £ → 3 040 £]) pandemian myötä. Italiassa 1.4.2019 alkaen myönnetty kansalaispalkka (*Reddito di Cittadinanza*) on tarveharkintainen viimesijaisen sosiaalivastuksen muoto [36]. Pandemian takia Italiassa helpotettiin kansalaispalkan saatavuutta ja etuuden piirissä jo olevien osalta luovuttiin

1 Vuonna 2017 käyttönotettu yleistuki korvasi useita erillisiä tukijärjestelmiä.

aktiivisuus- ja työnhakuvaatimuksista väliaikaisesti. Toimien tulkittiin laajentavan niiden kohdentumista aiempaa isommalle väestöosalle.

Taulukko 16. Viimesijaisiin etuuksiin liittyvät toimet.

Maa	Toimi (N = 9)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi
Suomi	STM:n suositus siitä, että Kela luopuu perustoimeentulotuen alentamiseen liittyvästä harkinnasta, koska tuen saajien tosiasialliset mahdollisuudet työllistyä ovat heikot.	1
	Väliaikainen epidemiakorvaus (75 €/kk) perustoimeentulotuen saajille. Etuus on veroton, eikä sitä huomioida tuloina.	1
Norja	Aktiivisuusvelvoite toimeentulotuen saajille on keskeytetty. Tämä velvoite on koskenut alle 30-vuotiaita. Pätevyitymisohjelmaan (kvalifiseringsprogrammet) osallistuvat (18–67 v.) toimeentulotuen saajat saavat pitää etuutensa, vaikka ohjelman edellyttämiä toimia ei voi toteuttaa. Ohjelma koskee pitkään toimeentulotuella eläneitä, jotka ovat työvoiman ulkopuolella.	1
Tanska	Toimeentulotuen (kontanthjælpsmodtagere) saajien 225 tunnin vuosityösäntö etuuden saamiseksi on keskeytetty.	1
Iso-Britannia	Universal Creditin korotus 456 eurosta 458 euroon (409,89 £ → 411,51 £) ja saamisehtojen väljennys. Working Tax Creditin perustason korotus 1 162 eurosta 3 381 euroon (1 045 £ → 3 040 £). (Tax creditiä voi saada ainoastaan, jos on jo entuudestaan tax credit- järjestelmän piirissä.)	2
Italia	Kansalaispalkan (citizenship income) saamiseen liittyvät ehdot ja velvoitteet on keskeytetty.	2
Etelä-Korea	Erytystuki (Emergency Welfare Aid) työntekijöille, jotka ovat palkattomalla lomalla tai sairauslomalla. Keskimäärin 412 € (550 000 KRW)/kk. Lasten lukumäärä vaikuttaa tuen suuruuteen.	1
	Ostokuponit kotitalouksille, jotka ovat oikeutettuja lapsiperhe- ja sosiaalietuuksiin.	1

Suomessa perustoimeentulotuen saajille myönnettiin väliaikaista epidemiakorvausta (75 €/hlö/kk) ajanjaksoksi 1.9.–31.12.2020 helpottamaan pandemian aikaista toimeentuloa. Hallituksen esityksen [37] mukaisesti tavoitteena oli tukea taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevia henkilöitä ja perheitä tilanteessa, jossa pandemia ja sen vuoksi säädetty poikkeus- ja rajoitustoimet sekä suosituksot ovat aiheuttaneet ylimääräisiä kuluja ja kustannuksia. Edellytyksenä epidemiakorvauksen myöntämiselle oli perustoimeentulotuen saaminen 1.3.–31.7.2020. Lähtökohtana oli, että tätä verovapaata tukea ei otettaisi tulona huomioon arvioitaessa henkilön oikeutta toimeentulotukeen. Toimeenpanosta vastasi Kela. Tukea sai vuonna 2020 kaikkiaan 227 457 henkilöä yhteensä 153 899 kotitaloudessa [38]). Enemmistö talouksista (77 %) oli yhden hengen kotitalouksia, lähes viidennes lapsiperheitä (19 %) ja neljä prosenttia kahden aikuisen kotitalouksia. Korvausten kokonaiskustannukset olivat vuonna 2020 noin 49 miljoonaa euroa. Kokonaiskustannukset jäivät siten mainitussa hallituksen esityksessä arvioitua pienemmiksi (60 miljoonaa euroa).

4.3 Ennaltaehkäisevät toimet osana pandemian aikaista sosiaalipolitiikkaa

Sosiaalipoliittiset toimet, joiden tarkoitus on ollut ennaltaehkäistä uusien sosiaalipoliittisten riskien ilmaantumista, on tässä tutkimuksessa luokiteltu viiteen luokkaan: suorat tulonsiirrot kotitalouksille, työllisyyden edistäminen, opiskelijoiden etuudet, asumisen tukeminen ja ylivelkaantumisen ehkäisy. Tässä tutkimuksessa suorilla tulonsiirroilla tarkoitetaan uusia rahana maksettavia tukimuotoja, jotka ovat joko kertaluontoisia, väliaikaisia tai pysyviä tulonsiirtoja laajalle saajajoukolle.

4.3.1 Suorat tulonsiirrot kotitalouksille

Pandemia aiheutti tulonmenetyksiä ja lisäkustannuksia laajalle joukolle ihmisiä, joita oli vaikea määritellä perinteisten sosiaalisten riskien kategorioidella. Syyperusteisten etuuksien sijaan näiden kotitalouksien asemaa helpotettiin monissa maissa suorilla tulonsiirroilla laajoille väestöosille. Osa toimista oli universalistisia kohdistuen kaikille asukkaille. Esimerkiksi Japanissa maksettiin kaikille asukkaille kertaluontoinen tulonsiirto. Osa suorista tulonsiirroista oli elämäntilanteeseen sidoksissa olevia toimia (esimerkiksi tuki kaikille lapsiperheille, joita käsitellään luvussa 4.2.4.) ja osa tarveharkintaisia. Enemmistö tämän kategorian toimista on ollut toistaiseksi kertaluontoisia. Suoria tulonsiirtoja toteutettiin tutkimusjoukon maista Tanskassa, Islannissa, Espanjassa, Italiassa, Yhdysvalloissa, Etelä-Koreassa ja Japanissa. Toimenpiteet esitetään taulukossa 17.

Yhdysvalloissa kertaluontoisen tuen suuruus oli 980 euroa (1 200 \$) ja aviopareille

1 960 euroa (2 400 \$). Lisäksi etuutta myönnettiin 407 euroa (500 \$) jokaista alle 17-vuotiaasta lasta kohden. Tämän kertaluontoisen verohyvityksen laajuutta kuvastaa se, että sen menot vastaavat arviolta 2,9 prosenttia julkisen talouden vuotuisista menoista Yhdysvalloissa. Avustukseen liittyi tarveharkintaisuutta: korkeatuloisille yli 80 700 euroa (99 000 Yhdysvaltojen dollaria) vuodessa ansaitseville ei maksettu lainkaan etuutta.

Japanissa kaikille asukkaille maksettiin 790 euroa (100 000 JPY) solidaarisuuden edistämiseksi koronapandemiaapandemiaan vastaan.

Etelä-Korean hallitus maksoi kaikille kotitalouksille kertaluonteisen suoran tuen toimeentulon vakauttamiseksi ja kulutuksen lisäämiseksi. Avustus maksettiin yhteensä 21,71 miljoonalle kotitaloudelle tuloista riippumatta. Tuen määrään vaikutti perheenjäsenten lukumäärä. Yhden hengen kotitalouksille etuus oli 300 euroa (400 000 KRW) kahden hengen kotitalouksille etuus oli 450 euroa (600 000 KRW), kolmen hengen kotitalouksille 600 euroa (800 000 KRW) ja 750 euroa (miljoona KRW) kotitalouksille, joissa oli vähintään neljä perheenjäsentä. Mittava tukipaketti, yhteensä 11,7 miljardia euroa, vastasi yli kolmea prosenttia Etelä-Korean vuoden 2020 julkisen talouden menoista.

Tanskassa kertaluontoisen etuuden saajia olivat lähestulkoon kaikki sosiaaliturvaetuuksia saavat, kuten esimerkiksi eläkkeensaajat (ml. varhaiseläke ja osa-aikaeläke), työttömyys-etuudella elävät (ml. joustava palkkatuki), äitiysetuuksien saajat, sairauspäivärahan saajat, vammaistuen saajat, sairasta lasta hoitavat, omaishoitajat ja saattohoitoa kotona antavat henkilöt. Etuus oli kertaluontoinen noin 134 euron (1 000 DKK) veroton tulonsiirto ja se maksettiin automattisesti kaikille sosiaaliturvaetuuksia saaville huhtikuussa 2020. Etuuden piirissä oli arviolta 2,2 miljoonaa asukasta, siis lähes 40 prosenttia tanskalaisista. Islannissa vastaavan etuuden piiriin pääsivät työkyvyttömyys- ja kuntoutuseläkkeiden saajat. Etuuden suuruus oli noin 320 euroa (50 000 ISK).

Espanjassa sosiaaliturvajärjestelmän osaksi tuli minimitulomalli 2.6.2020. Mallia oli suunniteltu jo ennen pandemiaa, mutta terveyskriisi vauhditti sen käyttöönottoa. Tuen arvioitiin kohdistuvan kaikkiaan 850 000 pienituloiselle kotitaloudelle ja yhteensä 2,3 miljoonalle ihmiselle. Minimituloa on voitu täydentää muilla etuuksilla tarpeen mukaan. Espanja on poikkeus OECD-maiden joukossa, sillä se otti käyttöön kertaluontoisten avustuksen sijaan uuden pysyvän etuuden.

Taulukko 17. Suorat tuet kotitalouksille.

Maa	Toimi (N = 11)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Tanska	Tiettyjä sosiaalietuuksia (esim. eläke, varhaiseläke, osa-aikaeläke jne., työttömyysetuus, äitiysetuus, sairauspäiväraha, joustava palkkatuki, työttömyysetuus, kuntoutuspalvelut, vammaisetuudet, sairaan lapsen hoito, omaishoito, saattohoito kotona) saaville ihmisille kertaluontoinen 134 €:n (1 000 DKK) veroton tulonsiirto.	3	1
Islanti	Tuki 320 € (50 000 ISK) työkyvyttömyys- ja kuntoutuseläkkeiden saajille (ja heikossa asemassa oleville ryhmille). Kertamaksu joulukuussa 2020.	3	1
Yhdysvallat	Kertaluontoisesti 980 € (1 200 \$) jokaiselle aikuiselle (tai 1 960 € [2 400 \$] avioparille). Lisäksi jokaista alle 17-vuotiasta lasta kohden saa 407 € (500 \$).	3	1
	Kertaluonteinen verohyvitys yksityishenkilöille (Coronavirus Aid, Relief and Economy Security Act [CARES Act]).	3	2
Espanja	Uusi tarveharkintainen vähimmäistulo 462 €–1015 €/kk kotitaloutta kohden. Etuutta saavat kaikista köyhimmät ja/tai haavoittuvassa asemassa olevat 23–65-vuotiaat työnhakijoiksi ilmoittautuneet.	3	1
Italia	Ylimääräinen viimesijainen tuki (Emergency Income) koronan takia vaikeuksissa oleville perheille. Maksetaan kahdessa erässä, joiden arvo on 400–800 € (840 € perheille, joissa on vakavasti vammaisia jäseniä, tai henkilöitä, jotka eivät pysty huolehtimaan itsestään). Myöhemmin otettiin käyttöön 400 €:n lisätuki perheille, jotka jättävät uuden hakemuksen 15.10.2020 mennessä. Tarveharkinta.	3	1
	Kannustinraha 100 € työntekijöille, joiden vuotuinen bruttotulo on enintään 40 000 € ja jotka työskentelivät työpaikallaan maaliskuussa, eivätkä tehneet etätöitä.	1	1
Etelä-Korea	Hätäapua kaikille kotitalouksille. Tuki määräytyy perheenjäsenten lukumäärän mukaan. Nelihenkinen perhe saa 750 € (1 000 000 KRW).	3	

Maa	Toimi (N = 11)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1 % 2 = suuri > 1 %
Japani	Kaikki asukkaat saavat 790 € (100 000 JPY) verovapaan käteismaksun.	3	2
	Kansalaiset voivat saada alennusta tai vapautuksen tietyistä vakuutusmaksuista, kuten kansallisesta sairausvakuutuksesta, kansaneläkkeestä, yli 75-vuotiaiden vanhusten sairausvakuutusjärjestelmästä ja sairaanhoito- vakuutuksesta, jos esim. tulot ovat vähentyneet.	1	1
	Veronmaksajat, joiden tulot ovat pudonneet huomattavasti, voivat saada erityisjärjestelyjä verotuksessa.	1	1

4.3.2 Työllisyyden edistäminen

Työllisyyden edistämistoimilla (Taulukko 18) on pyritty välttämään työttömyyttä, ja turvaamaan työmarkkinoiden toimivuus myös pandemian jälkeen. Kaikissa 13 OECD-maassa on otettu käyttöön erilaisia lomautusjärjestelmiä, palkkatukiohjelmiä ja työajan lyhennysohjelmiä, joiden avulla on pyritty ennaltaehkäisemään irtisanomisia ja työttömyyttä sekä tukemaan työllisyyttä. Pandemian aikaiset toimet ovat liittyneet erityisesti edellä mainittujen järjestelmien joustavoittamiseen; palkkatuen korotuksiin ja pidennyksiin sekä tuen piirin pääsemisen helpottamiseen. Julkisen talouden kannalta työllisyyden edistämistoimet ovat olleet kansantaloudellisesti mittavimmat tässä tutkimuksessa tarkasteltavista toimista.

Pandemian aikana Tanskassa, Espanjassa, Italiassa ja Etelä-Koreassa tehtiin muutoksia jo ennen pandemiaa käytössä olleisiin palkkatukiohjelmiin. Tanskassa palkkatuki (75–100 %) on mahdollistanut osa-aikaisten työntekijöiden lomautukset. Tuki suunnattiin yrityksille ja tuotantoyksiköille. Sen arvioidut kustannukset vuonna 2020 olivat yli prosentin julkisen talouden menoista. Lisäksi Tanskassa on ollut käytössä työajan lyhentämishjelma. Alueelliset työmarkkinaneuvostot (RAR) ja Tanskan työmarkkina- ja rekrytointivirasto (START) ovat lisäksi ottaneet käyttöön kouluttautumisen etäopiskelujen avulla. Job-VET-malli koostuu työmarkkinoiden tarpeiden selvittelystä, työmarkkinaosapuolten välisestä sopimisesta ja ammatillisen sisällön määrittelystä, hankesuunnitelman valmistelusta ja koulutuksen järjestäjän ja verkko-oppimishjelman valinnasta (kohdistuu tietyille aloille). Ohjelman myötä taloudellinen tuki työnantajille on voinut olla jopa 100 prosenttinen (VEU-allowance).

Isossa-Britanniassa ja Italiassa otettiin käyttöön uusia ohjelmia työpaikkojen säilyttämiseksi. Italiassa palkkatuen saanti edellytti aikaisemmin yritystoiminnan väliaikaista lopettamista. Pandemia-aikana tästä ehdosta on joustettu. Lisäksi Italiassa käyttöönotettiin useita tulotukiohjelmia (Income Support Schemes), joiden avulla esimerkiksi freelancerit ja epätyypillisissä työsuhteissa olevat ovat saaneet korvausta. Näitä aloja ovat muun muassa matkailu, viihdeala, maatalous ja merenkulku.

Espanjassa työllisyyden mukauttamisohjelman ERTE:n (*Temporary Employment Adjustment Schemes*) piiriin on päässyt aiempaa suurempi joukko ihmisiä. Ohjelmaa myös muutettiin vuoden 2020 aikana ja ohjelman käyttöä jatkettiin useita kertoja pandemian jatkuessa. Ohjelmassa tietyn tyyppiset irtisanomiset (taloudellisiin olosuhteisiin ja ylivoimaisiin esteisiin perustuvat) on kielletty, mutta yritykset voivat lomauttaa tai käyttää lyhennettyä työaikaa. Tätä sovelletaan myös määräaikaisiin työntekijöihin samalla tavalla kuin lomautusjärjestelmää Suomessa.

Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Islannissa, Italiassa ja Japanissa alennettiin pandemian takia työnantajamaksuja ja niitä on myös ollut mahdollista lykätä. Italiassa näissä toimissa on huomioitu alueellinen eriarvoistuminen pandemian aikana. Lisäksi monet maat ovat lisänneet varoja työllisyyden edistämiseen ja työpaikkojen luomiseen pandemian aikana. Esimerkiksi Alankomaissa suunnattiin tukea erityisesti nuorten työllisyyden edistämiseen painottaen opintojen ja koulunkäynnin keskeyttämisen torjuntaa.

Etelä-Koreassa työpaikkojen säilyttämiseksi myönnetyn tuen (*Employment Maintenance [Retention] Subsidies, [EMS]*) avulla työntekijöille on voitu myöntää palkallinen loma, kun liiketoiminta on väliaikaisesti keskeytetty. Samoin työntekijöiden työajan lyhentäminen on mahdollistettu (miltei 80 %) työpaikkojen turvaamiseksi. Valtion kompensatio oli alkuun enintään 75 prosenttia työvoimakustannuksista 180 päivän ajan. Tiettyjen alojen osalta osalta päivittäistä rajaa nostettiin väliaikaisesti 52 euroon (70 000 KRW) päivässä työntekijää kohden. Sitten korvaus nostettiin 90 prosenttiin. Edellytyksenä etuuden saamiselle on ollut työntekijöiden vakuuttaminen. Lisäksi Etelä-Koreassa ikääntyneille ja julkisiin työllistämispalveluihin osallistuneille on kohdennettu työllistämistukea, kun palvelut ovat olleet väliaikaisesti suljettu pandemian takia. Tuen piirissä on arvioitu olevan 5,4 miljoonaa henkilöä.

Saksassa lyhennetyn työajan ohjelman (Kurzarbeit) ehtoja on lievennetty siten, että useimmat yritykset voivat hyödyntää sitä. Ohjelmaa on muokattu anteliaammaksi sekä työnantajien että työntekijöiden kannalta. Lisäansioiden hankkiminen ajanjaksolla 1.5.–31.12.2020 tehtiin helpommaksi siten, että lyhennettyä työaikaa tekeillä sai olla lisäansioita alkuperäiseen tulotasoonsa saakka ilman, että lisäansiot pienensivät lyhennetystä työajasta maksettua korvausta. Tanskassa työnjako-ohjelman tukea on korotettu väliaikaisesti 20 prosenttia. Japanissa työllisyyden sopeutustuen saannin ehtoja on helpotettu ja

menettelyjä on yksinkertaistettu. Valtio on Japanissa maksanut liiketoiminnan taantumana (-10 % liikevaihto) takia työnantajille tukea, jos he eivät irtisano työntekijöitään, vaan antavat työntekijöille osittain palkallista lomaa ja maksavat lomarahaa. Lomaraahan saatavan tuen kattavuus on ollut 80–100 prosenttia ja enintään 120 euroa päivässä työntekijää kohden.

Isossa-Britanniassa syksyllä 2020 käynnistynyt palkkatukiohjelma on kohdistunut sekä yrityksiin, joiden toiminta on keskeytynyt pandemian vuoksi että yrityksiin, joissa työntekijöille on ollut töitä pandemian vuoksi aikaisempaa vähemmän. Valtion palkkatuen saannin ehtona on jälkimmäisessä tapauksessa ollut työskentely vähintään 1/3 työajasta (myöhemmin 1/5). Valtion korvaus on kattanut puuttuvan palkanosan 94 prosenttisesti. Työnantajan osuus on kuusi prosenttia.

Islannin uudessa palkkatukiohjelmassa valtio kompensoi osa-aikaistettujen työntekijöiden laskenutta tulotasoa maksamalla 75 prosenttia palkasta, vaikka työaika oli lyhentynyt 25 prosenttiin (50 prosenttiin heinäkuusta eteenpäin). Työntekijät säilyttivät 100 prosenttisesti palkkansa 2 560 euroon saakka (400 000 ISK) ja saivat sen yli menevästä osasta ansiosidonnaista (means-tested) työttömyyskorvausta, kuitenkin enintään 90 prosenttia eli noin 4 480 euroa (700 000 ISK). Tämä koski myös freelancereita ja itsenäisiä ammatinharjoittajia. Lisäksi valtio tuki yrityksiä maksamalla 85 prosenttia työntekijöiden irtisanomisan palkkakustannuksista, mikäli yrityksen liikevaihto laski 75 prosenttia. Tuki oli enimmillään 4 055 euroa (633 000 ISK) kuukaudessa (+lomaraha) kolmen kuukauden ajan. Tanskassa ja Islannissa palkkatukiohjelman piirissä olivat itsenäiset ammatinharjoittajat ja freelancerit. Alankomaissa väliaikainen NOW-palkkatukijärjestelmä korvasi aiemman järjestelmän, jossa työntekijät hakivat osittaista ja soviteltua työttömyyskorvausta.

Lomautusjärjestelmien avulla irtisanomisia pyrittiin välttämään Tanskassa, Espanjassa, Norjassa, Isossa-Britanniassa ja Suomessa. Tanskassa lomautusjärjestelmän piirissä olivat niin sanotut itsenäiset ammatinharjoittajat ja freelancerit. Norjassa lomautetuille taatettiin 100 prosentin korvaus 57 200 €:n (599 148 NOK) palkkaan asti päivistä 3–20 (aiemmin 15 päivään saakka). Tämän jälkeen korvaus oli 80 prosenttia tuloista. Lomautettuja ja työttömiä koskevia järjestelmiä mukautettiin ja laajennettiin siten, että useammat kuuluvat järjestelmien piiriin (ml. freelancerit ja ammatinharjoittajat, myös oppisopimuskoulutukseen osallistajat).

Yhdysvalloissa valtio rahoitti väliaikaisesti täysimääräisesti lyhennetyn työajan ohjelmia (STC), joissa työnantajat lyhentävät työntekijöiden työaikaan työntekijöiden lomauttamisen sijaan. Tämä oli siten täysin uusi toimi useissa Yhdysvaltojen osavaltioissa. Niissä osavaltioissa, joissa STC-ohjelma ei ollut käytössä, osavaltiot saattoivat perustaa sellaisen valtion tuella. Näiden ohjelmien käyttö oli kuitenkin vähäistä. Palkkatukijärjestelmä, *Paycheck Protection Program* (PPP) mahdollisti lainoja, jotka valtio otti maksettavaksi, sillä ehdolla,

että työllisyys ja palkkatasot säilyivät. Työntekijöiden säilyttämisen verohyvitys ERTC-ohjelma oli käytettävissä tilanteissa, jossa alle 100 työntekijän yrityksissä myynti laski yli puolella.

Isossa-Britanniassa otettiin lomautusjärjestelmä ensimmäistä kertaa käyttöön maaliskuussa 2020 rajoitustoimien sulkiessa yritysten toimintoja. Valtio maksoi alkuun kokoaikaisesti lomautettujen työntekijöitten palkasta merkittävän osan. Heinäkuusta 2020 lähtien tukea saattoi saada osa-aikaiseen lomautukseen. Lisäksi työnantajat saivat tietyin ehdoin lomautetun takaisinottotukea, kun työntekijän irtisanomiselta vältytään. Maaliskuusta 2020 lähtien (31.1.2021 saakka) ohjelmasta oli tuettu 11,2 miljoonaa työpaikkaa ja 4,7 miljoonaa lomautettua työntekijää (Lawrie, BBC news 3.3.2021 [39]). Lähes neljännes lomautuksista kohdistui ravitsemus- ja majoitusosalalle. Lomautusohjelma tuki myös vanhempia, jotka hoitivat lapsiaan koulusulkujen aikana, ja joilla on muita hoivavelvollisuuksia, tai kun riskiryhmään kuuluva henkilö ei voinut työskennellä turvallisesti. Vastaavasti itsenäiset ammatinharjoittajat pääsivät palkkatuen piiriin maalis-elokuussa 2020.

Ison-Britannian *Coronavirus Job Retention Schemen* (CJRS) avulla työnantajat saattoivat hakea avustusta palkkojen maksuun ja lomauttaa monen tyyppisissä työsuhteissa työskenteleviä kuten koko- ja osa-aikatyöntekijöitä, vuokratyöntekijöitä sekä joko kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti joustotyötä tekeviä. Ohjelma kattoi suurimman osan lomautettujen palkkakustannuksista. Työnantajan tuli täydentää valtion maksamaa summaa siten, että työntekijä sai 80 prosentin korvauksen, kuitenkin enintään 2 780 € (2 500 £). Lisäksi työnantajat saivat 1 112 € (1 000 £) jokaista lomautettua työntekijää kohden, jonka he ottivat takaisin töihin. Osa-aikainen lomautus palkkatuella oli mahdollinen 1.7.2020 alkaen. Lomautusjärjestelmä oli tarkoitettu lakkauttaa 1.11.2020 alkaen ja Iso-Britannia teki päätöksen kuuden kuukauden palkkatukiohjelman (*6-month Job Support Scheme*) käyttöönotosta, jonka myötä ehdot työajan lyhennyksille sekä valtion että työnantajien kompensatioille olisivat muuttuneet. Hallitus kuitenkin perui lomautusjärjestelmän lakkauttamisen ja pidensi sen käyttöä kolmeen kertaan. Niille yrityksille, jotka eivät voi toimia lainkaan rajoitusten vuoksi, hallitus maksoi kaksi kolmasosaa työntekijöiden palkoista, kuitenkin enintään 2 336 € (2 100 £) kuukaudessa, työnantajien kattaessa sosiaaliturvamaksut.

Taulukko 18. Työllisyyden edistämiseen liittyvät toimet.

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Suomi	Määräaikaisen työntekijän lomauttaminen mahdollista 31.12.2020 asti, lomautusten rahoitusvastuu valtiolle.	1	
	Työnantajamaksujen alennukset (eläkemaksut -2,6 %) ja lykkäykset eläkemaksuihin.	1	
	Liikkuvuusavustuksen ehtojen muutos: ennen yli 3 h:n, nyt yli 2 h:n työmatka.	1	
	Päätös 12/2020 korkeakouluopintojen loppuunsaattamisesta työvoimakoulutuksena. (Toimeenpano vuonna 2021.)	1	
	Kansainvälistä suojelua hakevien ja ulkomaalaisten työntekijöiden työskentelymahdollisuuksien helpottaminen.	1	
	Työttömyyskorvauksen suojaosan korotus (300 € → 500 €; 279 € → 465 € 4 vk).	1	
Ruotsi	Lomautuksiin ja työajan lyhentämiseen liittyvien ehtojen joustavoittaminen. Valtion kompensatio ja etuuden suuruus ovat riippuvaisia palkasta (erilaisia variaatioita). Näihin toimiin tehtiin myös muutoksia.	1	2 (3,7 %)
	Palkkatukea myös itsenäisille ammatinharjoittajille ja freelancereille.	1	1
	Työnantajamaksujen alennukset (ml. itsenäiset ammatinharjoittajat ja freelancerit).	1	2 (1,3 %)
	Trygghetsfonden-varoja työllisyyden edistämiseen pandemian takia	1	1
Norja	Parannettu lomautusajan tuloturva: Lomautetuille 100 %:n korvaus 57 200 €:n (599 148 NOK) vuosituloihin saakka päiviltä 3–20, sen jälkeen korvaus 80 %. Myös ammatinharjoittajille ja freelancereille.	1	1
	Työnantajan osuutta lyhennetty (15 pv → 2 pv), valtion osuutta on kasvatettu, etuuden omavastuupäivät (2) poistettu.	1	
	Tuki lomautetun työntekijän takaisinottoon enintään 1 430 € (15 000 NOK).	1	1
	Työnantajamaksujen väliaikainen alennus (4%)	1	1

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Tanska	Lomautus palkkatuen (75–100 %) avulla, myös osa-aikaiset ja oppisopimuskoulutuksessa olevat.	1	2 (1 %)
	Lomautus palkkatuen avulla on mahdollistettu myös itsensä työllistäjille ja yritysten osaomistajille.	2	2 (1,1 %)
	Työnjakamiseen liittyvän tuen korotus 20 % enintään 3 090 € (23 000 DKK), mahdollisuus kouluttautua työajan lyhennyksen aikana (Job-VET-malli erityisesti tietyillä aloilla).	1	1
	Työnantajamaksujen lykkäykset.	1	1
Islanti	Lyhennetyt työajan ohjelma: valtio kompensoi osa-aikaistettujen työntekijöiden palkasta 75 %, ja työntekijä saa täyden palkan enintään 2 560 euroon (400 000 ISK) 1.7.20210 saakka, sen ylimenevästä palkan osasta ansiosidonnainen työttömyyskorvaus enintään 90 % enintään 4 480 euroon (700 000 ISK) saakka. Valtion tuki → 50 % 1.7.2020 alkaen. Myös freelancereille ja itsenäisille ammatinharjoittajille.	3	2 (1,6 %) 1
	Valtion tuki irtisanomisajan palkkakustannuksista 85 %, kun liikevaihto laskenut vähintään 75 %. Tuki enimmillään 4 055 € (633 000 ISK)/kk (+lomaraha) kolmen kk:n ajan.	1	1
	Etulinjan työntekijöitten kertaluontoiset palkankorotukset.	1	1
	Työnhakijoiden opiskelumahdollisuuksien parantaminen ja tilapäistyöntekomahdollisuuksien lisääminen.	1	1
	Yhdysvallat	Liittovaltion hallitus rahoittaa väliaikaisesti 100 % lyhennetyt työajan ohjelmien (Short-Time Compensation, STC) maksuista. Osavaltiot, joissa STC-ohjelma ei ole käytössä, voivat perustaa sellaisen valtion tuella. Ohjelman puitteissa työnantajat voivat lyhentää työntekijöiden työaika 10–60 %.	1/3
	Rajoitettujen palkkatukiohjelmien käyttöönotto.	1	1

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Iso-Britannia	Tulotukiohjelma (Coronavirus Job Retention Scheme CJRS): Valtio maksaa lomautettujen palkasta 80 % maalis-elokuussa, kuitenkin enintään 2 780 € (2 500 £)/työntekijä/kk ja 70 % syyskuussa, enintään 2 430 € (2 187 £) ja 60 % lokakuussa, enintään 2 086 € (1 875 £). Syys- ja lokakuussa työnantajien on maksettava erotus, jotta työntekijät saavat 80 % palkastaan (tai 2 780 € [2 500 £]). Jos hlö on kokonaan lomautettuna, työnantaja maksaa väh. 80 % palkasta. 1.7.2020 alkaen palkkatuki myös osa-aikaisesti lomautetuille. Lisäksi työnantajat saavat 1 112 € (1 000 £) /lomautettu työntekijä, kun työntekijä saa palkkaa vähintään 578 € (520 £) /kk marras-tammikuussa 2021.	2	2
	<i>Kuuden kuukauden työtukijärjestelmä (a 6-month Job Support Scheme) käyttöönotto 1.11.2020 peruttiin.</i>		
	Itsenäiset ammatinharjoittajat voivat hakea veronalaista avustusta palkkatukiohjelmasta (Self Employment Income Support Scheme SEISS). Vuonna 2020 oli kolme hakukierrosta, joissa ensimmäisen avustuksen arvo oli 80 % keskimääräisestä 3 kk:n voitosta, kuitenkin enintään 8 342 € (7 500 £), toisen 70 % (enintään 7 308 € [6 570 £]) ja kolmannen jälleen 80 %. Kolmas ja neljäs apurahakierroskin ovat jo olleet, korvaustaso jälleen 80 %, ja viides kierros on tulossa.	1	
	Työnantajat voivat tarjota niille 16–24-vuotiaille nuorille, jotka saavat Universal Creditiä, kuuden kuukauden harjoittelujakson, jonka kustannukset hallitus maksaa 100 %:sti (minimipalkka 25 h/vk).	2	

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Alankomaat	NOW-palkkatukijärjestelmä: lomautetut ja lyhennetyille työajalle siirtyvät (vakituiset ja flex-sopimuksilla työskentelevät) saavat koko palkan (valtion tuki 90%). Ohjelma korvaa aiemman lyhennetyn työajan ohjelman (Werktijdverkorting, wtv) 1.3.2020 alkaen.	1	2
	NOW-ohjelmassa mukana oleville yrityksille korvaus työnantajamaksuista.	1	
	Kulttuuri- ja tapahtuma-alalle suora tuki työllisyyden edistämiseksi ja tulevaisuuteen investoimiseksi.	1	
	Valtion tuki uudelleen koulutuksen, lisäkoulutukseen (320 milj. €), tuki työhön siirtymiin (650 milj. €)	1	
	Tuki nuorten työllistymiseen (erit. vaikeassa työllistymistilanteessa olevat).	1	
Saksa	Työajan lyhennysohjelma: Kurzarbeit-ohjelmaa on laajennettu siten, että ohjelmaan hyväksytyille yrityksille korvataan palkat osittain ja sosiaaliturvamaksut kokonaisuudessaan. Tätä sovelletaan myös vuokratyöntekijöihin. Työntekijät saavat alkuun 60–70 %, sittemmin 80 % palkasta tietyin ehdoin. Lapsikorotus.	2	2
	Lyhennettyä työaikaa tekevien lisäansiomahdollisuuksia on parannettu. Lisäansioilla voi täydentää tulojaan alkuperäisen palkan tasolle.	1	

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Espanja	ERTE:ä soveltavien yritysten työntekijöillä on mahdollisuus saada (maksuihin perustuvia) työttömyysetuuksia, vaikka he eivät täyttäkään vähimmäisvaatimuksia. Tämä koskee myös määräaikaista sopimuksia. ERTE:ä alettiin soveltaa 18.2.2020 ja sitä on muutettu ja jatkettu useasti.	1	2
	Lomautusjärjestelmä ERTE:n piirissä olevien yritysten sosiaaliturvamaksut on väliaikaisesti keskeytetty tai pienennetty (75 %).	1	
	Itsenäiset ammatinharjoittajat, jotka saavat korona-ajan erityistukea (ks. työttömyysturva), on vapautettu sosiaaliturvamaksuista.	1	
	Työnantajat ovat velvollisia maksamaan vain 50 % työnantajan sosiaaliturvamaksuista niiden työntekijöiden osalta, joilla on vakituinen kausityösopimus matkailualalla tai siihen liittyvässä toiminnassa.	1	
	Yritysten ja itsenäisten ammatinharjoittajien sosiaaliturvavelkojen anteeksianto huomattavasti tavallista matalammalla korolla (0.5 %).	1	
	Tiettyjen maataloustyöntekijöiden sosiaaliturvamaksujen alentaminen koskien ajanjaksoja, jolloin työtä ei ole. Myös lykkäyksen saamista sosiaaliturvamaksuvelkoihin on yksinkertaistettu.	1	
	Itsenäiset ammatinharjoittajat, joilla on palkattua työvoimaa voivat lomauttaa työntekijöitä maksamatta erorahoja.	1	

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Italia	Palkkatukea yksinkertaistetuilla ja nopeutetuilla menettelyillä, kun toiminta on suljettu koronaan liittyvien sulkutoimien takia.	2	2
	Useita tulotukiohjelmiä (Income Subsidy Scheme): freelancerit, itsensä työllistäjät ja muut epätyypillisissä työsuhteissa olevat saivat 600–1 000 €/kk maaliskuusta toukokuuhun. Elokuussa toimenpidettä jatkettiin siten, että osa em. tuensaajista saivat vielä kertaluontoisen 1 000 € korvauksen ja joidenkin osalta kuukausittaista korvausta jatkettiin.	2	
	Palkkatukea saavat työnantajat saavat vapautuksen työnantajamaksuista.	1	
	Palkkatukea saavat eivät saa irtisanoa työntekijöitään ja voivat jatkaa määräaikaista työsopimuksia ilman perusteluja.	1	
	Vapautuksia sosiaaliturvamaksuista (erit. sosiaaliturvamaksut), enintään 4 kuukaudeksi vuoden 2020 loppuun saakka.	1	
	Työntekijät, joiden vuotuinen bruttotulo on enintään 40 000 € ja jotka työskentelivät työpaikallaan maaliskuussa, eivätkä tehneet etätöitä, saavat kannustinrahan 100 €.	1	
	23.2.2020 alkaen aloitetut ja vireillä olleet irtisanomismenettelyt keskeytettiin määräajaksi (60 pv) tietyin ehdoin.	1	
	30 % leikkaukset niiden yritysten kaikkien työntekijöiden (ei vain uusien) sosiaaliturvamaksuihin, jotka sijaitsevat eteläisellä alueella (vähemmän kehittyneillä alueilla Etelä-Italiassa).	1	

Maa	Toimi (N = 57)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi	Toimen suuruus 1 = pieni < 1% 2 = suuri > 1%
Etelä-Korea	Palkkatuki pienyrityksille ja työntekijöille.	1	
	Lomautusjärjestelmä ja etuus (Employee retention subsidy) maksimissaan 90 %:iin toimialasta riippumatta (employee retention subsidy). Suurten yritysten osalta rajattu 66 %:iin.	1	
	Työnantajamaksuihin vapauksia ja lykkäyksiä.	1	2 (1,7 %)
	Välillisiin työvoimakustannuksiin liittyviä tukia lisätty sekä kelpoisuusehtoja höllennetty. Tuki liittyy siihen, jos työntekijä vähentää työaikaan hoitaakseen perheenjäsentään koronan takia.	1	
	Työllistämistuki ikääntyneille työntekijöille pieni-palkkaisissa julkisen alan töissä 200 € (270 000 KRW) julkisiin työllistämispalveluihin (30 h/kk) osallistuville, kun toiminta on keskeytynyt.	1	
Japani	Työllisyyden mukautustukea (Employment Adjustment) on merkittävästi laajennettu ja menettelyjä on yksinkertaistettu. Tukea työnantajille, jotka kärsivät liiketoiminnan hiipumisesta, mutta eivät irtisano työntekijöitään, vaan maksavat lomarahaa ja antavat työntekijöiden ottaa osittain palkallista lomaa. Valtio korvaa pk-yrityksille enintään 100 % ja suurille yrityksille 80 % lomarahasta. Tuen enimmäismäärää on 120 € (15 000 JPY).	1	
	Työnantajat voivat hakea lisää aikaa (jopa yksi vuosi) työnantajamaksujen maksamiseen, jos yritystulot ovat huomattavasti laskeneet koronan takia.	1	2
	Tukea pk-yritysten omistajille, jotka tarjoavat erityisen palkallisen loman perhehoitajille.	1	

Suomessa lomautusjärjestelmään tehdyn muutoksen myötä määräaikaista työntekijöitä on ollut mahdollista lomauttaa ja lomautettujen rahoitus siirtyi valtion maksettavaksi. Työllisyysrahasto ja maan keskeiset työmarkkinajärjestöt vetosivat maan hallitukseen maaliskuussa 2020, kun työttömyysturvamenot alkoivat nousta nopeasti. Työllisyysrahaston rahoitusaseman turvaamiseksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia (555/1998) muutettiin hallituksen esityksen (138/2020) mukaisesti väliaikaisesti siten, että

vuonna 2020 valtio osallistui lomautuksen ajalta maksettavien ansiopäivärahojen rahoitukseen. Hallitus esitti neljännessä talousarvioesityksessä 600 miljoonan euron lisäystä, mikä aiheutui työttömyysetuusten rahoituksesta annetun lain muuttamisesta väliaikaisesti. Suomessa lomautusjärjestelmä oli ollut käytössä jo ennen pandemiaa. Sen on arvioitu helpottaneen kriisistä selviytymistä, kun irtisanomisten sijaan työntekijöitä voitiin lomauttaa. Lomautukset kohdistuivat vuoden 2020 aikana etenkin rakennusalan työntekijöihin, ravintola- ja suurtaloustyöntekijöihin, tarjoilutyöntekijöihin, myyjiin ja kauppiaisiin, matkustuspalvelutyöntekijöihin, konduktööreihin ja oppaisiin sekä myynnin, markkinoinnin, tiedotuksen erityisasiantuntijoihin sekä ammattiluokitteluihin kuulumattomiin. Lisäksi julkisista työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) muuttamisesta päätettiin joulukuussa 2020 siten, että osaajapulaan olisi mahdollista hankkia ja tarjota TE-toimistojen kautta tutkintoon johtavia korkeakouluopintoja. Vastaava menettely oli käytössä vuoteen 2017 saakka.

Työ- ja elinkeinoministeriön työvoimakatsauksen [40] työttömyysluvut perustuvat työttömyysetuusia saaneiden (ml. lomautettujen) määrään. Katsauksen mukaan vuonna 2020 Suomessa työttömyys – lomautetut mukaan lukien – oli ylimmillään huhti-toukokuussa (16,5 %). Tammikuusta 2020 työttömien osuus kasvoi neljä prosenttiyksikköä (9,6 %:sta 13,6 %:iin) vuoden 2020 loppuun mennessä. Opiskelijoiden työssäkäynti tai siinä tapahtuneet muutokset, eivät sisälly työvoimakatsauksen lukuihin.

Elinkeinoelämän Keskusliitto EK, Kuntatyönantajat KT, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja Akava tekivät 18.3.2020 yhdessä esityksen maan hallitukselle tarvittavista toimita, joilla alennettaisiin työllistämisen kustannuksia, joustavoitettaisiin työlainsäädäntöä ja parannettaisiin työttömiksi tai lomautetuiksi joutuneiden palkansaajien sosiaaliturvaa. Yksi näistä esityksistä oli työnantajamaksujen väliaikainen alentaminen. Hallituksen esityksessä (37/2020 vp) väliaikaisen muutoksen tavoitteeksi asetettiin ”yksityisellä sektorilla toimivien työntajien aseman helpottaminen pandemian aiheuttamissa äkillisissä muutostilanteissa alentamalla tilapäisesti työllistämisen kustannuksia”. Työllisyyden edistämiseksi yritykset, joissa toiminta oli keskeytynyt tai päätynyt pandemian aikana, saivat 2,6 prosenttiyksikön alennuksen työntajien eläkemaksuihin. Tarkoituksena on kattaa tästä aiheutuva vaje nostamalla työntekijämaksuja vuosina 2022–2025. Pandemian aikana työn vastaanottamisesta pyrittiin tekemään taloudellisesti kannattavampaa muuttamalla liikkuvuusavustuksen ehtoja siten, että sitä voi saada, kun kokoaikaisen työn työmatka kestää päivässä yli kaksi tuntia (aiemmin yli kolme tuntia) tai jos henkilö joutuu muuttamaan paikkakuntaa työn takia vastaavan matkan. Lyhyellä aikavälillä vuoteen 2019 verrattuna peruspäivärahaa tai ansiosidonnaista päivärahaa saavien liikkuvuusavustusten saajien lukumäärässä ei tapahtunut kuin pientä muutosta. Ansiopäivärahan saajista liikkuvuusavusta sai vuonna 2020 1 957 henkilöä (vuonna 2019 1 833) ja peruspäivärahan saajista 913 (vuonna 2019 1 073). Vuonna 2020 Suomessa helpotettiin

EU:n ulkopuolisista maista tulevien kansalaisten oikeutta työskennellä huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeissä tehtävissä 9.4.2020 alkaen.

4.3.3 Opiskelijoiden etuudet

Kaikissa tutkimusjoukon maissa – Alankomaita ja Etelä-Koreaa lukuun ottamatta – opiskelijoiden etuuden muuttuivat pandemian ja koulusulkujen takia. Käytännössä se tarkoitti esimerkiksi sitä, että opiskelijat saivat opintotukea, vaikka oppilaitos olisi ollut pandemian takia suljettu. Näin toimittiin esimerkiksi Ruotsissa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa (myös karanteenin tai sairauden aikana ml. opintolaina). Japanissa taloudellisissa vaikeuksissa olevat opiskelijat saivat käteisavustuksen, joka auttoi lukukausimaksuista ja elinkustannuksista selviämässä. Tämä ulottui noin 430 000 opiskelijaan. Avustuksen suuruus oli 800–1 600 euroa tuloista riippuen. Saksassa opiskelijoiden oli mahdollista saada hätäapurahan (1–2 kk) tarpeen mukaan enimmillään 500 € tietyin ehdoin. (Taulukko 19.)

Useat valtiot mahdollistivat opintolainalyhennysten lykkäyksen ja maksuerien pienennyksen. Tämänkaltaisia toimia toteutettiin Ruotsissa, Norjassa, Saksassa, Yhdysvalloissa ja Suomessa. Norjassa ylimääräisen opintolainan saannin edellytyksenä oli työtulojen menetys. Osa lainasta muutettiin myöhemmin stipendiksi. Tämä menettely oli voimassa myös ulkomailla opiskelevien osalta. Tanskassakin myönnettiin ylimääräisiä opintolainoja ja lisäksi joustavoitettiin opiskelun ja työttömyysturvan yhdistämistä. Alankomaissa käyttöön otettiin Bridging Aid, jonka avulla korkeakouluopiskelijat ovat voineet saada lisärahoitusta ja apurahoja pandemian aikana. Japanissa opiskelijat saivat kertaluontoisen tulosidonnaisen käteisavustuksen. Lisäksi Islannissa parannettiin opiskelu- ja työmahdollisuuksia luomalla kesätyöpaikkoja ja tukemalla nuorten yrittäjien innovaatiotoimintaa rahaston avulla. (Taulukko 19.)

Taulukko 19. Opiskelijoiden etuudet.

Maa	Toimi (N = 17)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi
Suomi	Opintopistemäärävaatimusta opintotuen saamiseksi alennettiin ja pidennykset opintotukiaikaan mahdollisia.	1
	Opintolainahyvitys ja -vähennys takautuvasti syyslukukaudella 2020 valmistuneille korkeakouluopiskelijoille, kun opinnot viivästyivät pandemian takia.	1
	Koulumatkatuen ehtojen joustavoittaminen ja ateriatuen korotus 0,36 € ateriala kohden.	1
Ruotsi	Opiskelijoiden opintotukietuudet (ml. lukiolaisille suunnattu tuki) eivät katke, mikäli pandemiasta johtuvista syistä opinnot keskeytyvät. Lisäksi opintotukea saavien opiskelijoiden lääkärintodistusvaatimuksia on helpotettu lasten hoidon osalta.	1
	Opiskelijat voivat lykätä lainojaan tai pienentää maksueriä.	1
	Kriittisillä aloilla työskentelevien opiskelijoiden tulokatto on poistettu väliaikaisesti.	1
Norja	Opiskelijoiden työttömyysturvaa laajennettu ja mahdollistettu opintotuen ja työttömyysetuuden yhdistäminen. Opintolainanlyhennyksiin voi saada lykkäystä. Mahdollisuus ylimääräiseen opintolainaan (ml. ulkomailla opiskelevat). Lisälainasta osa muutetaan stipendiksi jälkikäteen.	1
Tanska	Joustavoitettu opintojen ja työnteon yhdistämistä tulokattoa muuttamalla. Mahdollisuus ylimääräiseen opintolainaan, jos työtulot ovat loppuneet koronan takia.	1
Islanti	Opiskelijoiden opiskelu- ja työmahdollisuuksien parantaminen sekä kesäopintojen mahdollistaminen myös osittaisella työttömyysturvalla.	1
Saksa	Opintotukea saa, vaikka oppilaitos olisi suljettu ja opetus keskeytetty tai lukukauden aloitus lykkääntyisi.	1
	Opiskelijat voivat saada hätäapurahoja (1–2 kk) tarpeen mukaan enimmillään 500 € tietyin ehdoin. Opintolainan korko on väliaikaisesti poistettu ja opintolainan on mahdollistettu myös ulkomaalaisille opiskelijoille.	3

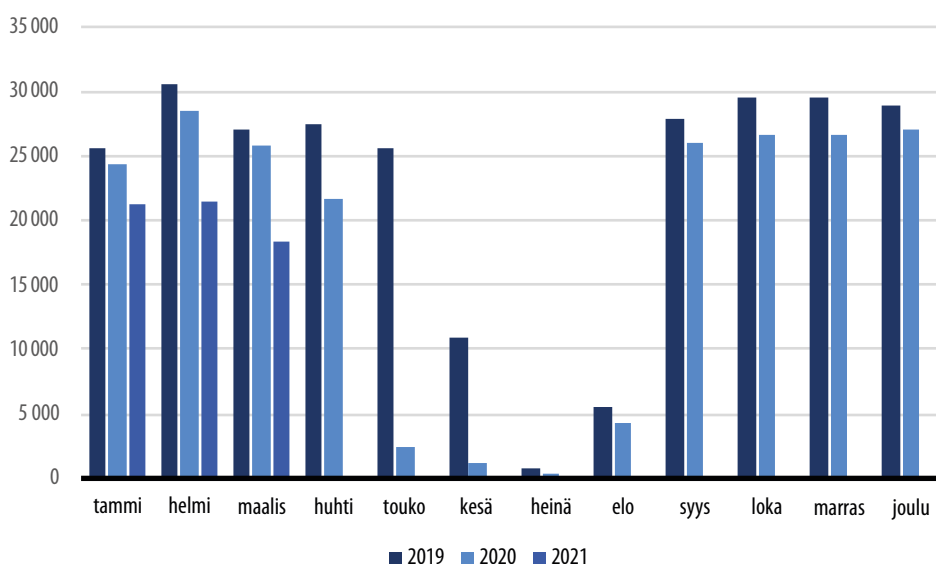
Maa	Toimi (N = 17)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi
Alankomaat	Korvaus apurahan menetyksestä, korvaus ylimääräisistä kuluista opintojen viivästymisen takia, 12 lisäkuukautta opiskelumatkoihin, alennusta kurssi- ja lukukausimaksuihin, tulorajojen poisto vuosilta 2020 ja 2021.	1
Espanja	Tiettyihin tuleviin ansiotuloihin liittyvien opintolainojen maksueriä on lykätty maaliskuu-joulukuussa 2020 yliopisto-opiskelijoiden osalta.	1
Yhdysvallat	Valtion opintolainojen takaisinmaksut, lyhennyksien ja laiminlyötyjen lainojen perinnän keskeytys ja koron asettaminen väliaikaisesti nolnaan. Työnantaja voi lyhentää työntekijänsä opintolainaa 4 280 € (5 250 \$) vuodessa verovapaasti.	1
	Lisätty kannustimia työnantajille lyhentää työntekijöidensä opintolainoja.	1
Iso-Britannia	Opiskelijoiden tuet tai lainat jatkuvat, vaikka koulu on suljettu tai opiskelija joutuu olemaan karanteenissa tai sairastuu.	1
Japani	Taloudellisissa vaikeuksissa oleville opiskelijoille käteisavustus auttamaan lukukausimaksuista ja elinkustannuksista selviämässä. Koskee noin 430 000 opiskelijaa. Pienituloisista perheistä tulevat opiskelijat saavat 1 600 € ja muut 800 €.	3

Muutoksia opiskelijoiden sosiaaliturvaan olivat muun muassa opintotuen enimmäisajan pidennykset ja etuuden saamiseksi edellytettävien opintopistemäärien alennukset sekä opintojen ja työnteon (tai vastaavasti työttömyysturvan) yhdistämisen joustavoittaminen esimerkiksi poistamalla tulorajoja.

Vuonna 2020 Suomen eduskunta teki päätöksen opintotukilain väliaikaisista muutoksista, jonka myötä opintojen aloittamisen viivästyminen, harjoittelujakson estyminen ja opintojen viivästyminen, huomioidaan opintolainahyvityksen ja -vähennyksen saamisen ehdoissa (opintolainavähennys astui voimaan 1.1.2021). Vuoteen 2019 verrattuna vuonna 2020 opintolainahyvitystä saavien henkilöiden määrä kasvoi vajaalla 3 900 henkilöllä. Opintolainavähennystä sai vuonna 2020 yhteensä yli 15 000 henkilöä. Samanaikaisesti vuotuiset kustannukset kasvoivat noin 35 prosenttia. Vuoteen 2019 verrattuna pandemiassa ei ollut suurta vaikutusta Kelan maksamiin korkoavustuksiin, joita myönnetään pienituloisille opintonsa päättäneille henkilöille tietyin ehdoin. Vuonna 2020 näitä avustuksia sai yhteensä 1 027 henkilöä (167 enemmän kuin vuonna 2019) ja avustuksia maksettiin yhteensä 71 000 euroa (+13 682 henkilölle). Opintojensa aikana työskenteleville mahdollistettiin työttömyysetuus lomautusten aikana.

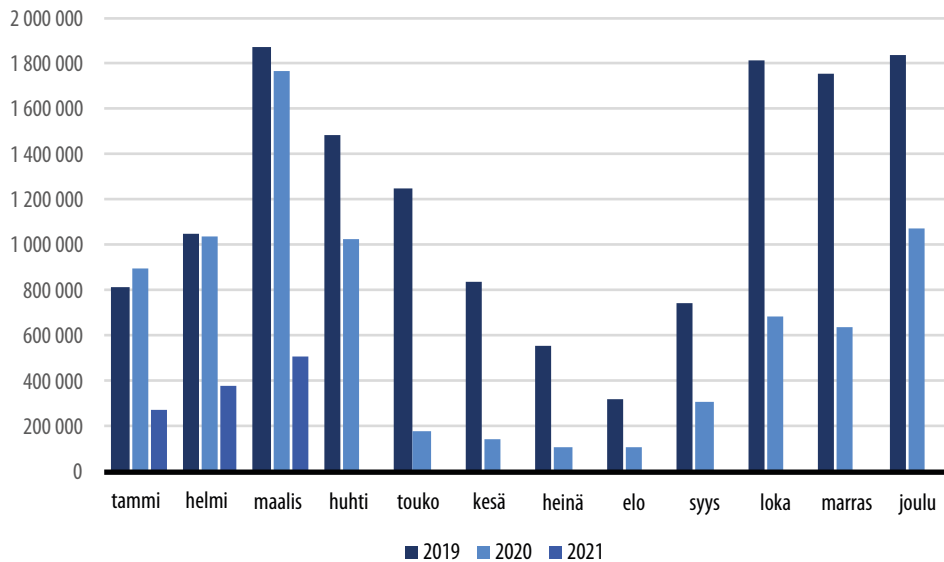
Koulumatkatuen ehtoja joustavoitettiin. Kuukausittaisessa vertailussa suhteessa vuoteen 2019 koulumatkatuen saajien lukumäärä vähentyi hieman (Kuvio 3). Suurin muutos tapahtui toukokuussa 2020, jolloin koulumatkatukea sai ainoastaan 2338 henkilöä. Vuotta aiemmin toukokuussa koulumatkatukea oli myönnetty yhteensä 25 494 henkilölle. Syksyllä 2020 etuuden saajien lukumäärä tasaantui suhteessa vuoteen 2019. Sen sijaan tilastot vuoden 2021 alkuvuoden – tammi-maaliskuu – osalta ilmentävät, että etuuden saajien määrä on laskenut edellisvuoteen verrattuna.

Kuvio 3. Koulumatkatuen saajat 1.1.2019 – 31.3.2021 (Kelan tilastotietokanta Kelasto).

Koulusulut, etäopiskelun lisääntyminen ja opiskelijaravintoloita koskevat sulut heijastuivat myös korkea-asteella opiskelevien ateriatuettujen aterioiden lukumäärään (Kuvio 4). Tuettujen aterioiden määrä alkoi laskea huhtikuusta 2020 alkaen. Alkuvuonna 2021 ateriatuettujen aterioiden ostot olivat huomattavasti vähäisempiä kuin vuonna 2019. Kuukausitaso tarkastelussa suurin muutos edellisvuoteen verrattuna oli marraskuussa 2020, jolloin ostettujen ateriatuettujen aterioiden määrä väheni yli 1,1 miljoonaa kappaletta. Vuonna 2020 tehtiin myös päätös opiskelijoiden ateriatuen korotuksesta (0,36 €) vuoden 2021 alusta alkaen.

Suomen tavoin monessa maassa opintojen ohessa työtä tekevien ja pandemian aikana työttömäksi joutuneiden tilannetta helpotettiin mahdollistamalla aiempaa paremmin opintoetuuksien ja työttömyysturvan yhdistäminen.

Kuvio 4. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuettujen aterioiden lukumäärät (Kelan Tilastotietokanta Kelasto).

4.3.4 Asumisen tukeminen ja ylivelkaantumisen ehkäisy

Asumisen tukeminen ja ylivelkaantumisen ehkäisy ovat toimia, joiden avulla ennaltaehkäistään uusien sosiaalisten riskien syntymistä. Vaikka nämä edellä mainitut luokat eivät suoraan liity toisiinsa, esitetään toimet yhdessä taulukossa 20. Kaikissa tutkimusjoukon maissa oli asumistukijärjestelmiä, vaikka asumistukimenot suhteutettuna julkisen talouden menoihin vaihtelivat maasta toiseen. Isossa-Britanniassa menot olivat reilu prosentti julkisista menoista ja Suomessa noin 0,70 prosenttia. Suomessa käytössä on sekä yleinen että eläkkeensaajien asumistuki. Lisäksi ulkomailla opiskelevat ovat voineet saada opintotuen asumislisää. Ruotsissa asumistuki on kohdistettu erityisesti lapsiperheille, alle 28-vuotiaille nuorille sekä eläkeläisille. Tanskassa asumistukijärjestelmä muodostuu kahdesta etuudesta (*Housing benefit; Special housing benefit*), kun taas Norjassa (*State Housing Allowance*) ja Islannissa (*Housing Benefit*) on käytössä yleinen asumistuki. Saksassa asumistukea voi saada osana työttömyyskorvausta tai toimeentulotukea (*Housing allowance; Costs for housing and heating under unemployment benefit II; Housing and heating costs under social assistance*). Alankomaissa asumisen tukeminen perustuu yleiselle etuudelle (*Housing Benefit*). Anglosaksisista maista sekä Isossa-Britanniassa (*Housing Benefit; Discretionary Housing Payments*) että Yhdysvalloissa (*Housing Choice Voucher; Low-income Home Emergency Assistance programme*) on saatavilla ainakin kahdenlaista asumisen tukea sosiaalisin ja taloudellisin perustein. Tosin Isossa-Britanniassa asteittain tehty sosiaaliturvauudistus ja yleistuen (*Universal Credit*) käyttöönotto yhdisti alkuun yhdeksi tueksi asumistuen (*Housing benefit*), työttömyysetuuden (*Jobseekers allowance, employment and support allowance*), toimeentulotuen (*Income support*) sekä veroetuudet (*Child Tax credit*

ja Working tax credit). Japanissa (*Housing security benefit, Public assistance housing assistance*) ja Etelä-Koreassa (*Housing benefit for rented accommodation*) sosiaaliturvan osana ovat myös asumistukietuudet. Espanjassa asumistukea on myönnetty esimerkiksi eläkeläisille ja työkyvyttömyyseläkkeen saajille vuokranmaksuun. Italiassa vuokranmaksuun on voinut saada tukea sosioekonomisilla perusteilla. Tuen saajien osuus on pieni.

Tutkimusjoukon maista kansallisia toimia asumisen tukemiseksi toteutettiin Norjassa, Isossa-Britanniassa, Italiassa, Espanjassa ja Japanissa (Taulukko 20). Esimerkiksi Norjassa mahdollistettiin asuntolainojen myöntämisen kiintiötä 10 prosentista 20 prosenttiin poikkeuksellisin ehdoin. Isossa-Britanniassa asumisen tukea on voinut saada pandemian aikana paikallistasolla verohelpotuksina ja alennuksina veronmaksuihin. Espanjassa vuokranmaksuun sai kolmen kuukauden lykkäyksen lisäksi rahallista tukea enimmillään 900 euroa kuukaudessa taloudellisen tilanteen perusteella. Italiassa ensiasunnon ostajien lainojen sääntelyä muutettiin koronan takia. Lisäksi muutoksista päätettiin paikallisesti esimerkiksi asunnottomien auttamiseksi, mutta nämä toimet rajautuivat tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Pandemian vuoksi uusien uhkaavien sosiaalisten riskien ehkäisemiseksi asuntolainojen lyhennysten keskeytykset tai lainaerien pienennykset ovat olleet yleinen toimi. Pankeilla oli keskeinen tehtävä tukea asiakkaitaan talouskriisissä.

Tilastojen perusteella tiedetään, että kotitalouksien käytössä oleviin nettotuloihin suhteutettuna Pohjoismaissa – Suomi (148 %), Ruotsi (188 %), Norja (239 %) ja Tanska (257 %) – sekä Keski-Euroopan maista Alankomaissa on kotitalouksilla eniten velkaa suhteessa verrokkeihin. Isossa-Britanniassa velkaantuneisuus on Suomen tasolla. [16].

Ylivelkaantuminen on yksi jälkitekollisen yhteiskunnan riskeistä, johon pandemian aikana Tanskaa, Islantia ja Italiaa lukuun ottamatta kaikissa tutkimuksen maissa kohdistettiin ennaltaehkäiseviä toimia. Suomessa ylivelkaantumista ehkäistiin pandemian aikana väliaikaisilla ulosottolain muutoksilla, joiden tavoitteena oli madaltaa ulosottokaaren helpotusten ja rajoitusten soveltamisen kynnystä ja huomioida poikkeusajan erityispiirteet (HE 44/2020vp). Suomessa toteutettu kulutusluottojen korkokatto (vuosikorko enintään 10 %) ja luottojen suoramarkkinointikielto olivat tutkimusjoukon maissa ainutlaatuisia toimia. Saksassa, Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Italiassa ja Espanjassa annettiin häätökieltoja ja/tai niiden keskeytyksiä, jotta ihmiset eivät joutuisi kodittomiksi. Edellä mainituissa maissa ja Japanissa ei myöskään katkaistu esimerkiksi sähkön, kaasun tai veden saantia eikä puhelinliittymiä maksamattomien laskujen takia. Samoin laskujen maksuun sai lisää aikaa. Ruotsissa velkaneuvontaa ja siihen liittyvää viranomaisyhteistyötä lisättiin. Yhdysvalloissa valtion tai GSE-systeemin (*government-sponsored enterprise*) asuntolainasiakkaiden häätökielto oli voimassa 18.3–31.8.2020. Lisäksi eri osavaltioilla oli käytössään erilaisia asuntolainoihin totutettuja helpotuksia. Isossa-Britanniassa asuntovelalliset saattoivat saada kolme kuukautta lyhennysvapaata koronasta johtuvien taloudellisten

vaikeuksien takia. Tämä toimi suunnattiin myös vuokralaisille. Nämä ehdot eivät koskeneet kuitenkaan niitä, joilla oli vanhoja maksurästejä jo ennestään.

Taulukko 20. Asumisen tukemiseen ja ylivelkaantumisen ehkäisyyn liittyvät toimet.

Maa	Toimi (N = 28)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi
Suomi	Kuluttajaluottoihin 10 % korkokatto ja suoramarkkinointikielto.	1
	Ulosottomenettelyihin väliaikaiset muutokset, pankkien myöntämät asuntolainojen lyhennysvapaat.	1
Ruotsi	Velkaneuvonnan- ja tuen tehostaminen viranomaisyhteistyöllä.	1
	Asuntolainojen ehtoihin muutoksia kotitalouksien taloustilanteen helpottamiseksi.	1
Norja	Kiintiöt, joiden rajoissa pankit voivat hyväksyä asuntolainoja poikkeavin ehdoin on kasvatettu 10 %:sta 20 %:iin. Pankit voivat myöntää lykkäystä korkojen ja lyhennysten maksuun (enintään 6kk).	1
Yhdysvallat	Asuntolaina-asiakkaiden asuntojen pakkohuutokauppakielto. Joustoja asuntolainojen lyhennyksissä.	1
	Väliaikainen häätökielto.	1
	Veroilmoitusten jättö- ja tuloverojen eräpäivän siirto, voi neuvotella jatkoajasta.	1
Iso-Britannia	Vuokranmaksuun ja asuntolainan lyhennyksiin voi saada 3 kk lyhennysvapaata, mikäli vanhoja maksurästejä ei ole.	1
	Häätökielto 3 kk.	1
	Perustettu Governmental Hardship Fund, joka myöntää verohelpotuksia avuntarpeessa oleville henkilöille esim. 170 €:n (150 £) lisäkorvaus.	1
Alankomaat	Lisärahoitusta köyhien ja ylivelkaantuneiden kotitalouksien tukemiseen ja vakuusrahasto tukemaan ylivelkaantuneita.	2
	Lykkäystä asuntolainan maksuun.	1

Maa	Toimi (N = 28)	Muutos 1 = tason korotus 2 = laajennus 3 = uusi toimi
Saksa	Pienituloisille perheille 3 kk lykkäystä sähkölaskuihin.	1
	Lisärahoitusta köyhien ja ylivelkaantuneiden kotitalouksien tukemiseen. Vakuusrahasto tukemaan ylivelkaantuneita. Lykkäystä asuntolainan maksuun.	2
	Sähköä, kaasua tai puhelinyhteyttä ei saa katkaista maksuviivästysten takia.	1
	Vuokralla asuvien häätökielto, kun vuokranmaksu viivästyy pandemian takia.	1
Espanja	Taloudellisesti ja sosiaalisesti haavoittuvassa tilanteessa olevilta ei saa katkaista välttämättömiä hyödykkeitä (sähkö, kaasu, vesi, tietoliikenne).	1
	Taloudellisesti ja sosiaalisesti haavoittuvassa tilanteessa olevien osalta on voimassa häätökielto.	1
	Taloudellista tukea vuokranmaksuun (enintään 900 €/kk).	1
	Valtion takaama koroton laina vuokranmaksuun ja kaikkein heikoimmassa asemassa oleville lainanlyhennysten keskeyttäminen (muut kuin asuntolainat, sisältäen kulutusluotot).	1
Italia	Rahoitus vuokrien alentamiseen ja asuntolainan lyhennyksien lykkäykseen.	1
	Häätöjen keskeyttäminen.	1
	Ensimmäisen kodin asuntolainoja koskevia sääntöjä on helpotettu (solidaarisuusrahasto).	1
Etelä-Korea	Pienituloisille perheille 3 kk lykkäystä sähkölaskuihin.	1
Japani	Korotonta lainaa elinkustannuksiin ilman takausta hätäapu- ja tukirahastoista.	1
	Kriittisten hyödykkeiden (sähkö, vesi, kaasu) toimituksia ei keskeytetä, lisämaksuaikaa ja helpotuksia.	1
	Vuokra-asumisen käteistukea laajennettu 3 kk → 9 kk. Yhden hengen kotitalous: 420 € (53 700 JPY), kahden hengen kotitalous: 500 € (64 000 JPY), kolmen hengen kotitalous: 550 € (69 800 JPY) kuukaudessa. Koskee niitä, jotka ovat vaarassa menettää kotinsa.	1

Alankomaiden velkaongelma oli akuutti yhteiskunnallinen ongelma jo ennen koronakriisiä ja siihen oli suunnattu erityisiä toimia. Väliaikainen Social Impact Coronacrisis -työryhmä arvioi 17.5.2020 velkaantuneisuuteen liittyvien avunpyyntöjen määrän kasvavan vähintään 30 prosenttia vuonna 2020 ja sitä seuraavien kolmen vuoden aikana. Alankomaissa pandemia-aikaa on verrattu talouskriisiin ja siksi haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille kuten nuorille, yrittäjille ja joustotyöntekijöille sekä sosiaalisen työllistämisen piirissä oleville sekä suuressa köyhyys- ja ylivelkaantuneisuusriskissä oleville kohdistettiin asumisen tukemiseen ja ylivelkaantuneisuuden ehkäisyyn liittyviä lisätoimia hallituksen tuki- ja elvytyspaketissa 146 miljoonaa euroa. Rahoitus kohdennettiin muun muassa kuntien palveluihin toimintojen nopeuttamiseksi ja laajentamiseksi sekä takuurahaston (*Guarantee Fund*) perustamiseksi ongelmavelkojen hoitoon (30 miljoonaa euroa).

5 Yhteenveto ja pohdinta

5.1 Päätulokset

Tutkimme, millaisia pandemiaan liittyviä sosiaalipoliittisia toimia Suomessa ja 12 verrokimaassa toteutui vuonna 2020. Suomen osalta tutkimukseen sisältyi tietoja välittömistä vaikutuksista sosiaaliturvaetuuksien käytössä. Lisäksi analysoimme, millaisia lyhyen aikavälin muutoksia kyseiset toimet olivat suhteessa aiemmin harjoitettuihin politiikkatoimiin. Tarkastelimme myös sosiaalipoliittisten toimien suhdetta julkisen talouden menoihin niiden toimien osalta, joista tutkimusaineisto sisälsi kustannusarvioit.

Pandemia ei ollut tasa-arvoinen kriisi, vaan se koetteli eri maita ja ihmisiä eri tavoin. Sekä kotimaisessa että kansainvälisessä tutkimuksessa saatiin jo osviittaa haavoittuvuuksista, joita pandemia aiheutti. Kriisi on tuonut esille eri maiden sosiaaliturvajärjestelmiin liittyviä joustavuuksia, mutta myös ongelmakohtia. Tässä tutkimuksessa tarkasteltujen sosiaalipoliittisten toimien laaja kirjo kertoo siitä, miten monin eri keinoin pandemian aiheuttamia seurauksia lievennettiin ja uusia riskejä ennaltaehkäistiin. Toimissa etenkin työllisyyden edistämiseksi on ollut yhtymäkohtia maasta toiseen. Siten kriisijalan sosiaalipolitiikka on ollut määräävässä roolissa.

Työttömyysturvaan tehtiin muutoksia kaikissa tutkimukseen lukeutuvissa maissa. Tyypillisiä ensimmäisen asteen muutoksia olivat jo olemassa oleviin etuisuuksiin tehdyt tasokorotukset, omavastuuajan poistot ja työttömyysturvajaksojen pidennykset. Pandemia-aikana esimerkiksi monet itsensä työllistäjät, freelancerit ja muut ennen työttömyysturvan ulkopuolelle jääneet ryhmät pääsivät etuuskien piiriin. Näitä toisen asteen muutoksia toteutui Suomessa (yrittäjille työmarkkinatuki), Norjassa, Tanskassa, Yhdysvalloissa, Saksassa, Alankomaissa, Espanjassa, Italiassa, Etelä-Koreassa ja Japanissa. Suomessa 44 000 yrittäjää – mukaan lukien freelancereita – tuli muutosten myötä työttömyysturvan piiriin.

Sairausvakuutukseen liittyviin etuuksiin tehtiin muutoksia kaikissa tutkimusjoukon maissa Alankomaita ja Japania lukuun ottamatta. Suomessa pandemian aikaisella väliaikaisella epidemiatuella turvattiin toimeentuloa tilanteissa, joissa esimerkiksi ulkomailta Suomeen saapuva henkilö on karanteenissa (ks. myös lapsiperheiden etuudet). Yleisiä muutoksia olivat esimerkiksi sairauspäivärahan omavastuupäivien poisto ja etuuden korotukset (esim. Ruotsi, Norja, Iso-Britannia). Ruotsissa poistettiin väliaikaisesti velvoite toimittaa lääkärin todistus työnantajalle. Muutoksia olivat lisäksi ennalta ehkäisevät sairauspäivärahat riskiryhmiin kuuluville työntekijöille (esim. Ruotsi, Yhdysvallat) sekä etuuden laajentaminen

läheisten hoitoon (Norja). Myös itsensä työllistäjien oikeutta sairauspäivärahaan vahvistettiin (esim. Islanti, Ruotsi, Tanska, Yhdysvallat).

Kaikki tutkimusjoukon maat kohdistivat tulonsiirtoja lapsiperheille. Keskeisiä uudistuksia olivat aikaisempaa helpompi tuen saatavuus lasten sairastumisen ennaltaehkäisemiseksi, etuusjaksojen pidennykset, tasokorotukset ja ylipäättään tulonmenetysten korvaaminen tilanteissa, joissa yksi tai molemmat vanhemmat hoitavat lapsiaan kotona pandemia-tilanteen takia. Lapsiperheille suunnattiin myös kertaluontoisia universalistisia ja tulosidonnaisia tulonsiirtoja. Eläkkeisiin liittyviä toimia toteutui Norjassa, Tanskassa, Islannissa, Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Saksassa, Espanjassa ja Etelä-Koreassa.

Suomi, Norja, Tanska, Iso-Britannia, Italia ja Etelä-Korea tekivät muutoksia viimesijaisiin etuisuuksiin ihmisarvoisen elämän edellytysten tukemiseksi. Suomessa perustoimeentulotuen saajille myönnettiin väliaikainen epidemiakorvaus. Lisäksi Suomessa suositeltiin Kelaa ja kuntia luopumaan perustoimeentulotuen alentamiseen liittyvästä harkinnasta. Vastaavista aktiivisuusveloitteiden väliaikaisista poistoista päätettiin Norjassa, Tanskassa ja Italiassa.

Julkisen talouden kannalta työllisyyden edistämistoimet olivat kansantaloudellisesti mittavimmat tässä tutkimuksessa tarkasteltavista toimista. Kaikissa tutkimukseen sisältyneissä maissa otettiin vuoden 2020 aikana käyttöön lomautusjärjestelmiä, palkkatukiohjelmaa ja työajan lyhennysohjelmia, joiden avulla pyrittiin ennaltaehkäisemään irtisanomisia ja työttömyyttä sekä ylläpitämään työllisyyttä. Esimerkkejä tutkimusjoukon maissa tehdyistä työllisyyden edistämishjelmista olivat mm. erilaiset palkkatukimallit (esim. Islanti, Alankomaat), lyhennetyt työajan ohjelmat (Saksa, Espanja, Yhdysvallat) ja lomautusohjelmat, ohjelmat työpaikkojen säilyttämiseksi (Suomi, Norja, Tanska, Etelä-Korea, Iso-Britannia) sekä työllisyyden mukauttamisohjelmat (Japani). Uusia ohjelmia käyttöön otettiin sekä Islannissa että Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa.

Julkisessa keskustelussa eri maiden sosiaalipoliittiset toimet esitettiin erityisesti kriisi- ja hätäapuna keskellä pandemiaa. Vastoin yleistä mielikuvaa eri maiden sosiaalipoliittiset toimet eivät olleet pääasiassa korjaavia toimia ja reagointia jo toteutuneisiin riskeihin. Päinvastoin, sosiaalipoliittiset toimet olivat enemmän uusia riskejä ennaltaehkäiseviä toimia. Koko tutkimusaineistossa ennaltaehkäisevien toimien osuus oli 55 prosenttia (N=113). Suomessa toteutetut sosiaalipoliittiset toimet liittyivät työttömyysturvaan, sairausvakuutukseen, lapsiperheiden etuuksiin, viimesijaisiin etuuksiin, työllisyyden edistämiseen ja ylivelkaantumisen ehkäisyyn. Enemmistö toimista oli ennaltaehkäiseviä. Hyvinvointivaltioregiimeittäin tarkasteltuna ennaltaehkäisevien toimien osuus oli suurempi verrattuna korjaaviin toimiin – vaikkakin erot olivat melko pienet – Pohjoismaissa, Keski-Euroopan maissa, Anglosaksisissa maissa sekä Välimeren maissa. Tutkimuksen mukaan tehdyistä toimista työllisyyden edistämistoimet olivat yleisimpiä (27 %). Vaikka hyvinvointivaltioregiimi ei ole selkeässä

yhteydessä koronapandemian aikaiseen sosiaalipolitiikkaan, oli pandemiaa edeltävällä sosiaaliturvan kattavuudella ja tasolla vaikutusta tehtyihin toimiin. Etenkin Välimeren maissa sosiaalipoliittiset toimet kohdistuivat miltei kaikkiin tarkasteltuihin sosiaaliturvan alueisiin ja erityisesti työttömyysturvaan tehtiin lukuisia muutoksia.

Vuoden 2020 aikana tutkimusjoukon maissa harjoitettu sosiaalipolitiikka ja sosiaalipoliittiset toimet vahvistivat aiempaa polkuriippuvuutta. Tutkimustulosten mukaan enemmistö (76 %) tehdyistä toimista oli muutoksia jo olemassa oleviin etuusjärjestelmiin, kuten etuuksien korotuksiin ja etuusjaksojen pidennyksiin. Kaikki muutokset olivat väestön kannalta parannuksia olemassa oleviin etuuksiin; emme havainneet ainuttakaan tapausta etuuksien leikkauksista. Parannukset olemassa oleviin etuuksiin näkyivät etenkin Pohjoismaissa ja Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa, joissa yli 90 prosenttia toimista lukeutui tähän ryhmään.

Pohjoismaissa sosiaaliturva oli jo ennen pandemiaa suhteellisen kattavaa. Kriisin aikana ei ollut tarvetta ottaa käyttöön merkittävästi sosiaaliturvaa laajentavia uudistuksia, koska sosiaaliturvajärjestelmä kattoi jo valmiiksi tärkeimmät sosiaaliset riskit. Tulosta voi selittää myös meneillään olevat reformit, joiden vuoksi ei ole haluttu tehdä väliaikaisia ratkaisuja. Suomessa on paraikaa käynnissä perhevapaa-uudistus sekä laajempi sosiaaliturva-uudistus. Tanskassa on puolestaan toteutettu työurareformi pandemiaan liittyvien toimien ulkopuolella.

Sosiaaliturvaa laajennettiin tutkimusjoukon maissa yhteensä 30 sosiaalipoliittisella toimella. Näiden niin sanottujen toisen asteen muutosten kriteerinä oli, että toimien avulla uudet väestöryhmät pääsivät tuen piiriin. Tämänkaltaisia muutoksia oli tutkimusaineistossa 14 % kaikista toimista. Valtaosa laajennuksista liittyi työttömyysturvaan kymmenessä maassa. Laajennukset eivät ole sosiaalipoliittisten järjestelmien ja eri poliittisten intressien kannalta niin kriittisiä kuin reformit, mutta tekevät näkyväksi niitä ongelmakohtia, joita eri maiden etuusjärjestelmiin liittyy. Työttömyysturvan lisäksi (vähintään väliaikaisia) laajennuksia tehtiin sairausvakuutukseen (Ruotsi, Islanti, Yhdysvallat, Iso-Britannia), lapsiperhe-etuuksiin (Islanti, Etelä-Korea, Japani), viimesijaisiin tukiin (Iso-Britannia, Italia), työllisyyden edistämiseen (Tanska, Iso-Britannia, Saksa, Italia), ylivelkaantumisen ehkäisyyn ja asumisen tukemiseen (Saksa, Alankomaat). Sosiaaliturvajärjestelmiä laajentavien toimien suhteellinen osuus oli suurin Espanjassa (25 %), Isonsa-Britanniassa (23 %), Saksassa (20 %) ja Italiassa (19 %).

Kriisit ovat otollisia uusien sosiaalipoliittisten ideoiden esittämiselle ja toimeenpanolle. Joka kymmenes tehdyistä toimista tulkittiin uudeksi. Näitä toimia toteutettiin Tanskassa, Islannissa, Espanjassa, Italiassa, Isonsa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Etelä-Koreassa ja Japanissa. Useimmat toimet olivat uusia suoria tukia kotitalouksille tai esimerkiksi tähtäsivät työllisyyden edistämiseen. Opiskelijoiden etuuksia ja lapsiperheiden etuuksia lisättiin.

Uusiksi tulkittavat sosiaalipoliittiset toimet sisälsivät kertaluonteisia ja väliaikaisia uusia etuuksia sekä yhden pysyvän etuuden – uuden tarveharkintaisen vähimmäistulon Espanjassa vuonna 2020. Islannissa päätettiin ja toimeenpantiin pysyviä muutoksia lapsilisäjärjestelmään tasokorotuksin. Lisäksi määräaikaisen kuntoutustuki- ja työkyvyttömyyseläkkeen tasoon tehtiin muutoksia. Taloudellisesti mittavia toimia olivat Japanin universaalinen ja kertaluontoinen solidaarisuusraha (790 €/hlö) sekä Yhdysvalloissa myönnetty verohelpotukset koko väestölle. Näiden suorien tulonsiirtojen kustannukset vastasivat vähintään yhden prosentin osuutta julkisten talouden menoista vuonna 2020.

5.2 Pohdintaa muutoksista vuonna 2020

Kriisin aikaisiin sosiaalipoliittisiin toimiin ja niiden toimeenpanoon vaikuttivat lukuisat tekijät. Kansallinen kehitys oli yhteydessä myös kansainvälisiin vaikutteisiin ja vertaisoppimiseen, mikä vaikuttaa sosiaalipoliittisten järjestelmien muuttumiseen ja kehitykseen [17]. Sosiaalipoliittiset ideat leviävät maasta toiseen ja koronakriisin aikana saatujen kokemusten hyödyntämistä ovat edistäneet valtioiden välisen yhteistyön lisäksi kansainväliset organisaatiot ja yhteisöt kuten WHO, YK, ILO, OECD ja EU. Pandemian aikana vertaisoppiminen – tai ainakin toimien samankaltaisuudet – oli nähtävissä tämän tutkimuksen tuloksissa etenkin työllisyyden edistämistoimina, lomautusjärjestelmien ja palkkatuen laajentamisena sekä erilaisina työajan lyhennysohjelmina, joiden avulla voidaan lievittää ja ennaltaehkäistä sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia ja eriarvoistumista.

Aktiivinen sosiaalipolitiikka ja työttömien aktivointi ovat esimerkkejä siitä, miten reformit ovat ylittäneet valtioiden ja regiimien välisiä rajoja. Kun aktiivitoimet tai työllisyyspalvelut keskeytyivät koronakriisin aikana, väliaikaiset ratkaisut esimerkiksi viimesijaisten etuuksien saamiseksi olivat hyvin samankaltaisia Norjassa, Tanskassa, Italiassa ja Suomessa. Yleistä oli, että huolimatta aktiivitoimien keskeytymisestä, osallistujat olivat oikeutettuja taloudellisiin etuuksiin. Suomessa luovuttiin tilapäisesti työttömyysturvan ja toimeentulotuen sanktioinnista.

Tässä tutkimuksessa voitiin tutkia välittömiä ja lyhyen aikavälin muutoksia vuoden 2020 aikana. Vielä on mahdotonta arvioida, kuinka pitkäikäisiä tehdyt muutokset sosiaalipoliittisissa toimissa ovat. Tulosten tulkinnassa on syytä ottaa huomioon se, että kaikki reformit eivät ole välttämättä suoraan yhteydessä pandemiaan tai ole seurausta siitä, kuten Suomessa vanhempainvapaa uudistus tai sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Toisaalta kriisiaika voi vauhdittaa jo tekeillä olleita uudistuksia. Italiassa sosiaaliturvaa uudistettiin vuonna 2019 kansalaispalkalla (*Citizens' Basic Income*). Maaliskuussa 2020 hallitus esitti järjestelmän laajentamista kaikkien sosiaalisten turvaverkkojen ulkopuolelle jääneille. Pandemian aikana kansalaispalkan ehdoista joustettiin ja sitä on voinut saada väliaikaisesti ilman tarveharkintaa. Saksassa perustulokeskustelu konkretisoitui vuoden 2020

aikana perustulokokeiluksi. Tanskassa esiteltiin elokuussa 2020 eläkereformi, joka vastaa Suomessa käytössä olevaa työraeläkettä. Osa reformien suunnitelmista käynnistyi paljon ennen pandemian alkua. Alankomaissa aikaansatiin sopimus työeläkeuudistuksesta, joka tulee voimaan vuoden 2022 alussa neljän vuoden periodina. Uudistuksen myötä lisäeläkkeiden rahastointi tullaan toteuttamaan kollektiivisesti.

Koronapandemia lykkäsi joidenkin uudistusten toteuttamista. Espanjassa eläkereformin ja uusien työttömyysetuuksien ehtojen uudistamista siirrettiin. Italiassa poliittisella agendalla ollut minimipalkkaesitys siirtyi pandemian myötä poliittisten prioriteettien listassa alaspäin, koska työntantajjärjestöt ovat neuvotteluissa pitäneet esillä minimipalkkojen jädyyttämistä vaikeutuneen työtilanteen takia, ja koska kriisin aikana on keskitytty muihin kysymyksiin. Isossa-Britanniassa suunnitellut työlainsäädännön uudistukset, mukaan lukien nollatuntisopimukset ja keikkatalouden sääntely, viivästyivät kriisiajan prioriteettien takia. Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisikin, miten pysyvää prioriteettien muutos on ja tuleeko väliaikaisuudesta pysyvää.

Hyvinvointivaltioilla on ollut kriisiajan valmiusstrategioitaan, tilannekuvia ja skenaarioita, joiden avulla on voitu nojata tietoon ja ennusteisiin perustuvaan päätöksentekoon. Oppimisprosessin dynamiikka voi tuottaa kielteisiä tai reaktiivisia sosiaalipoliittisia muutoksia, ei yksinomaan myönteisiä [41]. Nyt on jouduttu reagoimaan nopealla aikataululla vallitseviin olosuhteisiin. Myöskään palautetta ei ole välttämättä ennetetty vastaanottamaan yhtä laajasti kuin normaaliolosuhteissa. Eri maiden sosiaalinen resilienssi ja kyvykkyys, ihmisten erilaiset toimintatavat ja mahdollisuusrakenteet eri väestöryhmille vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin ja toimintamahdollisuuksiin hyvinvointivaltioissa, kuten Peter A. Hall ja Michéle Lamont [42] ovat analysoineet sosiaalisen muutoksen dynamiikkaa.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa tarkasteltiin, millaisten sosiaalipoliittisten toimien avulla eri maissa reagoitiin pandemian lievittämiseksi ja ennaltaehkäistiin myös uusien riskien toteutumista vuonna 2020. Kysyimme, millaisia sosiaalipoliittisia toimia Suomessa ja 12 muussa OECD-maassa toteutettiin ja miten ne muuttivat lyhyellä aikavälillä harjoitettua politiikkaa. Tutkimusjoukon valintaa ohjasi regiimateoria. Tutkimusjoukko ja vertailu toteutuivat tutkimusraportissa teoreettisesti edustavasti eli valitut maat ja tutkimuksen kohteena olevat toimet ja muutokset olivat esimerkkejä hyvinvointivaltioista ja myös laajemmista hyvinvointiregiimeistä. Toimien vertailtavuus oli enemmän laadullista kuin määrällistä. Määrälliset tiedot niin maittain kuin regiimeittäin toimien lukumääristä antoivat kuitenkin yleistä tietoa tutkimusaineiston sisällöstä ja tehdystä luokittelusta ja analysoinnin tuloksista.

Tutkimusaineiston keruu, luokittelu ja analysointi toteutuivat ajallisesti keskellä korona-kriisiä. Samaan aikaan tutkimusjoukkoon lukeutuvissa maissa muutettiin olemassa olevia toimia ja toimeenpantiin uusia. Aineistonkeruu ja tehtyjen toimien tarkistus ajoituivat 1.7.2020–31.5.2021 väliselle ajanjaksolle. Kokosimme toimet pääsääntöisesti eri maiden hallitusten ja ministeriöiden dokumenteista ja teimme tarkistuksia eri tietokantoja käyttäen. Aineisto muodostettiin ensimmäisen pandemiavuoden (2020) aikana tehdyistä toimista. Tutkimusstrategia mahdollisti tutkimuskysymyksiin vastaamisen. Internet-pohjaiseen aineistonkeruuseen ja tutkimukseen saattaa liittyä haasteita erityisesti käytetyn dokumenttiaineiston pysyvyyden kannalta. Aineistossa aiemmin tarkasteltujen dokumenttien katoaminen oli harvinaista. Sen sijaan oli yleistä, että eri maiden hallitusten ja ministeriöiden tiedotteita päivitettiin, kun toimia muutettiin ja myös jatkettiin esimerkiksi ajallisen tauon jälkeen.

Aineiston luokitteluun ja analysointiin liittyy vääjäämättä tulkintaa. Yhtäältä kaikki tässä tutkimuksessa esitellyt toimet voidaan ymmärtää muutoksina ja toisaalta myös uusina toimina sikäli, että ne ovat pandemia-ajassa ainutkertaisia.

Tutkimus osoitti sen, että eri tietolähteissä sama toimi voidaan esittää eri kehyksissä. Esimerkiksi Italiassa toimeenpantu sosiaalipoliittinen toimi *“Emergency income”* uutisoitiin uutena perustulona, mutta huolellisessa tarkastelussa osoittautui uudeksi vähimmäistulon muodoksi henkilöille, jotka eivät ole olleet oikeutettuja kansalaispalkkaan. Myös Alankomaissa toteutettu TOZO-ohjelma esitettiin eri tietolähteissä eri kehyksissä.

Toimien luokittelu ja analysointi pohjautuivat käytettävissä oleviin dokumenttilähteisiin. Joidenkin toimien kohdalla tarvittiin tausta-aineistoja analyysin tueksi. Lisäksi tietojen tarkistamisessa saatiin eri maiden sosiaaliturva-asiantuntijoiden apua. Tietokantaan koottiin osana aineistonkeruuprosessia tietoa sosiaalipoliittisten toimien kustannusarvioista ja siitä, miten laajalle kohdejoukolle tai väestön osalle toimet kohdistuvat. Suhteutus julkisen talouden menoihin kussakin maassa vuonna 2020 antoi käsityksen siitä, millaisen suuruusluokan toimista on kyse, vaikka taloudelliset toteumatiedot rajattiin muutamaa Suomen toimea lukuun ottamatta tutkimuksen ulkopuolelle. Pienellä toimella on kuitenkin voinut olla suuri merkitys ihmisten kannalta.

AINEISTOLÄHTEET

- Ahlström, R. & Creutzer, A. (2020). Situation in Sweden. European Consumer Debt Network. Debt Advice in Times of the COVID-19 Pandemic. Money Matters no. 17/2020, 51-53.
<http://ecdn.eu/wp-content/uploads/2020/06/Money-Matters-Vol.-17-2020.pdf>
- Anttila J., Eranti, V., Jousilahti, J., Koponen, J., Koskinen, M., Leppänen, J., Neuvonen, A., Dufva, M., Halonen, M., Myllyoja, J., Pulkka, V-V., Annala, M., Hiilamo, H., Honkatukia, J. Järvensivu, A., Kari, M., Kuosmanen, M., Malho, M., Malkamäki, M. (2018). Pitkän aikavälin politiikalla läpi murroksen – tahtiloja työn tulevaisuudesta: tulevaisuusselonteon taustaselvitys. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. 2018. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja; 34/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-538-9>
- Biasi, M. (2020). Covid-19 and labour law in Italy. European Labour Law Journal, 11(3), 306–313.
<https://doi.org/10.1177/2031952520934569>
- BBC (2020). Coronavirus: What happens when the furlough scheme ends? Luettu 30.8.2020
<https://www.bbc.com/news/explainers-52135342>
- Beskæftigelsesministeriet. (2020). *Oversigt: Disse personer er berettiget til engangstilskud på 1.000 kr.* Luettu 25.7.2020 <https://bm.dk/nyheder-presse/nyheder/2020/06/oversigt-disse-personer-er-berettiget-til-engangstilskud-paa-1000-kr/>
- Coelho, A. (2020). Italy / Europe: Petitions for basic income, in the face of the Corona virus pandemic. Luettu 21.9.2021 <https://basicincome.org/topic/italy/>
- CSN. (2020). Studerar med studiemedel eller studiestartsstöd i Sverige med anledning av coronaviruset. Luettu 15.7.2020 <https://www.csn.se/bidrag-och-lan/studiestod/studiemedel/med-anledning-av-corona--studiemedel.html>
- Danish Government. (2020a). *9 ud af 10 virksomheder har fået hjælp til løn* Luettu 24.7.2020
<https://www.regeringen.dk/nyheder/2020/9-ud-af-10-virksomheder-har-faaet-hjaelp-til-loen/>
- Danish Government. (2020b). *225-timers-krav på pause indtil september på grund af corona-udbruddet.* Luettu 16.5.2021 <https://bm.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2020/06/225-timers-krav-paa-pause-indtil-september-paa-grund-af-corona-udbruddet/>
- Danish Government. (2020c). *Aftale om hjælpepakker til lønmodtagere og virksomheder mv. i forbindelse med gradvis genåbning af Danmark.* Luettu 25.7.2020 <https://bm.dk/media/13591/aftale-om-hjelpakker-til-lonmodtagere-og-virksomheder-mv-i-forbindelse-med-gradvis-genbning-af-danmark.pdf>
- Danish Government. (2020d). *Bred aftale om genopretning af dansk økonomi og udfasning af hjælpepakker.* Luettu 25.7.2020 <https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2020/juni/bred-aftale-om-genopretning-af-dansk-oekonomi-og-udfasning-af-hjaelpakker/>
- Danish Government. (2020e). *Bredt flertal sikrer forsoergelse til mennesker med ekstra risiko ved corona-sygdom.* Luettu 24.7.2020 <https://bm.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2020/05/bredt-flertal-sikrer-forsoergelse-til-mennesker-med-ekstra-risiko-ved-corona-sygdom/>
- Danish Government. (2020f). *COVID-19: Regeringen og alle Folketingets partier er enige om omfattende hjælpepakke til dansk økonomi.* Luettu 25.7.2020 <https://em.dk/nyhedsarkiv/2020/marts/regeringen-og-alle-folketingets-partier-er-enige-om-omfattende-hjaelpakke-til-dansk-oekonomi/>
- Danish Government. (2020g). *Folketinget forlænger suspension af dagpengeforbrug til 30. juni 2021.* Luettu 16.5.2021 <https://bm.dk/arbejdsomraader/aktuelle-fokusomraader/covid-19/>
- Danish Government. (2020h). *Hjælp til familier med hjemsendte børn og udsatte grupper forlænges.* Luettu 5.1.2021 <https://bm.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2020/12/hjaelp-til-familier-med-hjemsendte-boern-og-udsatte-grupper-forlaenges/>

- Danish Government. (2020i). *Lønkomensation bliver nu genindført i hele landet i alle brancher*. Luettu 5.1.2021 <https://em.dk/nyhedsarkiv/2020/december/covid-19-fortsat-adgang-til-generelle-kompensationsordninger/>
- Danish Government. (2020j). *Ny trepartsaftale skal forebygge fyringer*. Luettu 5.1.2021 <https://bm.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2020/08/ny-trepartsaftale-skal-forebygge-fyringer/>
- Danish Government. (2020k). *Oversigt: Disse personer er berettigeret til engangstilskud på 1.000 kr*. Luettu 25.7.2020 <https://bm.dk/nyheder-presse/nyheder/2020/06/oversigt-disse-personer-er-berettigeret-til-engangstilskud-paa-1000-kr/>
- Danish Government. (2020l). *Regeringen og arbejdsmarkedets parter udfaser gradvist lønkompenationsordningen*. Luettu 21.7.2020 <https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2020/juni/regeringen-og-arbejdsmarkedets-parter-udfaser-gradvist-loenkompenationsordningen/>
- Danish Government. (2021). *225-timers-krav på pause indtil september på grund af corona-udbruddet*. Copenhagen: Danish Government. Luettu 16.5.2021 <https://bm.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2020/06/225-timers-krav-paa-pause-indtil-september-paa-grund-af-corona-udbruddet/>
- Die Bundesregierung. (2020). *Weitere Hilfen für Arbeitnehmer*. Luettu 10.9.2020 <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/sozialschutz-paket-2-1746396>
- EPRS European Parliament Research Service. (2020). *Briefing. States of Emergency in response to coronavirus crisis: Situation in certain Member States*. Luettu 21.9.2021 [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2020\)649408](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2020)649408)
- EPRS European Parliament Research Service. (2020). *States of Emergency in response to coronavirus crisis: Situation in certain Member States III*. Luettu 21.9.2021 [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2020\)651972](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2020)651972)
- Esping-Andersen, G. (1996). *After the Golden Age? Welfare State Dilemmas in a Global Economy*. In G. Esping-Andersen (Ed.), *Welfare States in Transition. National Adaptations in Global Economies*. London: Sage.
- Eurofound. (2020). *COVID-19 EU PolicyWatch*. <http://eurofound.link/covid19eupolicywatch>
- Eurofound. (2021). *Changing priorities: The impact of COVID-19 on national policy agendas*. Luettu 17.6.2021 <https://www.eurofound.europa.eu/fi/publications/article/2021/changing-priorities-the-impact-of-covid-19-on-national-policy-agendas>
- European Commission. (2020). *ESPN Flash Report 2020/31 – Germany-COVID-19 socio-economic responses in Germany*. Luettu 21.9.2021 <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22930&langId=en>
- European Comission. (2020). *Policy measures taken against the spread and impact of the coronavirus*. Luettu 9.2.2021 https://ec.europa.eu/info/files/policy-measures-against-spread-coronavirus_en
- Federal Government of Germany. (2020a). *Combating the coronavirus: Germany adopts the largest assistance package in its history*. Luettu 7.9.2020 <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/Priority-Issues/Corona/2020-03-25-combating-the-corona-virus.html>
- Federal Government of Germany. (2020b). *Coronavirus (SARS-CoV-2): Questions relating to labour law and safety and health at work*. Luettu 9.9.2020 https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF-Meldungen/2020/corona-faqs-en.pdf?__blob=publicationFile&v=10
- Federal Government of Germany. (2020c). *Emerging from the crisis with full strength*. Luettu 9.9.2020 <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/Public-Finances/Articles/2020-06-04-fiscal-package.html>
- Federal Government of Germany. (2020d). *Finanzielle Hilfen und Unterstützung für Familien in der Corona-Zeit*. Luettu 10.9.2020 <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/corona/finanzielle-hilfen>
- Federal Government of Germany. (2020e). *FAQs: Multibillion-euro protective shield for Germany*. Luettu 8.9. 2020 <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/Priority-Issues/Corona/faq-corona.html>
- Federal Government of Germany. (2020f). *Protection for the self-employed and social services*. Luettu 10.9.2020 <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/coronavirus/sozialschutz-paket-1735076>

- Federal Government of Germany. (2020g). *Protective shield to manage the coronavirus pandemic: Compensation for short-time work*. Luettu 9.9.2020 <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/Priority-Issues/Corona/2020-03-24-protective-shield-short-time-work.html>
- Federal Government of Germany. (2020h). *Weitere Hilfen für Arbeitnehmer*. Luettu 10.9.2020 <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/sozialschutz-paket-2-1746396>
- Finance Finland. (2020). Ylivelkaantumisen ehkäisy. Lainanhoidon joustot [Press release]. Luettu 21.9.2021 <https://www.finanssiala.fi/korona/Sivut/kysymyksiä.aspx>
- Finland's Ministry of Social Affairs and Health. (2020). *Toimeentulotuen käsittely koronaepidemian aiheuttaman erityistilanteen aikana*. Helsinki. Luettu 15.10.2020 <https://stm.fi/documents/1271139/21203212/Kuntainfo+toimeentulotuki+ja+korona+FI/7bbf13eb-14f7-2c5d-694c-04a3fa64ae46/Kuntainfo+toimeentulotuki+ja+korona+FI.pdf>
- Finnish Customer and Competition Authority. (2020). *Ylivelkaantumisen ehkäisy: korkokatto ja mainontakielto pikavippeihin*. Luettu 4.12.2020 <https://www.kkv.fi/ajankohtaista/Tiedotteet/2020/1.7.2020-kuluttajaluottojen-enimmaisorkkoa-ja-markkinointia-tiukennetaan-tilapäisesti-koronan-vuoksi/>
- Finnish Government. (2020a). Hallituksen esitys (HE 37/2020 vp). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työntekijän eläkelain mukaisen vakuutusmaksun tilapäisestä alentamisesta vuonna 2020*. Luettu 10.12.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_37+2020.aspx
- Finnish Government. (2020b). Hallituksen esitys (51/2020 vp). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi koronavirusepidemian vuoksi palkatta työstä olevalle maksettavasta väliaikaisesta tuesta*. Luettu 10.12.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_51+2020.aspx
- Finnish Government. (2020c). Hallituksen esitys (HE 208/2020 vp). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta*. Luettu 6.11.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_208+2020.aspx
- Finnish Government. (2020d). Hallituksen esitys (HE 105/2020 vp). *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi väliaikaisesta epidemiorvauksesta ja toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta*. Luettu 10.12.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_105+2020.aspx
- Finnish Government. (2020e). Hallituksen esitys (138/2020 vp). *Hallituksen esitys eduskunnalle lainsäädännöksi työttömyyskassojen taloudellisten toimintamahdollisuuksien turvaamisesta*. Luettu 10.12.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_138+2020.aspx
- Finnish Parliament. (2020a). Eduskunnan vastaus EV 69/2020 vp, HE 53/2020 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta*. Luettu 3.12.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_69+2020.aspx
- Finnish Parliament. (2020b). Eduskunnan vastaus EV 57/2020 vp, HE 78/2020 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väliaikaisista poikkeuksista työttömyysturvalakiin covid-19-epidemian vuoksi annetun lain muuttamisesta*. Luettu 3.12.2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_57+2020.aspx
- Finnish Parliament. (2020c). Eduskunnan vastaus EV 63/2020 vp, HE 65/2020 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain väliaikaisesta muuttamisesta*. Luettu 13.10.2021 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_63+2020.aspx
- Forbes. (2020). What You Need To Know About Expanded Unemployment Benefits For COVID-19. Luettu 31.8.2020 <https://www.forbes.com/sites/advisor/2020/03/25/what-you-need-to-know-about-expanded-unemployment-benefits-for-covid-19/#46df27f036e4>
- Försäkringskassan. (2020a). *Bostadsbidrag till barnfamiljer*. Luettu 20.7.2020 https://www.forsakringskassan.se/privatpers/arbetsokande/bostadsbidrag/bostadsbidrag_till_barnfamiljer
- Försäkringskassan. (2020b). *Ersättning för sjuklönekostnader*. Luettu 13.7.2020 <https://www.forsakringskassan.se/arbetsgivare/ersattningar-och-bidrag/ersattningar-for-hoga-sjuklonekostnader>
- García-Muñoz Alhambra, M. A. (2020). Covid-19 and labour law in Spain. *European Labour Law Journal*, 11(3), 319-323.

- Gentilini, U., Almenfi, M., Orton, I., & Dale, P. (2020). *Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures*. Luettu 4.2.2021 Washington DC: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33635>
- Government of Iceland. (2020a). *Iceland's response*. Luettu 21.9.2021 <https://www.covid.is/sub-categories/iceland-s-response>
- Government of Iceland. (2020b). *Government of Iceland announces increased support for companies and extension of part-time unemployment benefits*. Luettu 27.7.2020 <https://www.government.is/news/article/2020/04/28/Government-of-Iceland-announces-increased-support-for-companies-and-extension-of-part-time-unemployment-benefits/>
- Government of Iceland. (2020c). *Icelandic Government announces 1.6bn USD response package to the COVID-19 crisis*. Luettu 28.7.2020 <https://www.government.is/news/article/2020/03/21/Icelandic-Government-announces-1.6bn-USD-response-package-to-the-COVID-19-crisis/>
- Government of Iceland. (2020d). *Measures in response to COVID19*. Luettu 12.1.2021 <https://www.government.is/topics/economic-affairs-and-public-finances/measures-in-response-to-covid19/>
- Government of Iceland. (2020e). *Q and A on Measures in response to COVID19*. Reykjavik. Luettu 28.7.2020 <https://www.government.is/government/covid-19/q-and-a-on-measures-in-response-to-covid19/>
- Government of Iceland. (2020f). *Resilience: strengthening Iceland's foothold: Second package of Government measures in response to the COVID-19 pandemic*. Luettu 28.7.2020 <https://www.government.is/library/Files/Annar%20efnahagspakki%20vFF%20loka.pdf>
- Government of Iceland. (2020g). *Strengthening Iceland's foothold: measures announced 20 November 2020*. Luettu 7.1.2021 https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/FOR/Fylgiskjol-i-frett/Vidspyrnafyririssland_November2020_01.pdf
- Government of Iceland. (2020h). Prime Ministers office. *Measures in response to COVID19*. March 21st 2020. Luettu 12.1.2021. <https://www.government.is/topics/economic-affairs-and-public-finances/measures-in-response-to-covid19/>
- Government of Italy. (2020). *The measures introduced by the Italian government to support families*. Luettu 26.1.2021 <https://www.mef.gov.it/en/covid-19/The-measures-introduced-by-the-Italian-government-to-support-families-00001/>
- Government of Japan. (2020a). *[COVID-19] Emergency Economic Measures for Response to COVID-19 to protect the lives and lifestyles of the public and move toward economic recovery*. Luettu 20.4.2020 http://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/_00019.html
- Government of Japan. (2020b). *Emergency Student Support Handout for Continuing Studies: Application Guide (for Students)*. Luettu 16.1.2021 https://www.mext.go.jp/content/20200527_mxt_gakushi_01_000007490_01.pdf
- Government of Japan. (2020c). *Japan's National Tax Agency. For taxpayers who face difficulty paying their national tax due to the influence of the novel coronavirus disease (COVID-19)*. Luettu 17.1.2021 https://www.nta.go.jp/english/tax_payment/01.htm
- Government of Japan. (2020d). *Monetary Assistance for Everyday Lives*. Luettu 12.10.2020 <https://www.mhlw.go.jp/content/000743778.pdf>
- Government of Netherlands. (2020a). *Brochure - Help and support when self-quarantining (staying at home)*. Luettu 10.2.2021 <https://www.government.nl/topics/coronavirus-covid-19/documents/leaflets/2020/10/23/help-and-support-when-self-quarantining-staying-at-home>
- Government of Netherlands. (2020b). *The coronavirus and your company: Dutch government measures to help business*. Luettu 10.2.2021 <https://business.gov.nl/corona/overview/the-coronavirus-and-your-company/>
- Government of Netherlands. (2020c). *Hulp bij baanverlies, van werk(loosheid) naar werk*. Luettu 27.1.2021 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ondernemen-en-werken-in-coronatijd/hulp-bij-baanverlies-scholing-en-schulden-sociaal-pakket/van-werkloosheid-naar-werk>
- Government of Netherlands. (2020d). *Kabinet verlengt coronasteun banen en economie tot en met 2021*. Luettu 28.8.2020 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/08/28/kabinet-verlengt-coronasteun-banen-en-economie-tot-en-met-2021>

- Government of Netherlands. (2021a). *Corona crisis: temporary emergency bridging measure NOW*.
Luettu 9.2.2021 <https://business.gov.nl/subsidy/corona-crisis-temporary-emergency-measure-now/>
- Government of Netherlands. (2021b). *Coronavirus: financial schemes for businesses and self-employed people*. Luettu 9.2.2021 <https://www.government.nl/topics/coronavirus-covid-19/information-for-business-owners>
- Government of Netherlands. (2021c). *Third set of corona support measures for entrepreneurs*.
Luettu 9.2.2021 <https://business.gov.nl/corona/overview/third-set-of-corona-support-measures-for-entrepreneurs/>
- Government of Norway. (2019). *Aktivitetsplikt for unge mottakere av sosialhjelp*. Luettu 15.5.2021
<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forskningsrapporter-og-evalueringer-finansiert-av-nav/sosiale-tjenester-rapportarkiv/aktivitetsplikt-for-unge-mottakere-av-sosialhjelp>
- Government of Norway. (2020a). *Alderspensionister kan jobbe under koronakrisen uten å tape pensjon*.
Luettu 17.7.2020 <https://www.klp.no/pensjon/pensjonerte-sykepleiere-kan-jobbe-uten-a-tape-pensjon>
- Government of Norway. (2020b). *Changes to the rules for temporary layoffs and unemployment benefit*.
Luettu 16.7.2020 <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/changes-to-the-rules-for-temporary-layoffs-and-unemployment-benefits/id2694346/>
- Government of Norway. (2020c). *Economic Measures in Norway in Response to Covid-19*
Luettu 3.1.2021 <https://www.regjeringen.no/en/topics/the-economy/economic-policy/economic-measures-in-norway-in-response-to-covid-19/id2703484/>
- Government of Norway. (2020d). *Ekstra betalingsutsettelse på grunn av koronasituasjonen*.
Luettu 17.7.2020 <https://www.lanekassen.no/nb-NO/aktuell-kundeinformasjon/stipend-og-lan/korona/koronasituasjonen-for-deg-som-betaler-pa-lanet/ekstra-betalingsutsettelse-pa-grunn-av-koronasituasjonen/>
- Government of Norway. (2020e). *Endringer i sosialtjenesteloven og endringer av midlertidig forskrift om unntak fra sosialtjenesteloven*. Luettu 15.5.2021
<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/nyheter/endringer-i-sosialtjenesteloven-og-endringer-av-midlertidig-forskrift-om-unntak-fra-sosialtjenesteloven>
- Government of Norway. (2020f). *The following people in vital roles for ensuring security of food and fuel supply are to be offered day care and primary schooling for their children*. Luettu 4.8.2020
<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/The-following-people-in-vital-roles-for-ensuring-security-of-food-and-fuel-supply-are-to-be-offered-day-care-and-primary-schooling-for-their-children/id2693623/>
- Government of Norway. (2020g). *Foreldres rett til omsorgspenger doubles*. Luettu 16.7.2020
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/foreldres-rett-til-omsorgspenger-doubles/id2694342/>
- Government of Norway. (2020h). *Foreslår endringer i kvalifiseringsprogrammet og aktivitetsplikten*.
Luettu 14.5.2021 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/foreslar-endringer-i-kvalifiseringsprogrammet-og-aktivitetsplikten/id2696471/>
- Government of Norway. (2020i). *The Government acts to mitigate effects of the COVID-19 pandemic on the economy*. Luettu 15.7.2020 <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/changes-to-the-rules-for-temporary-layoffs-and-unemployment-benefits/id2694346/>
- Government of Norway. (2020j). *Midlertidig økt fleksibilitet i boliglånsforskriften*. Luettu 20.10.2020
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/midlertidig-okt-fleksibilitet-i-boliglansforskriften/id2694589/>
- Government of Norway. (2020k). *Norway supports efforts to combat coronavirus (covid-19) outbreak*.
Luettu 16.7.2020 <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-supports-efforts-to-combat-coronavirus-covid-19-outbreak/id2690617/>
- Government of Norway. (2020l). *Nå kan bedrifter og organisasjoner få støtte for å ta permitterte tilbake i job*.
Luettu 16.7.2020 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/na-kan-bedrifter-og-organisasjoner-fa-stotte-for-a-ta-permitterte-tilbake-i-jobb/id2721664/>
- Government of Norway. (2020m). *Redusert arbeidsgiveravgift og kompensasjonsordning for arbeidsgivere i tiltakssonen og på Svalbard*. Luettu 18.7.2020 <https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/arbeidsgiver/a-meldingen/siste-fra-a-ordningen/reduert-arbeidsgiveravgift-og-kompensasjonsordning-for-arbeidsgivere-i-tiltakssonen-og-pa-svalbard/#reduert-arbeidsgiveravgift-for-3-termin-2020>

- Government of Norway. (2020n). *Refusjon av sykepenger for fravær som skyldes korona*. Luettu 17.7.2020 <https://www.nav.no/no/bedrift/oppfolging/sykmeldt-arbeidstaker/nyheter/refusjon-av-sykepenger-ved-koronavirus-hva-er-status>
- Government of Norway. (2020o). *Spørsmål og svar om koronavirus og studenter i Norge*. Luettu 17.7.2020 <https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/innsikt/barnehager-skoler-hoyskoler-og-universiteter-stenges-pa-grunn-av-koronaviruset/koronavirus-og-studenter-i-norge/id2693629/>
- Government of Norway. (2020p). *Sykepenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere* Luettu 17.7.2020 <https://www.nav.no/no/person/arbeid/sykmeldt-arbeidsavklaringspenger-og-yrkesskade/sykepenger/sykepenger-til-selvstendig-naringsdrivende-og-frilansere>
- Government of Norway. (2020q). *Temporary changes in the mortgage regulation*. Luettu <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/temporary-changes-in-the-mortgage-regulation/id2694589/>
- Government of Norway. (2020r). *Utdanning og dagpenger*. Luettu 17.7.2020 <https://www.nav.no/arbeid/no/student/>
- Government of Republic of Korea. (2020a). *Comprehensive Economic Policy Response to the COVID-19 Pandemic*. Luettu 9.1.2021 <http://english.moef.go.kr/pf/selectTbPolicyFocusList.do#link>
- Government of Republic of Korea. (2020b). *Gov't launches additional economic relief measures for vulnerable groups affected by the Covid-19 outbreak*. Luettu 7.1.2021 http://www.moel.go.kr/english/poli/poliNewsnews_view.jsp?idx=1559
- Government of Republic of Korea. (2020c). *Supplementary budget to get over COVID-19 outbreak*. Luettu 7.1.2021 <http://www.korea.net/Government/Current-Affairs/National-Affairs/view?articleId=52949&subId=6&affairId=2034&pageIndex=2#none>
- Government of Republic of Korea. (2020d). *Tackling COVID-19 Health, Quarantine and Economic Measures: Korean Experience*. Luettu 9.1.2021 https://kosis.kr/files/covid/COVID19_5_1.pdf
- Government of Sweden. (2020a). *Ersättning till riskgrupper samt vissa anhöriga och föräldrar* Luettu 18.7.2020 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/06/ersattning-till-riskgrupper-samt-vissa-anhoriga-och-foraldrar/>
- Government of Sweden. (2020b). *Förebyggande sjukpenning för riskgrupper*. Luettu 20.7.2020 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/06/forebyggande-sjukpenning-for-riskgrupper/>
- Government of Sweden. (2020c). *Förstärkta åtgärder för arbetstagare och företag*. Luettu 18.7.2020 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/05/forstarkta-atgarder-for-arbetstagare-och-foretag/>
- Government of Sweden. (2020d). *A-kassan förändras tillfälligt*. Luettu 12.6.2020 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/04/a-kassan-forandras-tillfalligt/>
- Government of Sweden. (2020e). *Socialutskottets betänkande 2019/20:SoU26 Särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av sjukdomen covid-19*. Luettu 13.7.2020 <https://data.riksdagen.se/fil/D722DAC3-3A65-46C8-98AB-F1309352F133>
- Government of Sweden. (2020f). *Studerande får behålla sitt studiestöd vid inställd undervisning i samband med åtgärder mot smittspridning*. Luettu 14.1.2021 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/studerande-far-behalla-sitt-studiestod-vid-installad-undervisning-i-samband-med-atgarder-mot-smittspridning/>
- Government of Sweden. (2020g). *Tillfälligt höjt tak i a-kassan från dag 101*. Luettu 18.7.2020 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/05/tillfalligt-hojt-tak-i-a-kassan-fran-dag-101/>
- Government of Sweden. (2020h). *Tillfälligt sänkta socialavgifter med anledning av coronaviruset*. Luettu 27.7.2020 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/03/om-forslaget-tillfalligt-sankta-socialavgifter-med-anledning-av-coronaviruset/>
- Government of Sweden. (2020i). *Åtgärder inom sjukförsäkringen med anledning av nya coronaviruset*. Luettu 14.7.2020 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/socialforsakringar/atgarder-inom-sjukforsakringen-med-anledning-av-corona/#sjuklon>
- Government of Sweden. (2021). *Coronaviruset – det här gäller* Luettu 14.1.2021 <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/coronaviruset-det-har-galler>

- Hanesch, W. (2020). *COVID-19 socio-economic responses in Germany, ESPN Flash Report 2020/31, European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission.*
- Hiilamo, H. (2020). European Consumer Debt Network. (2020). Debt Advice in Times of the COVID-19 Pandemic. Money Matters no. 17/2020. Luettu 31.1.2021. <http://ecdn.eu/wp-content/uploads/2020/06/Money-Matters-Vol.-17-2020.pdf>
- Hyelín, K. & Jihae, L. (2020). Small biz owners, self-employed to get COVID-19 relief funds. Luettu 9.1. 2021 <http://www.korea.net/NewsFocus/policies/view?articleId=189607>
- Ilmarinen. (2020a). *Päivitysvä: Kysymyksiä koronaviruksen vaikutuksista eläkevakuuttamiseen.* Luettu 21.9.2021 <https://www.ilmarinen.fi/tietoa-ilmarisesta/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronaviruksen-vaikutuksista-elakevakuuttamiseen/>
- Ilmarinen. (2020b). *Työllisyyden edistäminen: kolmen kuukauden viivästyttäminen yrityksille eläkemaksuihin.* Luettu 21.9.2021 Helsinki: <https://www.ilmarinen.fi/tietoa-ilmarisesta/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronaviruksen-vaikutuksista-elakevakuuttamiseen/>
- IMF. (2020a). *Country Policy Tracker.* Luettu 21.9.2021 Washington: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#F>
- IMF. (2020b). *Policy responses to Covid-19.* Luettu 21.9.2021 Washington: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#U>
- International Social Security Association ISSA. (2020a). *Coronavirus – Social Security Responses* Luettu 21.9.2021 <https://www1.issa.int/coronavirus/>
- International Social Security Association ISSA. (2020b). *Coronavirus country measures.* Luettu 11.11.2020 <https://www1.issa.int/coronavirus/country-measures>
- International Social Security Association ISSA. (2020c). *Country-profiles: pensions. The country scheme descriptions.*
- International Social Security Association ISSA. (2020d). *Policy-Responses-to-COVID-19.* Luettu 21.9.2021 <https://www1.issa.int/coronavirus/country-measures>
- Kangas, O. (2020). *Finland: Policy measures in response to the Covid-19 pandemic, ESPN Flash Report 2020/59, European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission.* Luettu 24.9.2020.
- Kangas, O. (2020). *Poikkeukselliset ajat avaavat poikkeuksellisia mahdollisuuksia.* Luettu 26.10.2020 Helsinki <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7156-1>
- KELA (2021). *Kelan Tilastotietokanta, Kelasto.*
- Klingebiel, S. & Torres, L. T. (2020). *Republic of Korea and COVID-19: Gleaning governance lessons from a unique approach.* Luettu 21.9.2021
- Korean-German Chamber of Commerce. (2020). *Summary of governmental measures to respond to COVID-19 (as of 29 May)* Luettu 21.9.2021 <https://korea.ahk.de/en/translate-to-english-covid-19/government-support>
- Korean-German Chamber of Commerce and Industry. (2020). *Summary of support measures for businesses by the Korean government during COVID-19.* Luettu 1.4.2021 https://korea.ahk.de/fileadmin/AHK_Korea/Navigation_menu/News/COVID19/20200401_Summary_of_support_measures_for_businesses_in_Korea.pdf
- KPMG. (2020). *Japan: Government and institution measures in response to COVID-19.* Luettu 21.9.2021 <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/japan-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html>
- Laurie M. Tisch Center for Food, Education & Policy. (2020). *COVID-19 Federal Update: What the Stimulus Package Means for Federal Nutrition Programs.* Luettu 18.8.2020 <https://www.tc.columbia.edu/tisch/blog/news/covid-19-fed-update-what-the-stimulus-package-means-for-fed-nutrition-programs/>
- Low Incomes Tax Reform Group. (2020). *Coronavirus: childcare support and benefits for children.* Luettu 30.1.2021 <https://www.litrg.org.uk/tax-guides/coronavirus-guidance/coronavirus-childcare-support-and-benefits-children>

- Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland. (2020). *Hallitus esittää väliaikaisia muutoksia työvoimakoulutukseen – TE-toimistot voisivat tarjota myös korkeakoulututkintoon johtavia opintoja*. Luettu 10.11.2020 <https://tem.fi/-/hallitus-esittaa-vali aikaisia-muutoksia-tyovoimakoulutukseen-te-toimistot-voisivat-tarjota-myo s-korkeakoulututkintoon-johtavia-opintoja>
- National Enforcement Authority Finland. (2020). *Temporary changes to enforcement legislation due to the COVID-19 epidemic will remain in force until end of December 2021*. Luettu 21.9.2021 <https://ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos/ajankohtaista/koronavirus/ulosotonlainsaadantoonkoronavirusepidemiastajoh tuviavali aikaisiamuutoksia1.5.2020lukien.html>
- Netherlands Enterprise Agency. (2020, 11.9.2020). *Temporary bridging measure for self-employed professionals (Tozo)*. Luettu 9.2.2021 <https://business.gov.nl/subsidy/temporary-bridging-measure-self-employed-professionals-tozo/>
- OECD. (2016). *Affordable Housing Database*. Luettu 21.9.2021 <https://www.oecd.org/housing/data/affordable-housing-database/>
- OECD. (2020a). *Beyond containment: Health systems responses to COVID-19 in the OECD*. Luettu 7.1.2021 <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/beyond-containment-health-systems-responses-to-covid-19-in-the-oecd-6ab740c0/>
- OECD. (2020b). *Health Statistics 2020*. Luettu 21.9.2021 <https://stats.oecd.org/Index.aspx?ThemeTreeId=9>
- OECD. (2020c). *Job retention schemes during the COVID-19 lockdown and beyond*. Luettu 11.9.2020 <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/job-retention-schemes-during-the-covid-19-lockdown-and-beyond-0853ba1d/#figure-d1e1427>
- Parliament of Denmark. (2020). *Lovforslag L212*. Luettu 5.1.2021 https://www.ft.dk/ripdf/samling/20191/Lovforslag/L212/20191_L212_som_fremsat.pdf
- Prime Minister's Office Finland. (2021). *Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote: Työministeri Haatainen: Yrittäjien työmarkkinatukea jatketaan 30.6.2021 asti*. Luettu 1.2.2021 <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/tyoministeri-haatainen-yrittajien-tyomarkkinatukea-jatketaan-30.6.2021-asti>
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020a). *Jäitkö työttömäksi koronatilanteessa?* Helsinki: The National Insurance Institution. Luettu 6.11.2020 <https://www.kela.fi/tyottomyysturva-korona>
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020b). *Lomauttaminen*. Helsinki: Finnish Government. Luettu 26.10.2020 https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/henkiloston_kehittaminen/lomauttaminen/index.html
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020c). *Palkansaajan ja yrittäjän työttömyysturvan muutokset*. Helsinki: The Social Insurance Institution. Luettu 18.11.2020 <https://www.kela.fi/tyottomyysturva-korona#palkansaajan-ja-yrittajan-tyottomyysturva>
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020d). *Rekrytoi ulkomailta*. Helsinki: Finnish Government. Luettu 23.11.2020 https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/rekrytoi_ulkomailta/index.html
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020e). *Tartuntatautipäiväraha korvaa ansionmenetyksen karanteenin aikana*. Helsinki: The National Insurance Institution. Luettu 16.11.2020 https://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/tartuntatautipavara-ha-korvaa-ansionmenetyksen-karanteenin-aikana
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020f). *Temporary Epidemic compensation*. Helsinki: The Social Insurance Institution. Luettu 13.10.2020 <https://www.kela.fi/vali aikainen-epidemiakorvaus>
- Social Insurance Institution of Finland KELA. (2020g). *Työttömyysetuuden suojaosa 500 euroa vuoden loppuun – myös useat muut poikkeukset jatkuvat*. Helsinki: The Social Insurance Institution. Luettu 31.10.2020 <https://www.kela.fi/-/tyottomyyssetuuden-suojaosa-500-euroa-vuoden-loppuun-myo s-useat-muut-poikkeukset-jatkuvat>
- Statistics Finland. (2020). *Official Statistics of Finland (OSF): Labour force survey*. Luettu 12.5.2021 http://www.stat.fi/til/tyti/2020/12/tyti_2020_12_2021-01-28_tie_001_fi.html

- Tokumoto A, Akaba H, Oshitani H, Jindai K, Wada K, Imamura T et al. *COVID-19 health system response monitor: Japan*. New Delhi: World Health Organization Regional Office for South-East Asia; 2021. Luettu: 18.4.2021 <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/338399/9789290228264-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tolhurst, A. (2020). Increase of £1.60 a week in statutory sick pay labelled a 'joke' by GMB amid coronavirus crisis. *Politics Home*. Luettu 21.9.2021 <https://www.politicshome.com/news/article/increase-of-160-a-week-in-sick-pay-labelled-a-joke-by-gmb-amid-coronavirus-crisis>
- Tsuruga, I. (2020). *Policy design of the employment adjustment subsidy in Japan*. Luettu 21.9.2021 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-jakarta/documents/publication/wcms_754424.pdf
- UK Government. (2020a). *Coronavirus (COVID-19) Action Plan*. Luettu 21.9.2021 <https://www.gov.uk/government/publications/coronavirus-action-plan>
- UK Government. (2020b). *Coronavirus (COVID-19): what to do if you're already getting benefits*. Luettu 1.9.2020. <https://www.gov.uk/guidance/coronavirus-covid-19-what-to-do-if-youre-already-getting-benefits#working-tax-credit-and-child-tax-credit>
- UK Government. (2020c). *Coronavirus (COVID-19): what to do if you're employed and cannot work*. Luettu 1.9.2020 <https://www.gov.uk/guidance/coronavirus-covid-19-what-to-do-if-youre-employed-and-cannot-work#financial-support-if-you-have-symptoms-of-coronavirus-covid-19>
- UK Government. (2020d). *Coronavirus: childcare support and benefits for children* Luettu 31.1.2021 <https://www.litrg.org.uk/tax-guides/coronavirus-guidance/coronavirus-childcare-support-and-benefits-children>
- UK Government. (2020e). *Coronavirus: High Income Child Benefit Charge (HICBC): What to do if your income falls?* Luettu 30.1.2021 <https://www.litrg.org.uk/tax-guides/coronavirus-guidance/coronavirus-high-income-child-benefit-charge-hicbc-what-to-do-if-your>
- UK Government. (2020f). *Guidance for students from England, Wales and Northern Ireland*. Luettu 30.1.2021 <https://www.gov.uk/guidance/guidance-for-students-from-england-wales-and-northern-ireland#can-i-still-apply-for-student-finance>
- UK Government. (2020g). *How to access government financial support if you or your business has been affected by COVID-19*. Luettu 1.9.2020 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/878995/Covid-19_fact_sheet.pdf
- UK Government. (2020h). *Landmark Kickstart scheme opens*. Luettu 5.9.2020 <https://www.gov.uk/government/news/landmark-kickstart-scheme-opens>
- UK Government. (2020i). *Statutory Sick Pay (SSP): employer guide*. Luettu 18.10.2020 <https://www.gov.uk/employers-sick-pay>
- UK Government. (2020j). *Support for those affected by Covid-19*. Luettu 1.9.2020 <https://www.gov.uk/government/publications/support-for-those-affected-by-covid-19>
- UK Government. (2020k). *Voucher scheme launches for schools providing free school meals*. Luettu 5.9.2020 <https://www.gov.uk/government/news/voucher-scheme-launches-for-schools-providing-free-school-meals>
- UK Government. (2020l). *What the Coronavirus Bill will do*. Luettu 5.9.2020 <https://www.gov.uk/government/publications/coronavirus-bill-what-it-will-do/what-the-coronavirus-bill-will-do>
- UK Government. (2021m). *Guidance. Check if your employer can use the Coronavirus Job Retention Scheme*. Luettu 8.2.2021 <https://www.gov.uk/guidance/check-if-you-could-be-covered-by-the-coronavirus-job-retention-scheme>
- UK Government. (2020n). *£20m announced to fund vaccines for coronavirus and other infectious diseases*. Luettu 2.4.2021 <https://www.gov.uk/government/news/20m-announced-to-fund-vaccines-for-coronavirus-and-other-infectious-diseases>
- US Government. (2020a). *The \$1,200 coronavirus checks, explained*. Luettu 12.8.2020 <https://www.vox.com/future-perfect/2020/3/23/21190955/stimulus-checks-from-government-approved>

- US Government. (2020b). *The Administration for Children and Families to Release Funding to Support the Child Care and Development Block Grant* Luettu 18.8.2020 <https://www.hhs.gov/about/news/2020/04/10/administration-children-and-families-release-funding-support-child-care-and-development-block-grant.html>
- US Government. (2020c). *The CARES Act and Employer Student Loan Contributions*. Luettu 17.8.2020 <https://www.elfi.com/cares-act-employer-student-loan-contributions/>
- US Government. (2020d). *Congressional Leaders Agree to Coronavirus Response Package with Funding for Homelessness and Housing*. Luettu 18.8.2020 <https://nlihc.org/resource/congressional-leaders-agree-coronavirus-response-package-funding-homelessness-and-housing>
- US Government. (2020e). *Coronavirus and Forbearance Info for Students, Borrowers, and Parents*. Luettu 16.1.2021 <https://studentaid.gov/announcements-events/coronavirus>
- US Government. (2020f). *Department of Labor Announces New Guidance to States on Unemployment Insurance Programs*. Luettu 16.1.2021 <https://www.dol.gov/newsroom/releases/eta/eta20201230-1>
- US Government. (2020g). *Department Of Labor Publishes Guidance on Pandemic Unemployment Assistance*. Luettu 16.1.2021 <https://www.dol.gov/newsroom/releases/eta/eta20200405>
- US Government. (2020h). *Department of Labor Publishes Latest Guidance Regarding Pandemic Emergency Unemployment Compensation Program*. Luettu <https://www.dol.gov/newsroom/releases/eta/eta20200410>
- US Government. (2020i). *Economic Impact Payment Information Center*. Luettu 10.8.2020 <https://business.gov.nl/corona/overview/the-coronavirus-and-your-company/>
- US Government. (2020j). *Families First Coronavirus Response Act: Employee Paid Leave Rights*. Luettu 31.1.2021 <https://www.dol.gov/agencies/whd/pandemic/ffcra-employee-paid-leave>
- US Government. (2020k). *A guide to COVID-19 economic stimulus relief*. Luettu 10.8.2020 <https://www.consumerfinance.gov/about-us/blog/guide-covid-19-economic-stimulus-checks/>
- US Government. (2020l). *Issues Additional Guidance About Short-Time Compensation Program Provisions*. Luettu 17.8.2020 <https://www.dol.gov/newsroom/releases/eta/eta20200504>
- US Government. (2020m). *Learn about mortgage relief options and protections*. Luettu 10.8.2020 <https://www.consumerfinance.gov/coronavirus/mortgage-and-housing-assistance/mortgage-relief/>
- US Government. (2020n). *Major changes to retirement plans due to COVID-19*. Luettu 17.8.2020 <https://www.irs.gov/newsroom/major-changes-to-retirement-plans-due-to-covid-19>
- US Government. (2020o). *New COVID-19 Employer Tax Credits The Employee Retention Credit*. Luettu 7.8.2020 <https://www.irs.gov/coronavirus/new-employer-tax-credits>
- US Government. (2020p). *Taxpayers need to resume payments by July 15*. Luettu 10.8.2020 <https://www.irs.gov/newsroom/taxpayers-need-to-resume-payments-by-july-15>
- US Government. (2020q). *Temporary Rule: Paid Leave Under the Families First Coronavirus Response Act*. Luettu 16.1.2021 <https://www.dol.gov/agencies/whd/ffcra>
- US Government. (2020r). *Treasury and IRS Delay Federal Tax Day from April 15 to July 15 Due to COVID-19 Outbreak*. Luettu 10.8.2020 <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm953>
- US Government. (2020s). *Unemployment Insurance Program Letter No. 15-20*. Luettu 14.8.2020 https://wdr.doleta.gov/directives/attach/UIPL/UIPL_15-20_Change_2_acc.pdf
- US Government. (2020t). *USDA Makes it Easier to Feed Kids and Those Who Need Food During the COVID-19 National Emergency*. Luettu 18.8.2020 <https://www.fns.usda.gov/news-item/usda-021520>
- US Government. (2020u). *What you need to know about student loans and the coronavirus pandemic*. Luettu 10.8.2020 <https://www.consumerfinance.gov/about-us/blog/what-you-need-to-know-about-student-loans-and-coronavirus-pandemic/>
- US Government. (2021). *Centres for Disease control and prevention. Temporary Halt in Residential Evictions to Prevent the Further Spread of COVID-19*. Luettu 28.5.2021 <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/covid-eviction-declaration.html>

LIITTEET

Taulukko 1. Julkisen talouden menot 2018 – 2026 (ennusteet), kansallisin valuutoin (mrd.), IMF
(<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021>)

OECD-maat	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Suomi	124.673	128.232	134.508	139.626	141.718	144.273	147.853	151.438	155.582
Ruotsi	2,354.774	2,425.630	2,627.407	2,714.903	2,745.181	2,784.670	2,885.403	2,990.416	3,114.050
Norja	1,738.497	1,840.266	1,982.237	1,975.469	2,037.147	2,091.083	2,152.307	2,226.523	2,303.271
Tanska	1,139.103	1,149.867	1,269.178	1,258.013	1,287.377	1,318.822	1,357.707	1,401.958	1,457.651
Islanti	1,249.393	1,322.597	1,461.319	1,548.530	1,611.866	1,626.861	1,592.467	1,623.252	1,699.608
Saksa	1,492.201	1,558.090	1,702.572	1,828.387	1,760.585	1,790.584	1,841.058	1,896.654	1,959.562
Alankomaat	321.166	334.234	373.745	387.522	394.253	403.689	410.057	418.395	431.395
Espanja	501.630	523.441	585.290	608.131	598.803	610.642	623.406	621.368	636.983
Italia	857.152	871.003	945.602	980.448	959.978	951.038	941.150	956.562	958.816
Yhdysvallat	7,301.425	7,647.498	9,666.476	10,213.305	8,960.292	8,942.176	9,233.092	9,657.285	10,060.553
Iso-Britannia	835.391	862.293	1,062.301	1,067.159	994.730	1,005.767	1,041.872	1,080.856	1,119.419
Etelä-Korea	386,907.000	433,993.000	493,260.394	513,223.004	525,899.586	549,645.858	571,606.696	590,720.302	607,457.002
Japani	205,740.600	208,885.900	251,571.239	240,922.008	218,428.674	214,913.116	217,128.100	219,582.471	222,603.354

VIITTEET

1. Greer, S.L., et al., *The comparative politics of COVID-19: The need to understand government responses*. Global Public Health, 2020. 15(9): p. 1413-1416.
2. Greve, B., et al., *Nordic welfare states—still standing or changed by the COVID-19 crisis?* Social Policy and Administration 2020. 55(2): p. 295-311.
3. Hick, R. and M. Murphy, *Common shock, different paths? Comparing social policy responses to COVID-19 in the UK and Ireland*. Soc Policy Adm. 2021: 55: 312– 325., 2021.
4. Aidukaite, J., et al., *Social policy in the face of a global pandemic: Policy responses to the COVID-19 crisis in Central and Eastern Europe*. Soc Policy Adm. 2021: 55: Mar; 55, 2021. 2: p. 358-373.
5. Nieuwenhuis, R. and M.A. Yerkes, *Workers' well-being in the context of the first year of the COVID-19 pandemic*, . Community, Work & Family, 24, 2021. 2: p. 226-235.
6. Kovacevic, M. and A. Jahic, *Human development data story COVID-19 and Human Development: Exploring global preparedness and vulnerability* 2020, UNDP.
7. (EPRS), E.P.R.S., *Briefing. States of Emergency in response to coronavirus crisis: Situation in certain Member States* 2020, European Parliament: Brussels.
8. *Iceland's response*. 2020; The Office of the Medical Director of Health and the National Commissioner of Police's Civil Protection Department are behind covid.is. (The site is updated regularly).
<https://www.covid.is/sub-categories/iceland-s-response>
9. Government.no. *Norway supports efforts to combat coronavirus (covid-19) outbreak*. Luettu: 14.2.2020
<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-supports-efforts-to-combat-coronavirus-covid-19-outbreak/id2690617>
10. Norway's Government, *The following people in vital roles for ensuring security of food and fuel supply are to be offered day care and primary schooling for their children*. 2020. Luettu 4.8.2020
<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/The-following-people-in-vital-roles-for-ensuring-security-of-food-and-fuel-supply-are-to-be-offered-day-care-and-primary-schooling-for-their-children/id2693623/>
11. Government, UK, *£20m announced to fund vaccines for coronavirus and other infectious diseases*. 2020. Luettu 5.2.2020 <https://www.gov.uk/government/news/20m-announced-to-fund-vaccines-for-coronavirus-and-other-infectious-diseases>
12. Government, UK, *Coronavirus: Action plan. A guide to what you can expect across the UK*, 3.3.2020. Luettu 18.12.2020 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/869827/Coronavirus_action_plan_-_a_guide_to_what_you_can_expect_across_the_UK.pdf
13. Japan's Cabinet Public Relations Office, C.S. *[COVID-19] Emergency Economic Measures for Response to COVID-19 to protect the lives and lifestyles of the public and move toward economic recovery*. [20.4.2020];
http://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/_00019.html
14. Klingebiel, S. and L. Tørres, *Republic of Korea and COVID-19: Gleaning governance lessons from a unique approach*. . 2020, United Nations Development Programme.
15. Hale, T., et al., *A global panel database of pandemic policies (Oxford COVID-19 Government Response Tracker)*. Nature Human Behaviour, 2021. 5(4): p. 529-538.
16. OECD, *Household debt (indicator)*. 2021. Luettu 23.3.2021 <http://doi.org/DOI:10.1787/f03b6469-en>
17. Hall, P., *Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain*. Comparative Politics, 1993. 25(3): p. 275-296.

18. Esping-Andersen, G., *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. 1990, Cambridge: Polity Press.
19. Kujala, A., & Danielsbacka, M., *Hyvinvointivaltion loppu: Vallanpitäjät, kansa ja vasta-vuoroisuus*. 2015, Helsinki: Tammi.
20. Ferrera, M., *The 'Southern Model' of Welfare in Social Europe*. *Journal of European Social Policy*, 1996. 6(1): p. 17-37.
21. Julkunen, R., *Muuttuvat hyvinvointivaltiot. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina*. 2017, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
22. Aspalter, C., *The East Asian welfare model*. *International Journal of Social Welfare*, 2006. 15(4): p. 290-301.
23. Hiilamo, H., *Adopting the Nordic welfare state model to the challenges of automation*. In Koivunen, A., Ojala, J., & Holmén, J. (Eds.). (2021). *The Nordic Economic, Social and Political Model: Challenges in the 21st Century* (1st ed.). London: Routledge. p. 227-241. <https://doi.org/10.4324/9780429026690>
24. Bonoli, G., V. George, and P. Taylor-Gooby, *European Welfare Futures*. 2000, Cambridge: Polity Press.
25. Esping-Andersen, G., *Social Foundations of Postindustrial Economies*. 1999, Oxford: Oxford University Press.
26. Hall, P. and D. Soskice, *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. 2001, Oxford: Oxford University Press.
27. Mok, K.H., Y.-W. Ku, and T.K. Yada, *Managing the COVID-19 pandemic crisis and changing welfare regimes*. *Journal of Asian Public Policy* 2020: p. 1-12.
28. Krippendorff, K.H., *Content Analysis: An introduction to its Methodology. 2nd Edition*. 2004, Thousand Oaks: Sage Publication.
29. Kangas, O., *Poikkeukselliset ajat avaavat poikkeuksellisia mahdollisuuksia, in Sosiaaliturvakomitean julkaisuja*. 2020:1, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö: Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7156-1>
30. International Monetary Fund (IMF), Database. Luettu 21.12.2021 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October>
31. Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-7830. Joulukuu 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 25.11.2021 http://www.stat.fi/til/tyti/2020/12/tyti_2020_12_2021-01-28_tie_001_fi.html
32. Finnish Government, *Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote: Työministeri Haatainen: Yrittäjien työmarkkinatukea jatketaan 30.6.2021 asti*. 2021. Luettu: 18.3.2021 <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/tyoministeri-haatainen-yrittajien-tyomarkkinatukea-jatketaan-30.6.2021-asti>
33. OECD, *Health Statistics 2020*. Luettu 17.6.2021 <https://www.oecd.org/els/health-systems/health-data.htm>
34. OECD, *Family Database: Family household structures*. Luettu 10.4.2021 <https://www.oecd.org/els/family/database.htm>
35. OECD, *Poverty rate (indicator)*, 2021. Luettu 10.4.2021 <http://doi.org/DOI: 10.1787/0fe1315d-en>
36. Jessoula, M., M. Natili, and M. Raitano, *ESPN – Flash report 2019/35 on "Italy: Implementing the new minimum income scheme"*. 2019.
37. Finnish Government, *Hallituksen esitys 105/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi väliaikaisesta epidemiaturvauksesta ja toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta*. 2020.
38. Jokela, M. ym., *Toimeentulotuen saajamäärät kasvoivat vähän – koronaepidemia toi esiin järjestelmän joustavuuden*. Suomen sosiaalinen tila 2021:2. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Luettu 17.5.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-339-7>
39. Lawrie, E., *Covid: Can I go on furlough and when has it been extended to?* BBC News: London. 2021.
40. Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland, *Työllisyyskatsaus, joulukuu 2020*. Luettu 12.1.2021 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202001243340>
41. Pierson, P., *When Effect Becomes Cause: Policy Feedback and Political Change*. *World Politics*, 45 1993. 4: p. 595-628.
42. Hall, P.A. and M.E. Lamont, *Introduction: Social Resilience in the Neoliberal Era*. In *Social Resilience in the Neoliberal Era*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

